

Érdélyi varrottas.

Rodosto, 22. apr. 1725.

60

Hol vagyok? Hol vagyok az a puskás, ki meg lötte azt a farkast, ki meg ette azt a kecskét, kit apám vett a vásáron? Hol vagyok az az ember, ki meg találta azt a levelet, kit innét ittam kédeknek? Mit tehetek, édes néném, zolla, hogy már régen nem vette kéd leveleimet? Ha nem ittam, azt nem kell csudálni, ha kéd nem vette; de ha ittam, hogy veszett volna el? De mit törődünk rajta? A mi leveleinket Bécsben is el olvashatják. Hogy ha pedig a tengerben veszett, a bizonyos, hogy a halaknak nem sírozza meg a fogokot. Édes néném, ha egy két levelünk el vész, itjunk tizen kettőt helyekben, a nem nagy fáradtság, és a resttséget meg nem háborgattya. De mit itjak? Mert itt semmi hit nincsen, hanem ha azt itom meg, hogy most itt az örmény afzfonyok nagy munkában vannak, mert most vetik a gyapotot. Itjunk hát a gyapotról, mert az itt nem bolondság, de sőt még nagy haszon, mert sohult nem terem annyi, mint itt, és az itt nagy kereskedés. A mi földünkön nem gondolom, hogy meg teremne, mert meleg földet szeret. De Magyarországnak csudálom, hogy meg nem próbálják, mert ott vagyok olyan hely, ahol meg teremne, és a nagy hasznot hozna az országnak, leg alább az a pénz, akit gyapotért adnak, meg maradna az országban.

A gyapot mag olyan nagy, mint egy borsó szem, de fekete, és most kezdik vetni. Nem nő nagyobbat más fél arasznyinál, de egy szálból három vagy négy ág is jó ki, és azon mindeniken egy-egy gömbölyű gyümölcs fűg, a mely olyan, mint egy kis zöld dio, és annak a virágja sárga. A még meg nem érik, ha fel nyitják, enyv forma matéria vagyok benne; de mikor érni kezd, abból az enyvből lezsen a gyapot, és magában ki nyilik, hogy a meleg jobban meg értesse. A midőn pedig szeptemberben egészen ki nyílt, meg fejéredett, és a haja meg száradott, akkor ki fzedeketik a gyapotot a hajából magostól. De mint hogy sok magja vagyok, és a gyapot úgy jött ki szálanként abból a magból, hogy ujjal is nehéz volna a magról le tépni a gyapotot, azért itt az afzfonyoknak olyan kis kerékek vagyok, a melynek két tengellye vagyok; egyik vas, a másik fa, egyik egy felé fordul, a más más felé, úgy hogy a midőn a gyapotot magostól közben bocsátják, csak a gyapot megyen által, a magról le foszlik, és tisztán esik le más felé, és így könnyen választják el a magjától. Az olyan kerék nélkül egy mázékni gyapotot egy nap meg nem lehetne talám tisztítani a magjától, de a kerékkel egy sák gyapot kevés. Ihon már kéfzen vagyok a gyapot, csak fonnya kéd.

De édes néném, mint hogy a gyapot nálunk meg nem teremne, kéd más hafznot tehetne a mi országunknak, a melyért méltó volna a kéd nevét azany-nyal le izni az erdélyi historiában. Ha az Isten haza vízi kédet, miért nem lehetne kédnek annyi selyme, hogy a szükségre valót nem kellene pénzen venni? Ha kédtől meg látnák, más uti afzfzonyok is követnék, és lassanként a hafzonézt a közönséges tenden valók is fel kapnák. Idővel nálunk is el bővülne, valamint más országokban, ahol ott is csak lassanként kezdették. Ebben az országban egy görög császár bővön meg ajándékozott két missionázius papot azért, hogy ők hozták mezse országról leg elsőben a selyemeresztő bogárnak a tojását, aztot itt ki költették, fel nevelték, el fzapozitatták, és meg mutatták, miképpen kell bänni vélek, és a selyemmel. Ők azt, mint okos emberek, mind meg tanulták volt. Itt hogy el fzapozodott, az olofzok is fel kapták a görögöktől, az olofzoktól a spanyolok és a francziák idővel fel vették, és így terjedett el lassanként, és így jött bé a hafzon a kereskedéssel az országban.

Nevetném, ha kéd lenne első fundatora a selyem ereztő bogaraknak Erdélyben. Az illyen dolgot, ha valaki el kezdené, a többi is követné, és az ollyat ollyan-
nak kell el kezdeni, a ki ahoz tud; mert e csak eppen azért tettzik nehéznek, hogy nem tudnak véle bänni. Hogy is lehetne egy uti afzfzonymak kedvesebb mulattsága és hafznosabb, mint mikor látná, hogy egy néhány ezer hernyó micsoda nagy szerénységgel dolgozik számára. De mint hogy azok az állatok nagy ehetők, és mihent lefznek, azonnal enni kezdenek, az ő leg kedvesebb ételek az eperj fának a levele; a fejér és a veres eperj fa pedig csaknem mindenütt meg teremne nálunk csak kevés fáradcsággal. Ennekem pedig ugy tettzik, hogy nem kellene sajnálni a fáradcságot az ollyan munkásoktól, akik egy kevés fa levélért selyemmel fizetnek nekünk.

Még előze meg mondom, és abban nem kételkedem, hogy kéd nem tudná, mint kell bänni azokkal a selyem csináló munkásokkal, de mint hogy egyéb dolgom nincsen, le izom kédnek, hogy mit olvastam az izánt, azután ugy dolgoztassa kéd őket, a mint tettzik. Leg elsőben is egy tisztá házat kell számokra el kéfziteni, a kin jó ablakok legyenek, a hova a verő fény bé szolgálhasson, és a hová az egerék, se más egyéb kis állatok ne mehessenek, a fzel se érje. A ház közepin négy tzevekte egy gyéként kell teríteni ágy formára, vagy ha gyékény nincsen, apró vefzőkből kell fonnii ollyan formát, valamint a fzilva afzalókon vannak. A ház már meg vagyon, hanem hozzuk már a világra a munkásokat. A selyem ereztő bogárnak a tojása igen-igen apró, hogy elig láttya az ember, és amikor tojik, egy papirosta tezik, a papiroson hagyván egy néhány fáz tojását, az oda fátad, és azt jó helyre el tezik tavafzig. Azért vegyük elő azt a papirostot, és adgyuk oda valamely kövét leánynak, aki aztot a kebeliben tévén, a melegtől egy kevés idő mulva ott életre kapnak. Mihent azt éfzte vefzik, hogy mozzanak, a papirosta gyenge levelecskéket tefznek, már meg mondtam, micsoda fának a levelit. A midőn egy kevesé nagyobbak lefznek, a fellyebb meg mondtott ágyra kell őket el helyheztetni és csak gyengén kell őket bé takarni fa levéllel, a derekajok is fa level legyen. De leg elsőben is azta kell vigyázni, hogy ezeknek ollyan dajkát kell adni, aki munkás és értelmes legyen, aki a fiait fzetesse, a ki azoknak minden nap bizonyos órában fzis levelet adgyon, elsőben meg tisztítóán az ágyat minden nap a tisztátalanságtól és a leveltől. E meg lévén, azután kell

teájok hinteni szép lassan az új levelet. Mivel semmi úgy nem árt ezeknek az állatoknak, mint a tisztátalanság és a nedvesség, arra vigyázzon a dajka, hogy vizes levelet ne adgyon nekik. Az esős időben fedett levelet meg kell szárítani, és ha láttya, hogy eső lefzen, még előre kell levelet gyűjteni, és nem kell, hogy bőjtöltesse a fiait; mert ezek a kis állatok, mint hogy kevés ideig élnek, azért az időt el nem akarják veszteni, és szüntelen esznek. Hogy ha olyan nagy szükségben találának esni, hogy fa levelek nem volna, olyankor lehet saláta vagy káposzta levelet nekik adni, eztet ők meg eszik, mert a szükség tea vízi, de ilyen eledeltől a selymek sem léfzen olyan jó. A dajka tisztán és jó eledellel tartván fiait, arra igen vigyázzon, hogy a midőn szép idő vagyon, az ablakokat estig nyitva tarttssa, és a házat tisztán tarttssa, mivel a tisztaság és a jó áer ezeknek igen egészséges. De egy kevésé nézzük meg, hogy micsoda változásokon mennek által.

Ez a féreg a tojásból ki kelvén, igen-igen kicsid és fekete. Egy néhány nap múlva fejéredni kezd, de ezt a köntöst leveleti, és mint hogy vastagodik, fejétebb és zöldecs ruhát veszen magára. Egy kevés nap múlva az ételt tellyességgel elhadgya, és el alufzik mintegy két napig, azután hánkodni és nyughatatlankodni kezd, úgy annyira, hogy a nagy erőltetésben meg veresedik, akoron a bőre meg ránczosodik, és azt leveleti. Nó már harmadik köntöst veszen magára! Hát nem elég egy holnap alatt háromszor változtatni a köntöst? Azután enni kezd, és akkor egészen más formájú lefzen, mint annak előtte. Egy néhány napig jól évén, ismét mély álomban esik, aból fel serkenvén új inget veszen magára, azaz új bőrt. Azután ismét egy kevés ideig a jól lakáshoz fog. De végtite mind azt, mind az életet, mind a társaságot meg unnya, és mind ezektől el akarván magát vonni, olyan kis remete házacskát kezd selyemből csinálni, amellyet nem lehet eleget csudálni, se a Teremtőt eléggé imádni. Édes néném, el untam már az izást is, azért félben szakasztom a mi remeténk munkáját — máfzor le izom. Hanem most arra kérem kédet, hogy egészségre vigyázzunk, mert én vagyok, aki voltam, és léfzek, a ki vagyok.

Rodosto, 23. maji, 1725.

Édes néném, meg bocsásson kéd, hogy hazudtam, vagy is inkább, hogy a pennám hazudott: mert Rodostoról dátáltam, holott nem vagyok a városban, hanem mellette, mert tegnaptól fogvást sátorok alatt lakunk. Ha tanácsot kédettek volna töllem, máfzorra hadtuk volna a táborozást, mert a váfzon ház csak akkor jó, a mikor más képpen nem lehet. De az Ur akarattján kell ügetni.

Elég a, hogy itt a sok, kevés, semmi dolgaimtól ment lévén, szabadoson el kíséhetem kédet a mi remeténk látogatására. Mennyünk már most hozzája, és nézzük meg, micsoda barlangot épít magának; mert az utolsó levelemtől fogvást elég ideje volt, és ha egyfzet bé zárja magát, azután nem fól hozzánk. Ugy tettzik, hogy az utolsó levelemben ott hagyók félben, hogy ez az állat végtite egy kis selyem házat épít magának. Amidőn ez az állat ahoz akar fogni, az ételt elhadgya, és mindenütt keres magának olyan helyt, ahol épithessen, azért seprű ágakot hintenek neki, és falza is ágakot függefztenek fámokra. Mihent az

ágokra fel másznak, azonnal el kezdik a selyem evezést, és körös körül be pólállyák magokat. Az első selyem nem olyan jó, mint az utánna való. Amidőn magokat egészen és jól be takarták volna, azt a kis házat belől ismét meg béllik olyan gyenge és tömött hátttyával, a hová az ár nem férhet. Ezt az utolsó munkát el végezvén, akkor el alufzik, és a változáshoz készül, valamint láttyuk, hogy a hernyók pillangókká változnak. Ahoz a változáshoz pedig két vagy három hét kívántatik. A még ez eltelik, addig jó meg tudni, hogy az a kis házocska olyan formáju, és olyan nagy, mint egy galambtojás. A selymet, a melynek hafnát veszik, úgy kell gondolni, mint ha a tojást selyemmel be borítanák. A hátttya, amelyről szóllottam ide fellyebb, olyan, mint a tojásnak a haja. A három hét el telvén, az állat halottaiból fel támad, de más formában, mert az házán egy kis ablakot fuzván onnét szép fejét ábrázattal, és szárnyakkal repül ki. Az előbbeni köntösét a házban hagyván, a házzal együtt a dajkájának hadgya fátadcságáért.

De mint hogy a selyem egészen el romlik, a midőn a házát meg fuzja, azért csak egy néhányat hadnak meg magnak, és a többit a melegre kitefzik, hogy az állat benne meg halyon, és fel ne támadhasson, úgy a selyem egy fálban meg marad; mert az állat nem hagyván soha félben munkáját, a háza is egy fál selyemből áll, a melynek hozza kilencz fáz lábni, és némelykor több, de még az a fál dupla, és egymáshoz vagyon enyvezve. Már gondollya el kéd, micsoda vékony fálnak kell annak lenni!

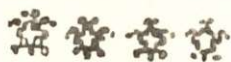
Már vízta térek azokhoz, akiket magnak meg hadnak. A házából ki fuzván magokat, ők onnét el nem távoznak. A nőténnye sokkal nagyobb a férjeknél. Egy néhány napot szabadságban töltvén egymással, azután egy papirosza teszik a nőtént, valamint a gyermek ágyban, és a papirosza tézen leg alább ötfáz tojást. Ebből elítélheti kéd, hogy nem kell sokat meg hadni magnak, és hogy négy vagy ött pár elég maradékot hágy.

Immár a selyem meg vagyon, de az erősen a házhoz vagyon tekerve és enyvezve. Azt levenni meg más mesterség, de azt is meg cselekszem, csak kedvit talállyam kédnek. Leg elsőben is azokat a kis tojás formákat lágy meleg vízben vetik, hogy az enyo meg olvadgyon, azután egy kevés seprü fállal habarni kezdik azért, hogy a selyem fál a seprüre tekerödgyék, de csak hat fálát tekeretek együvé, és a még egészen le tekerik, addig mind a meleg vízben maradnak a kis házacs-kák. Aztot tudgya kéd, hogy a selyem természet fzerént sárgás, és ha meg mossák, szép fejét.

Immár bizoást nevensen kéd, hogy olyan dologra akarom kédet tanyítani, amelyet kéd jól tud. De mint hogy úgy kívánta, engedelmeskedni kell. De aztot talám nem tudgya kéd, hogy voltak olyanok, a kik meg próbálták, hogy a pók-háló még erősebb volna selyemnél, hogy azt úgy meg lehetne faporítani, mint a selymet; de mint hogy több költtségben telnék, azért abban hadták, mert egy néhány ezer pókot hussal kellene tartani. Hát azt ittam-é meg valaha kédnek, hogy Egyiptumban egy néhány ezer tojást tesznek egy meleg kemenczében, és hufz nap mulva annyi ezer pislent huznak ki belölle. De azt tarttyák, hogy azért a gyuk hus ott nem olyan jó. Ma látom, hogy csak a gazdaszfzönyságról kell kédnek izni; de félben hagyom, mert el felejtettem volt, hogy táborban vagyok. De a mi táborunk olyan, mint az izraéliták táborá, ahol egy puska fót sem hallani.

Azért jó éttzakát is kívánok kédnek, mert itt nem kell félni az ellenségtől, csak a fülben máfzótól.

P. S. Aztot tudgya kéd, micsoda rendet tartunk a városban: itt is hasonló tenden és fzkáson jártunk. Nincsen is fzebb a jó tend tartásnál. Aztot egy közön-séges ember is véghez veheti házánál, de azta a mi földünken nem igen hajtanak még az utak is. De jól cselekezék-é?

Rodosto, 11. juny, 1725.

Eleget nevettem, édes néném, a kéd udvaros közfönetin, mint ha én azt meg érdemlettem volna, és mint ha valamely uj dologra tanítottam volna kédet; de el kell vennem, és meg kell tudnom, hogy a kéd közföneti csak azta való, hogy bátrabban ki nyissam a tudományomnak erkélyit. Jó némelykor meg bátoritani az embert, mert sokan vannak olyanok, a kik fzegyenlik világosságra tenni gondolattyokot, noha jobban gondolkodnak sokszor, mint azok, akik aztot csak bátran ki pökik.

62

Aztól igen okosan gondolkodik kéd, hogy ugy fzeretné neveltetni a fiát és leányát, valamint ott Pérában nevelik a francziák. Édes néném, ott pedig csak kereskedőket lát kéd: de az országokban kellene látni, hogy a nemes ember. gyermekeit mint nevelik. A való, hogy nekik magok kizályok vagyon, és ahol minden féle tudományok és mesterségek virágoznak. Az is való, hogy egy ország-nak a boldogsága az iffiakot való jó neveltetésekéből áll; a hadakozást, a tudományokot, és a mesterségeket akor kezdik tanulni. A mi boldogtalan országunkban mind ezekre alkalmatossága nincsen egy iffiunak, noha mind ezekre olyan alkalmas volna, mint akárz mely nemzet. Mind azon által ugy tettzik, hogy mégis jobban lehetne nevelni az iffiakot, ha az atyák aztól jobban gondolkodnának. Noha közüllök sokan tudatlanok, és egy vaknak nehéz a világtalant vezetni. De ha magok is a tanulást jobban fzerették volna, a fiakot többre tanyíthatnák, mert egy jól neveltett és oktatótt iffiu a fiát is a fzerént neveli. Mert ugyan is nézzük el, hogy neveltetnek nálunk az iffiak közön-ségesen? Legalább tíz vagy tizen egy eftendős koráig a faluból ki nem megyen, hanem addig a falusi iskolában jár. Addig az ideig meg tanul olvasni, de az olvasással csak parafzti fzkást is tanul. Ha iskolában nincsen, otthon egyebet nem lát, hanem minden héten hétfzer az apját részegen láttya, a ki nem törődik azzal, hogy a fiában valamely nemesi és kezezfvényi jó erkölcsököt olttson, és csak a cselédekkel való társaságban hadgya, akiktől minden féle rozf fzkást és rozf erkölcsöt látván és tanulóán, azok benne csaknem holtig meg maradnak, és a nagy parafztságban való neveltetése miatt azt sem tudgya, ha nemes ember gyermeke-é? Talám meg sem tudhatná másként, hogy ha csak a jobbágyok kis utoknak nem neveznék.

Tizen két vagy tizen három eftendős korában valamely collégyiumban bé plántállyák, a honnét hufzon négy vagy hufzon ött eftendős korában fzaadul ki. Olyan idejében, a melyben másutt már az olyan iffiu jó deák, jó historicus, a gyeómetriát, gyeográfiát, fzükségéhez képezt tudgya, és már jó hadi tífzt, nem

csak hadi dolgot, de országos dolgot is bizhatnak rája. De már vigyük haza pompával a mi huzzon ött ezrendös deákunkot a collégyiumból, és nézzük meg, hogy annyi tanulás után mit tud, és hogy ha használhat-e valamit tudományával az országnak, vagy magának? Leg elsőben is a mi deákunk azon igyekezik, hogy czifra köntöse és paripája legyen, egy néhány könyveit és philosophiáit valamely almátiumban el temetvén, azután falutól-falura bé járja az attyafiait. Ázistotélesnek ott egy néhány terminusit ki pöki, de deákul már szégyenlene bezzélleni azért, hogy az aszfzonyok tanuló deáknak ne tarttsák. Az attyafiainnál mit csinál? Leg hasznosabb bezzélgetése a vadászatról, a lovaktól vagyon. Ha asztalnál vagyon, nagy gyalázatnak tartaná, ha jól nem innék, és még deáknak tartaná, ha magát mentegetné. Ebéd után vagy az aszfzony vagy a leányok házában bonttya ki, a mit Virgiliusból vagy Ovidiusból olvasott. De hogy az iskolától való emlékezetet is tellyeséggel el felejtse, székségesnek gondollya lenni, hogy a szolgálok közül kettőt vagy házmat szereteinek fogadgya. E szerént fel röván az attyfiait, és közöttök egy néhány részegség után meg mosván tozkát a deák szótól és az iskolai portól, ismét haza itomtat azzal, amit az attyfiaitól tanult. De mit tanult? Azt a tudományt elő veszi, mihent az apjához vendégek érkeznek; mert leg nagyobb gondgya is a lesz, hogy az apja vendégit meg részegittse, és az apjától is azért dicséretet vegyen másnap. E szerént tölt el két vagy házom ezrendőt vagy a vadászatban, vagy az italban, vagy a Vénus udvarában, és a mit egy néhány ezrendőig tanult, azt egy kevés idő alatt csaknem mind el felejti. De mit tanult volt annyi ezrendőig? Csak a deák nyelvet, és egyebet nem tanulván, annak házánál hasznát nem sokat veszi, és a gazdaságban olyan tudatlan, mint mások. És a physicájából annyit nem tud, mint a molnárja vagy a kovácsca, nem tudván csak annak is okát adni, hogy miért hinti meg vízzel annyifoz az égő szénit. Annyi deáksága után csak azt is a tisztartójától kell meg kérdeni, ha a szöllője délze, vagy északta fekszik-e? Kérdgyük már aztot, hogy mikoz fogja hasznát venni a logyikájának, ha meg házasodván a gazdaságakor annak semmi hasznát nem veszi? Az ország gyűlésiben el menvén, az ország dolgához nem tud — nagy csendeségben kell hallgatni a végezéket, mivel ha ott ugy disputálnának, mint az iskolákban, azonnal ő is fel ugranék székiről, és fel kiáltaná: «Nego majorem!» De azokhoz nem értvén olyan tanácsot kell adni, hogy hányyák el az emberfőt. Nem hogy azt tudná, hogy miben áll az ország haszna, de azt sem tudgya, micsoda országok szomszédi Erdélynek? hogy ha a Maros a Tiszában foly-e elsőben, vagy a Dunában? de hol? a meg más kérdés volna. Mind ezekből láttyuk, hogy a nyolcz vagy kilencz ezrendeig való tanulásnak se maga, se az ország hasznát nem veszi, mert a deák nyelonek ugy venné hasznát, ha a hadakozásról, az ország igazgatásáról és más tudományokról való könyveket olvasnának. De így a mi philosophusunk egy-két ezrendő mulva olyan tudatlanná lézzen, valamint a gondviselője, és ha a tisztartójának nem kelletnék írni, talám az írást és az olvasást is el felejténé. Nem akarom ezekből azt ki hozni, hogy a deák nyelv haszontalan volna, hanem csak azt mondom, hogy egy nemes embernek idő vesztés annyi ezrendőig csak azt a nyelvet tanulni, mivel a mellett más egyéb hasznos tudományt is tanulhatna; egy parafzt ember gyermekének még haszontalanabb, és jobb volna, mihent írni és olvasni tud, valamely mesterségeket tanulni, mivel a mesterségek és kereske-

dések hajtának hafznot egy országban. Tudom, hogy a mi országunkban egy iffiúnak más tudományt nem lehet tanulni, mert nincsenek azta való collégiumok, mint más országokban, a hol egy hufzon ött ezfendős iffiu négy vagy ött féle tudományokat tud, és egy közönséges iffiu két vagy három mesterséget. De lehetlent nem kell kivánni a szegény ezdélyiektől. Nem is kivánok. De az atyák nagy számot adnak azért, hogy a fiakat nagyobb gondvoiséssel nem nevelik, és a nemesi jó etkölcse nem ingerlik még eleinte, hanem még példát adnak a tefzegekedéste, a feslett és tunya élette. Ha a fiakat csak azta vennék is, hogy a deák könyveket magyarza fordittsák, ugy a tanulásokat a közönséges jóta forditanák, mivel sokan vannak olyanok, akik azta alkalmasok volnának. És ha csak egy könyvet forditana is meg életében, azzal mind magának, mind másoknak hafználna, és látná valamely gyümölcsét annyi ezfendeig való tanulásának. De a sok hejje-hujja, a kopó, a víztattig való ital mind ezekte időt nem ád, és nem engedi, hogy az elme valamely hafznos dologban foglallya magát. És ha meg vénül, jó tanácsot sem tud adni; mert iffiúságát hafzontalan töltötte el, és egy tudatlan tanács ut olyan egy országban, mint egy üres hordó a pin-czében.

De édes néném, most vezem ezfte, hogy miben töröm a fejemet. Mind azon által, mint hazafia, azt akatnám, hogy a tudomány oly közönséges volna nálunk, valamint a tudatlanság. De akát mely hofzu levelet írjak is kédnék eztől a dologtól, azzal a mi iffiaink szokásokat meg nem változtatták, se az atyák az aztalnál való régi bé vett zendet el nem hadgyák. Kédnek pedig azt jóvalom, hogy a fiának olyan tudományokat adasson, amelyekkel hafználhasson országának. Én eleget prédikállottam a fiaktól, azért le szállok a prédikálló székből, és mennyen fel kéd is oda prédikállani a leányaktól: a kédet illeti. Mert a leányok nevelte-téséte ugy kell vigyázni, valamint a férfiakéte. De még többet mondok, és azt mondom, hogy jól oktatni a leányokat olyan szükséges, valamint a férfiakat, és az egyike olyan hafznos az országnak, valamint a másika. Hogy lehet a? Nem igaz-é az, édes néném, hogy egy jól nevelt, jól oktatott eztes leány afzfonynyá változván, a fiát mind ól tudgya nevelni, oktatni, és tanyitatni és aztot az ország szolgálattáta alkalmatossá tenni? Ezgo, hafznáta vagyon tehát az országnak, ha leányokat jól nevelik és oktattatták.

A régi rómaiak meg ajándékozták az olyan anyákat, kik a haza szolgálattáta jól nevelték fiokat. Ezzől többet nem írlok, és többet nem írhattam volna, ha szinte fiam volna is: de nincsen, és azt bánom. De azt is bánom, hogy ma ismét sátorok alá jöttünk lakni; mert a napokban vízfá mentünk volt a vártosban. Itt kell a váfzon alatt pergelődni, és ugy süt a nap itt minket, valamint a koldus lábat sütik a tűznél. Edes néném, az egésségte vigyázzunk, és mondgyon el kéd egy olvasót ézettem, mert a sok fülben máfzóval tele a sátorom.

Rodosto, 7. szeptemberis, 1725.

69 **E**des néném, csudállya kéd azt, hogy lehet izni egy kocsonnyának? Mert mi csaknem egészén el olvadtunk a sátorok alatt, és csak tegnaptól fogva kezdek helyre jöni. Oka pedig annak a, hogy tegnaptól fogva azt hiszám jöttünk a mi meg unt kedves várósnkban, és már itt tölttyük az időt, a mint lehet szegény bujdosóktól, hol szomorúan, hol kedvetlénül. De mi teánk is az az Isten visel gondot, aki a hazájokban lévőket élte; azokat ott meg hadta, minket ide hozott: aztot mind egy kéz cselekedte.

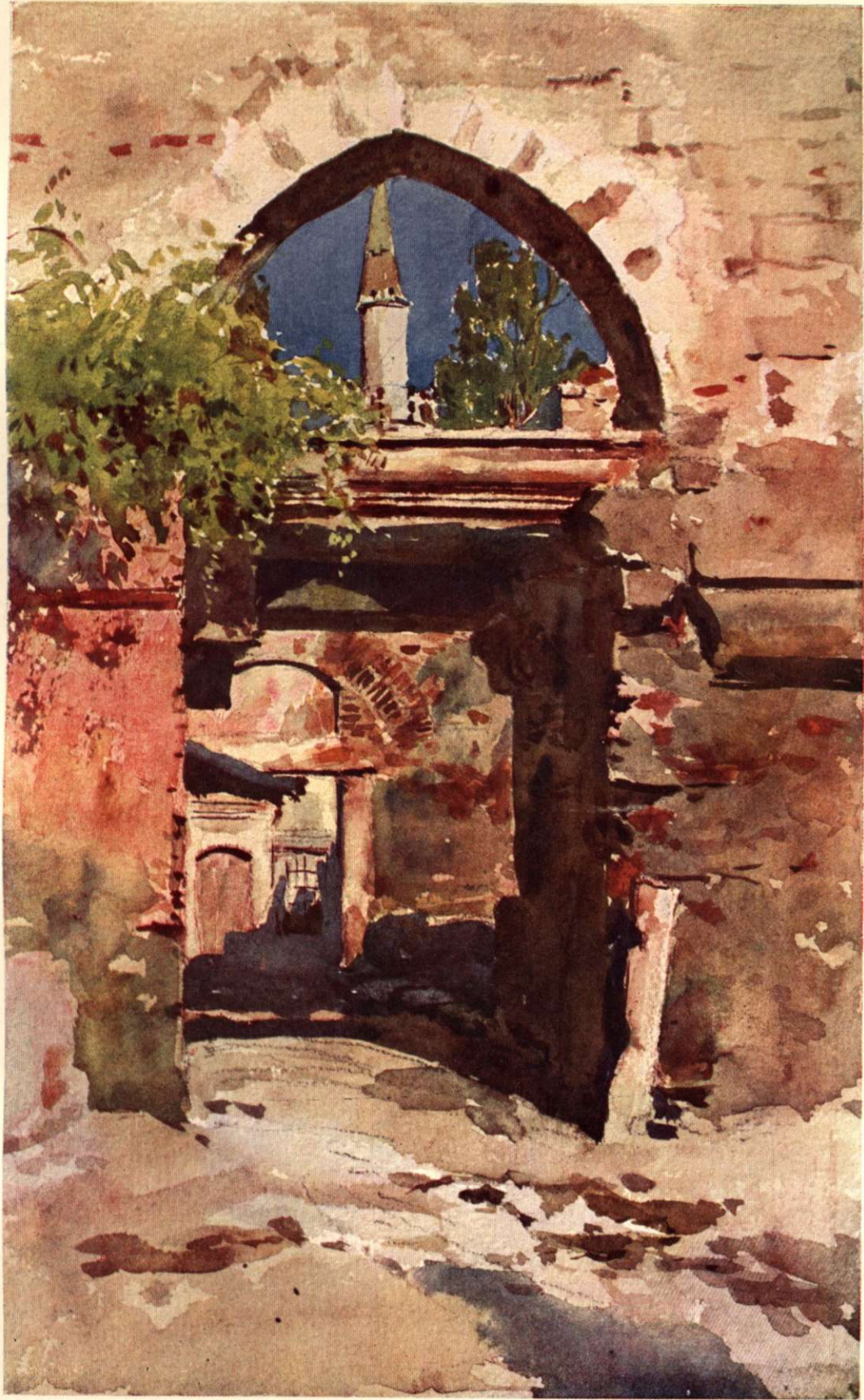
Egy régi philosophus azt kérlette egyfzer a másikatól, hogy mit csinál az Isten az égben? Aki is azt felelte teá, hogy egyet fel magasztal, és mást meg aláz. Okosan is mondotta volt Solon Krészus királynak, hogy: «Nemo ante mortem beatus» — mert senki nem mondhattya magát boldognak halála előtt. Ha azok nem boldogok, kik hazájokban vannak, hát mi hogy volnánk, kik itt szaporitjuk a levegő eget suhajtásunkkal?

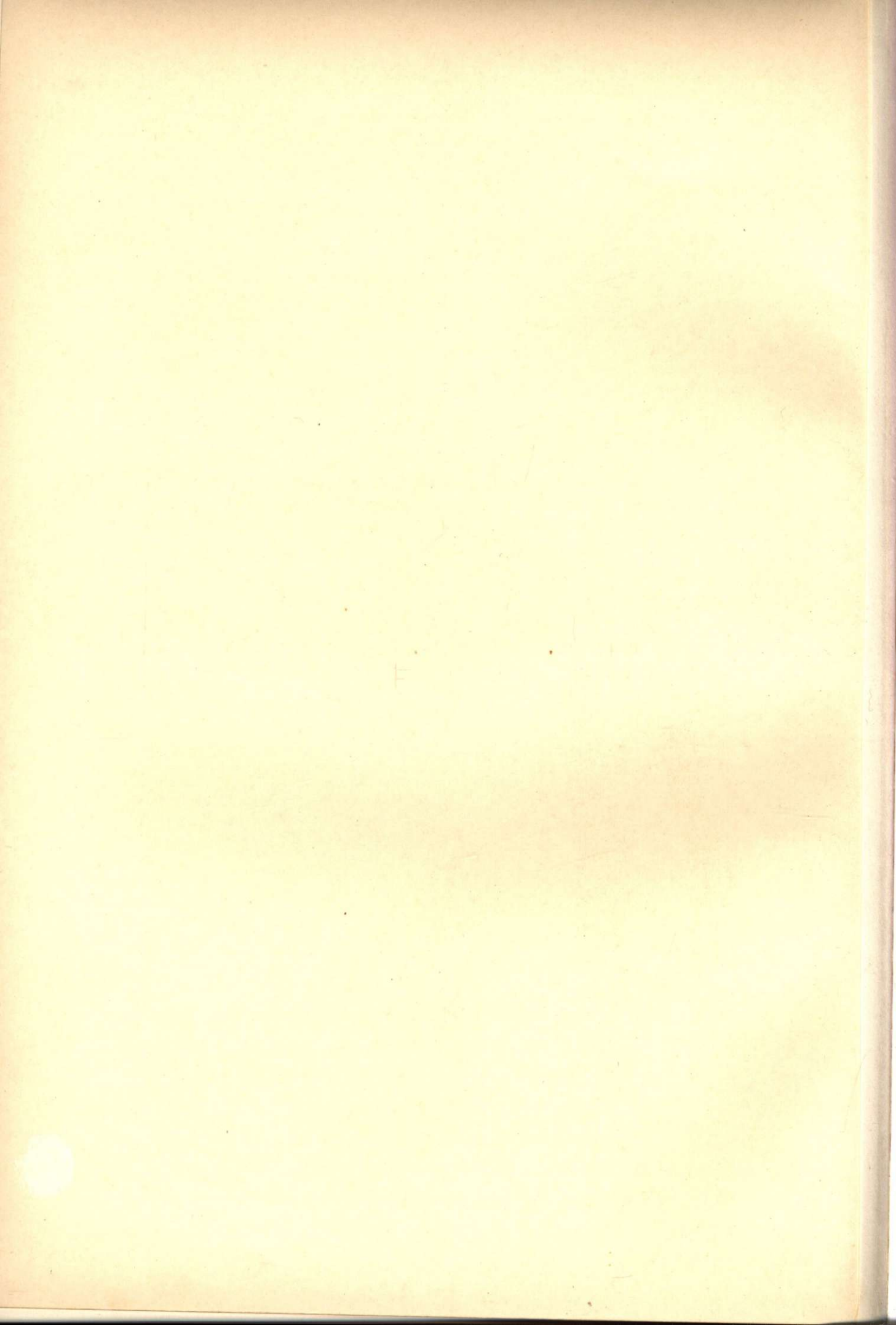
Hogy pediglen kéd a Constancinápoly meg vétele historiáját olvassa, az igen szép és hasznos idő töltés. Második Mahumet császár, ki aztot meg vette, a tizen ötödik saeculumnak a közepiben igen nagy hadakozó fejdelem volt, azt is itják felölle, hogy egy néhány nyelvet tudott, a mely igen ritka a török császárok között. Aztot pedig én is olvastam, hogy a pézai hegyen vitette által a gályáit és nagy hajóit, a mely mostanában tellyes lehetetlen volna, és a mely akoron zettentő munkának kellett lenni. Az olyan munka az régi rómaiakhoz illett, akik csaknem hihetetlen munkákat vittek végben, és a mellyeket még mostanában is csudálkozással láttjuk. A mostani törökök nem hogy olyan nagy munkákat vinnének végben, de ezekben sem jutna. Mahumetnek pedig szükséges volt olyan nagy munkához fogni, mert olyan götög császártal volt dolga, aki keményen oltalmazta a városát, és meg is oltalmazta volna, ha a minden napi veszedelem után újabb-újabb hada lehetett volna. De a sok ostromokban minden nap fogyott a népe, és végtize az utzákon kellett vezekedni a törökökkel, ugyan magát is ott ölette meg. Mahumet pedig a maga népit nem kimélette, és az ostromokkor, a ki csak vízfá fordult is, maga ölte meg. De látván, hogy az egész népének megcsökkent volna a szive, és nem ötömet menne ostromra, az egész táborán ki kiálltatá, hogy a városot prédára bocsáttya. Erre az egész sokaság fel zudul, és parancsolatot nem várván ostromnak megyen. A városbéliék is hogy meg oltalmazhassák feleségeket, gyermekeket, keményen viselék magokat, ugyan ezért lön olyan nagy vét ontás a város meg vételekor. Azután az egész városot fel dulák, tablák és prédálák, és itzóztató dolgokat cselekedének a törökök. Azt a városot Constantinus építette vala, ugyan Constantinus nevü götög császár is veszté el életével együtt.

De ha szinte a város meg vétele historiáját olvassa is kéd, de lehetetlen, hogy le ne itjam kédnek Mahumetnek egy kegyetlen cselekedetét, talám nem teszi fel mindenik historicus. A város meg vétele után egy igen szép götög leányt vittek egy basának, a ki is a leányt szép voltáért a császárnak adgya. A császár meg

KAPU KONSTANTINÁPOLYBAN.

szerepén, harmad napig csak a leánynyal töltötte az időt, senki feléje nem mehetett, se semmi parancsolatot nem adott. A vezér és a több basák azon megütkezvén, kérték a vezért, hogy mennyen a császárhoz, és jelense meg, hogy az egész had nem tudja mize vélni cselekedetét. A vezér meg jelenti a császárnak, a ki is parancsollya, hogy hivassa eleiben a basákat. A basák eleiben gyűlnek, a császár nagy czisztán fel öltözteti a leányt, akinek is volt neve Ezini. A basák csudálni kezdék a leány szépségét, és a császár kérdé töllök, hogy ha nem volt-é méltó olyan szép leánynyal három napot tölteni. Mindnyájan fel kiálták, hogy igen is. A császár mondá nekik: «Hát miért indultatok fel, és miért gondoltátok, hogy el felejtetem volna hivatalomat? De mindgyárt meg mutatom néktek, hogy ha a magam gyönyörűségít szeretem is, de azt el tudom hadni, és méltó vagyok, hogy nektek parancsollyak.» Erte fel indulván a basák ellen, a kardgyát ki vonnya és a szegény ártatlan leánynak a fejét el üti, és mondá azután a basáknak: «A ki ennek oka volt, a meg fizeti ezt nekem.» Meg is fizetéek, mert csak hamar a tanács adóknak el ütteté a fejeket. De ha szinte ilyen bozút álla is a szegény leányézt, de annak nem kellett volna maga lenni hóhéztjának.

Édes néném, mint ha üsmértém volna, ugy meg esett a szívem annak a leánynak halálán. És azzal minden nagy cselekedetét meg mocskolta Mahumet, mert ugyan is egy olyan ártatlan személyt, akit annak előtte egy néhány ózával szeretett, és akinek virágját el vette, ugyan annak egyszerűs mind hóhéztja lenni, irtóztató kegyetlenség! Az ilyen cselekedettől irtózik a természet, mivel az oktalán állatok között is látunk háláadókat. Ha Mahumet meg nem vehette volna Constancinápolyt, nem lett volna a néki olyan nagy gyalázattyára, mint ezen cselekedete.

De ne szólljunk többet arról a leány hóhéztól, és ne szitassuk tovább azt a szegény lányt. Hanem az egészre vigyázzon kérd, és engemet igen-igen kell szeretni, mert én azt meg érdemlem, ugy-é, édes néném? Hogy pedig azon végezzen el leveletem, amin el kezdettem, hogy ajánllyuk Istennek bujdosásunkot, és ha suhajtunk is, ne tördéssel suhajtozzunk, mert igen sokan vannak olyanok, a kik tozabbul vannak nálunknál. Erte azt mondgya kérd, hogy a nem nagy vigasztalás, és hogy mi hafzna vagyon egy éhel halónak abban, hogy Kolosvárt jó kenyereket sütnek? A való, de az is való, hogy a nyughatatlansággal való vágyódás az Istent meg bánttya: a suhajtás enyhitti a szomorúságot, mert

Suhajtás könnyitti a nyomozultakat,
Nagyon engefteli szomorúságokat
Azt töllök nem tilttyák, hallyuk pogányokat,
Kik panaszolkodni nem bányák rabokat.

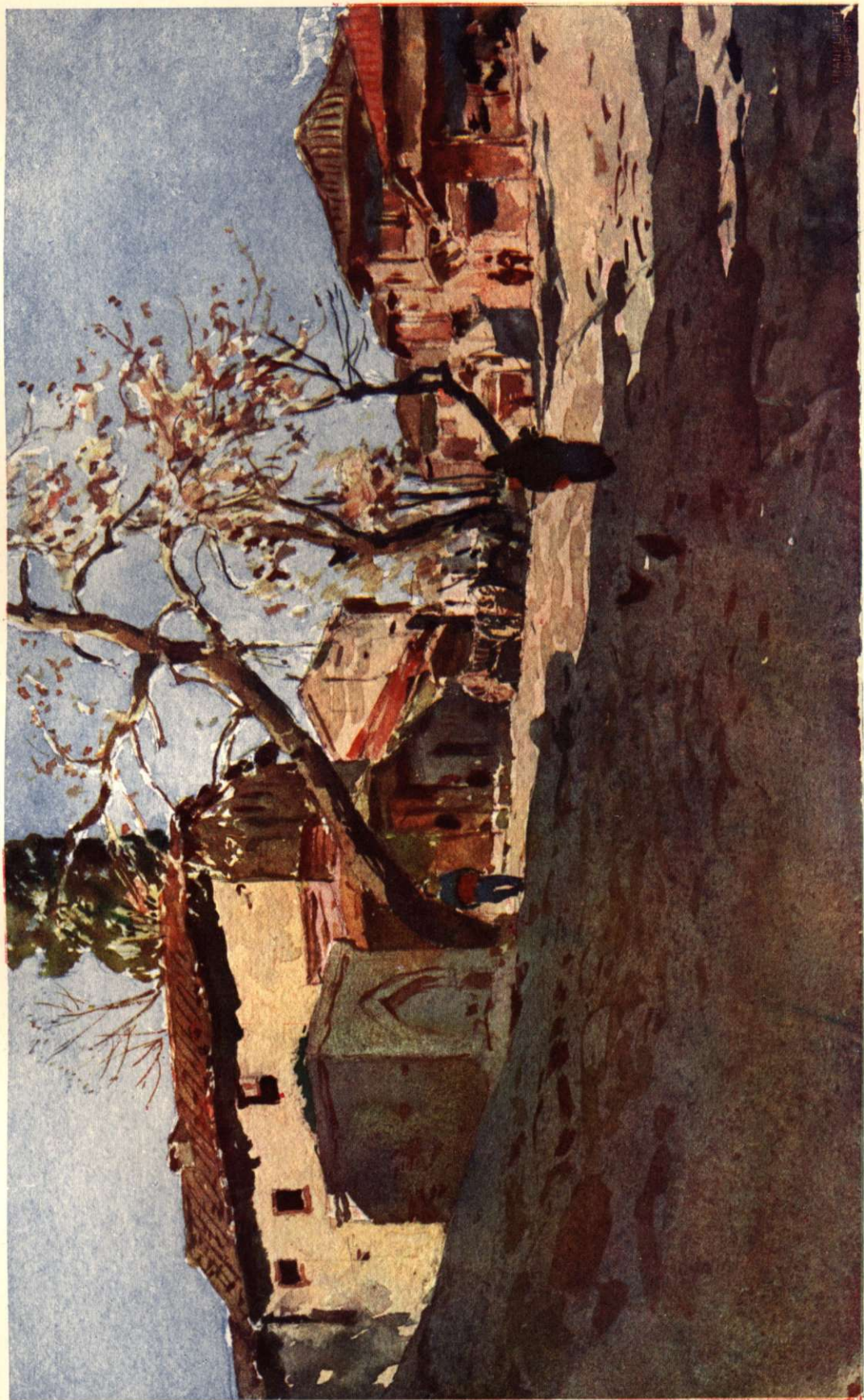
De ugy a suhajtás mind könnyebb, mind hafznosabb léfzen, ha aztot az Istennek ajánllyuk, és ha csak az ő segítségét suhajttjuk. Nincsen könnyebb, mint jó tanácsot adni. Én olyan vagyok, mint az a pap, aki mindenzől meg feddette a híveit, és mindenkor jó tanácsot adott. Egyfzer azt mondották nékie, hogy másoknak mindenkor jó tanácsot ád, de maga nem követti. Azt felelé reá: «Én csak néktek predikállok, nem magamnak.» Talám én is azt mondhatom kérdnek, szerencsés jó éttzakával együtt.

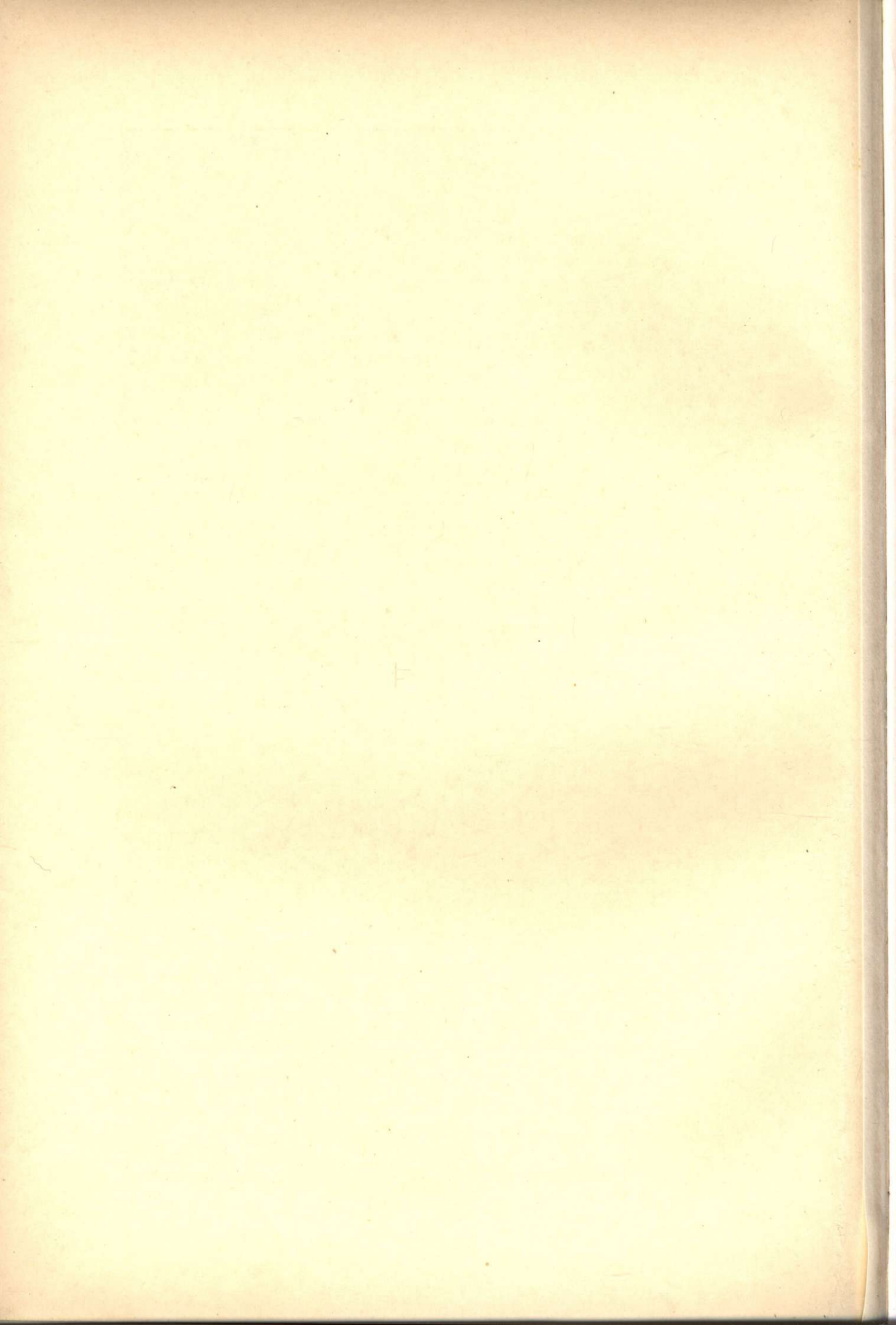
Rodosto, 23. szeptemberis, 1725.

64 **A**zuzunkkal Bezcsényi ut látogatására jöttünk, a ki is igen tofzul vagyion, és ha egy darabig el vízi is betegségit, de annyira nem vízi, hogy abból ki gyógyullyon. A lábaiból igen sok víz foly ki, a melyet a bozbélyok tofza magyarázzák, és féltik attól a vezett cángténától, a ki is az árvíz után ha quártélyban száll, onnét egy compánia bozbély sem vezheti ki. Az Isten oltalmazzon meg minket attól. De ha az Isten azt reánk bocsáttya, Jóbot kell követnünk. Az Isten mennyi szenvedéseket, betegségeket bocsátott a szentekre, a kik őtet szerették és szolgálták, azért hogy az ilyen tofz, mint én, meg láthassa, hogy ha az olyan szentek szenvedtenek, hát én micsoda szenvedést nem érdelek? Ők azért szenvedtenek, hogy például legyenek, és jobban meg tisztassanak, valamint az arany a tűzben: én nekem pedig azért kell szenvednem, hogy akaratom ellen is végit szakaszthassam tofzaságomnak.

Édes néném, mely jó az egészség! Aztot pedig leg gyakorzóbb mi magunk zonttyuk el. Mert miért látunk a szerzetesek és a munkás emberek között annyi egészséges öreg embereket? Ennek igen könnyű okát adni: mert se a szerzeteseknek, se a munkásoknak az elméjük annyi változást nem szenved, a nagyra vágyás, fősvénység, izigység nem győzti. Ezeknél pedig semmi inkább nem rövidíti az életet. A nyughatatlanság, a győztődés az elmét megzonttyák, és az elme az egészséget. De ne szóllyunk az elmétől, hanem nézzük el, micsoda mértékletes életet élnek a szerzetesek és a munkások, és nem kell csudálni, ha sokáig élnek; mert az ő ételek és italok közönséges és mértékletes, csaknem mindenkoron egyaránsu étellel és itallal élnek. A sokféle étellel gyomrukot meg nem terhelik, és ha vasárnap vagy más innep nap egy, más munkás ember többet talál enni vagy innya, aztot más nap a dolog és az izadás meg orvosoltya. De aztot csudállyuk, hogy látunk az urak között ötegeket, és ne csudállyuk, ha látunk betegeseket; mert mi lehet nagyobb ellensége az egészségnek, mint a tofzosság, mértékletlenség, és a tunya élet? És mi röviditheti úgy az életet, mint a széfség? Az a sokféle savanyu és édes, az a sokféle hidegítő és melegítő micsoda zenebonát nem csinál gyomrukban? És mind ezekkel halmozva meg töltik magokat, azután nem hogy valamely járással segittenék az eméztést, de még aztot meg gátoltyák két óráig való déli álommal. Hát még a zeltentő ital mit csinál? a midőn nem az árvízben, hanem az árbozban kell ufzkálni a szegény gyomornak, a kinek lehetetlen meg eméztetni mind azt, amit belé töltenek és vetnek. Az okozza azután a sokféle tofz humorokat vagy nedvességeket és a sürtü vért, és a sok nyavalyák ezekből származnak. Ezért mondgya egy példa befzed, hogy az ember a fogával áss magának vezmet.

Elég a, hogy a szegény ut, nem gondolom, hogy meg gyógyullyon. A szegény Susi azért igen szomorú. Eléggé vigasztalnám, de csak fél fogra nevet, nem is lehet másként, amennyi sok nyughatatlanságot kell szenvedni; mert akor láttzik meg a jó feleség, amikor az ura beteg. Édes néném, vigyázzon az egészségre kéd, mert a derék állapot; és maradjon kéd szolgája, amen.

Rodosto, 4. octobris, 1725.

Ma csak azért itok kédnek, hogy bizonyos alkalmatosság 65
 vagyon, és eztet ha el mulatnám, tudom, hogy meg pizon-
 gatnának, és bofzut állanának, mert az afzfzonyok bofzu
 állók, ki egyben, ki másban. Hogy pediglen a kéd tettenetes
 haragját el kezüllyem, inkább itok. De mit? Mert szakál-
 lomra mondom, hogy nem tudom, mit itjak. Mert itt olly csendességben vagyunk
 (Bercsényi utón kívül), valamint az Elizéus mezején lévő lelkek, ahol még Mahu-
 met tanyítása szerént is a lelkek nagy kiességben vannak; és a ki mondhatatlan
 szép leányokkal való gyönyörűségben élnek. Akik is olyan édesek, hogy ha vala-
 mellyike közülök a tengerben találna pökni, azonnal édessé lenne, és el vesztené
 sóságát. Mert a törökök azt tarttyák, hogy ott más féle afzfzonyok lefznek, és
 nem azok, akik itt a földön élnek.

Hát mitől itjak, édes néném? Azt meg izhatom, hogy ma nálunk nagy
 innep vagyon, mert a mi utunkot Ferencznek kezefztették. Ha pap volnék, le
 kellene tehát iznom a sz. Ferencz életét; de nem akatok ugy tenni, mint egy
 olyan pap, akinek minden predikállása csak a gyónástól volt, annál többet meg
 nem tanulhatott, és minden innepekben csak azt mondotta el. Egyfzet azta kézik,
 hogy predikállyon sz. Joseph napján. A predikáczióját így kezdi el: «Atyám fiai!
 ma sz. Joseph napja, sz. Joseph pedig áts volt, és mint hogy áts volt, gyóntató
 székeket csinált; azért befzéllyünk a gyónástól.» Nem szükséges tehát, hogy
 le itjam a sz. Ferencz életét, azta mindenik franciskánus bazát meg tanithattya
 kédet. Aztot tudgyuk, hogy angyali életet élt; de aztot is tudgyuk, hogy meg
 haragudott volna azta az egygyügyü fterette, aki sok idővel halála után az izási-
 ban a Kzistushoz hasonlította, mondván, hogy mind születésiben, életében szenve-
 désében, és halálában hasonló volt a Megváltóhoz; hogy a ki franciskánus kön-
 tösben hal meg, annak nem lehet el kázhozni, és hogy sz. Ferencz minden efsz-
 tendőben egyfzet le megyen a purgatóriumban, és onnét fel szabadittya a francis-
 kánusokat, a kik akor ott találtnak lenni. Az illyen izást mi sem találljuk jónak,
 nem hogy egy ollyan alázatos szent találta volna.

Itt most szürnek, azért befzéllyünk a szürettől. És mondgya meg kéd nekem
 annak az okát, hogy mitől vagyon a, hogy a szüret csaknem mindenütt egy tály-
 ban vagyon? Az aratásban nagy különbözések vannak, hol elébb, hol később
 aratnak. Voltam olyan tartományban, ahol a buzát majusban aratttyák, de a szü-
 retet csak akor kezdik, mint nálunk. Erte sokan azt felelik, hogy a régi római
 csáfzátok meg parancsolták volt, hogy az egész bizodalmokban a szüret egy időben
 légyen. Azt meg engedem, hogy a parancsolat meg volt, de a nap sügött-é a pa-
 rancsolattól? Azt nem gondolom. Ebben az országban a bizonyos, hogy nagyobb
 melegek vannak, mint Erdélyben, még is a szüret itt csaknem azon a napon
 kezdődik, mint ott. Lehet-é tehát azt mondani, hogy a napnak meg volt
 parancsolva, hogy a szöllöt mindenütt egy időben ézlellye meg? Azt nem
 lehet mondani; hanem azt mondhatni, hogy a természet parancsolattyaából

vagyon a fűzet csaknem mindenütt egyaránt. Mind azon által nekem úgy tettik, hogy az olyan meleg tartományokban, a hol majd tél sincsen, legalább egy holnappal előbb kellene fűzni, mint nálunk: de előbb nem fűznek, és a fűzet Európában csaknem mindenütt egy időben esik. Azt tudgyuk, hogy Magyarországon a Hegyallyán novemberben fűznek, de e nem közönséges még a Hegyallyán is, annál inkább a több tartományban. A még pedig erre a kérdésemre meg felellyen kéd, addig azt adom kédnek tudtára, hogy Bercsényi ut igen-igen kézfűl a más világra; mind azon által a kit az Isten meg akar gyógyítani halálos betegségiből, csak egy fáraaz figével is meg gyógyithattya. Most ez elég, májor többet. Csak az egészségte vigyázzunk. Édes néném, mely régen nem kédtettem, ha fűzet-é kéd? mert azt el nem kell felejtteni.

Rodosto, 29. octobris, 1725.

66

Ma a fzegény Bercsényi ut látogatására voltunk, a ki is olyan állapotban vagyon, valamint Jób volt, csak éppen abban különbözik, hogy az ágyban fekszik és nem a gané dombon, mert nincsen olyan rész a testiben, a melyben valami kis épség volna. A lábaiból a víz ki folyván, a rothadás szállott belé. Meg esik az embernek fziwe rajta, a midőn láttyuk, hogy metélik le a rothadt hust a fáraaztól. És midőn halltyuk jajgatni és ordítani a nagy fájdalomban, úgy tettik, mint ha a régi marttyomokot látnám a kinokban. A bizonyos, hogy ki sem mondhatom kédnek, hogy micsoda itózással kell azt látni; hát még micsoda kinban vagyon az, aki azt fzenvedi! De a test fájdalmival a lélek gyógyul, és az izgalmas Isten az ő lábaiban tette a purgatoriumot, meg akartván menteni a más világon lévőőtől. Azért már nincsen is leg kissőbb reménség életéhez. Hogy is lehetne, amidőn mind belől, mind kívül rothadni kezd. A testamentumát már meg csinálta. És a fzegény Susit itéllye el kéd, hogy micsoda fjomoruságban vagyon. De azt el lehet hinni, hogy nem marad nyomoruságta. Mint hogy e fjomoru levél, azért most nem is itok többet, mert a fjomoru levélnek igen rövidnek kell lenni. De hogy tellyeséggel a fjomoruságon ne végezzem el, egy kis históriával végzem el, a mely valósággal meg történt.

Egy uti embernek iffiu és szép felesége lévén, gyanakodott reája, noha semmi bizonyost nem tudhatott felölle. De hogy jól meg tudhassa, egy pohár vizet vízen a feleséginek, mondván, hogy azt meg kell innya. A fzegény afzfzony refzketve innya kezdi; a mikor félig meg itta volna, az ura el veszi a fájától és maga meg ifzfa a többit, mondván: «Énnekem is utánnad kell mennem.» Az afzfzony azt meg hallván mindgyárt meg ijed azon, hogy étetöt ivutt, és az ijedtség oly nagy volt, hogy mindgyárt beteggé kezd lenni es hánni. Azonnal papért küld, és az attya fiait is efze gyüteli. Amidőn mind ezek az ágya körül volnának, az afzfzony mindenek hallottára a papnak gyónást téfzen, és amidőn el végezi, mondgya, hogy azért tette azt a gyónását, hogy halála után is az ura ne gyanakodhassék felölle, és meg tudhassa ártatlanságát. Az ura az ágyhoz megyen, és meg öleli a feleségit, és fel fzóval mondgya néki, hogy ne féllyen, mert a vízben semmi étetö nem volt, és hogy csak a gyanoságot akarta meg tudni, ha igazán

való-e vagy sem? A kik a házban voltak, és a beteg halálán siránkoztanak, ezt meg hallván, a fremeket meg törlik, és örülni kezdenek. A fzegény afzfony is semmi valójában való betegséget nem érezvén magában, el kezdi magával hitetni, hogy nincsen meg étetve, és a félelem is lassankét ki menvén az elméjiből, az ágyból fel kél, és jól érzi magát. A többi ezt látván, a fzomoruság örömté fordul, vacsorához ülnek, és virtattig ifznak. Mit mond kéd erre? A gyanóság, való, hogy nagy betegség, de aztot meg gyógyítani az ilyen próbával nem jóvalom mindennek, mert hát ha az afzfony is leg első alkalmatosságkor az olyanézt bofzut állana? Kéd itéletire hagyom, ha a férfitu jól cselekedett-e, vagy sem? De én jó éttzakát kívánok kédnek.

Rodosto, 6. novembzis, 1725.

Édes néném, itt most elég sirás, zivás és zokogás vagyon. A fzegény Susi özvegyen marada, és Kajdacsinéből minden féle nedvesség a fzemín foly ki, a mennyit már a szit. Méltón is, mert a fzegény Betcsényi ut a bujdosásának végít szakasztván, ma reggel két órakor el hagyta bennünket. Mind holtig az elméje helyén volt, és egy keresztényhez illendő halállal mult ki e világból. E már el vette sok fzenvedésinek jutalmát, és nem fzükséges fzánni, hanem azokat kell fzánni, a kiket árvaúl hagyott itt idegen országban. De azokra is gondgya léfzen annak a nagy cselédes gazdának, a ki soha meg nem hal. A mi utunk mindenkor mellette volt, és hozzája való barátságát holtáig meg mutatta.

Micsoda ez a világ? és miért kapunk annyira rajta? A benne való életnek kezdete nyomoruság, a közepe nyughatatlanság, a vége fájdalom és fzomoruság, Ez az ut, éltiben, való, hogy fzenvedett, de sok világi jókban is volt része. Való, bujdosásban holt meg, de nem fzükségben. Így fogyunk el lassanként, mert már itt elég fzegény bujdosókat temettünk el. Ezután még mi lefz? Hadgyjuk a jó atyánkra, és mondgyuk azt, hogy nem érdemli ez a világ, hogy hozzája kapcsoljuk magunkot, mert akát mely gyönyörűségben ufzunk is, de abból ki kell kelni, és azt el hagyattyák velünk.

Elmult gyönyörűség csak suhajtást okoz,
 Jelen való pedig hasonló árnyékhoz;
 A jövődöbélín kapfz bizonytalanhoz,
 Ah! mézt hasonlítod magadot boldoghoz?

Aztot már meg monddtam, hogy a fzomorú levélnek nem kell hozfunak lenni. Ez elég fzomorú, mert itt a haláltól kell befzélleni, azért is el kell végezni. Tudgya kéd, micsoda nagy dohányos volt a fzegény ut — mind holtig is dohányozott, mert halála előtt két órával egy pipa dohányt ki fziutt — de meg holt, kédet pedig az Isten éltesse. Amen.

Rodosto, 12. novembertis, 1725.

68

Azt ne csudálljuk, édes néném, ha a szegény ur meg holt. A való, mindennek meg kell halni, de ennek még inkább meg kellett halni, mint sem másoknak, mert holta után a testit fel bontották, de annak leg kisebb ize ép nem volt, és a belső részei el voltanak rothadva. Nem tudom valójában, ha azért nem vitték-e a testet Constancinápolyban, hogy sok költségben került volna, vagy azért, hogy nem engedték meg. De azt tudom, hogy egy kis görög kápolnában temették el. A testamentumát fel nyitották, Susinak ezet aranyat hagyott, és holmi portékát. A cselédinek is hagyott, még nekünk is holmi portékát. Nekem a meg holt felesége nád pálczáját hadta. Nem kell az ajándékot tekinteni, hanem azt kell tekinteni, hogy ki adgya. A több ládabéli portékája, köntösök, ezüst és aranymives portéka a fiára szállott, a melyek mind együtt egy afzszonynak kedvére lehetnek.

Mindenikünk azt gondolta, hogy kéz pénze felesen vagyon, de holta után meg csalatkoztunk benne. Mind azon által ennek a gyenezalisanak többje volt, mint sem a régi római gyenezalísoknak. A többi között egy Regulus nevű fő polgár mester száz negyven ezer embertel ment Afrikában a Carthagobéliek ellen. A midőn ott hadakozott volna, Rómából a felesége levelet írt neki, és tudtára adgya, hogy miben vagyon a jószága dolga. Regulus azta egy levelet írt a római tanácsnak, és kérti, hogy küldgyön helyében más polgár mestert, aki a hadakozást folytassa, mivel ő neki vízá kell menni, hogy a jószágában rendelést tegyen, mert a gondviselője meg halván, az emberek, akik a földit szántották, minden ekéit, és a földi munkához való eszközeit el vitték, és ha nem mivelletetheti a földét, a feleségit, gyermekeit nem tarthattya. De nézzük el, miből állott az a nagy jószág: egy major házból, és hét szántó földből.

Édes néném, mint meg nevetnök most az olyan gyenezalíst, a ki száz negyven ezer embernek parancsolván, azon panaszolkodnék, hogy egy néhány ekéit el lopták, és ha hét darab földet meg nem szántat, a cseléde meg hal éhel. De inkább csudálljuk azt a boldog időt, a melyben egy olyan nagy hadi ember a maga szegénysége mellett csak a hazája gazdagságát kereste, és a melyben az olyan nagy emberek, akik előtt a kizályok térdet hajtottak, csak a földi munka után alacson rendben éltenek. Látunk meg más olyan fő polgár mestert, akit az eke mellől vonták el, hogy száz ezer embert adgyanak kezében, és akinek kizályok mentenek udvarlására, de a hadakozást el végezvén ismét a szántáshoz fogott mert a régi rómaiaknak egyéb jövedelmük nem volt, csak a szántásból. A kit fő polgár mesternek tettek, az a majorokodását el hadta, hadakozni ment, és akkor a kizályok és fejdelmek nagy tisztelettel állottanak előtte. Eftendő mulva a tisztséginek vége lévén, Rómában vízá kellett menni, és le tenni a tisztségit, és a nagy kincset, amelyet nyert a hadakozásban, mind egy poltuzáig a város tázházában kellett adni, és az után az a nagy gyenezalís, a kitől annak előtte egy néhány holnappal az országok rettegtének, és a nagy városok akinek egy néhány száz arany koronákat küldöttek, és a ki nagy pompával menvén bé Róma városá-

ban, előtte gyakorolta a meg győzetett királyok lánczolja mentenek: ugyan az a gyeneralis közönséges köntösben öltözvén a major házában viszá tért, ott borsóval, lentsével élt, és kevés számu szántó földét szántotta, vagy szántatta. És az ilyen emberek vetették idővel a római birodalom alá csaknem az egész világot. Boldognak mondjuk-e az olyan időt? Én azt tartom, hogy boldognak mondhatni azt az időt, amelyben a nagy urak csak éppen a haza hafznát kezesték, és a melyben az emberek oly közönségesen éltenek. Mert azt el mondhatni boldognak mind lelki, mind testi képen, aki keveset kíván, és kevéssel bé ézi.

De most veszem észre magamot, hogy Rodoston kezdettem el a leveletem, és azután a régi rómaiakhoz repültem. De viszá kell repülni, mert én azt a régi szokást viszá nem hozom, se a mostani gyeneralisokot az eke mellé nem tehetem. Azért viszá térek Susihoz, és azt mondom kédnék, hogy üsmerek olyat, a ki Susival le akarná már is tétetni a feketét, de nem akarja. Nem tudhatom az okát, noha azt tudom, hogy még leánykorában is szerették egymást. Attól van-e, hogy a grófné titulust nem akarja letenni, vagy attól, hogy a legénynek nem igen villog ládájában az arany? De elég a, hogy nincsen kedve hozzá, noha a szeretet meg nagyon. Mint hogy kezeztények vagyunk, mondgyuk azt, hogy a kit az Isten valakinek nem rendelt, aztot nem is fogja bírni. Mi hiz nagyon ott keteknél? mert innét mindenkor szomorú hirt itok. Jól nagyon-e az egészség?

Rodosto, 7. decembriis, 1725.

Ezt a levelet el kezdem írni, de bajuszomra mondom, hogy nem tudom, mit kell írni, és ha írok, csak azért írok, hogy kédnék válaftát vehessem. Azt írjam-e, hogy itt «könyvem forrási s' áradási indullyatok», és hogy még a sírás, zokogás meg nem szünt itt az özvegyek között? De idővel az is meg szünik, mert az a kegyetlen idő mindent el tont és el töröl. Ettől írni kédnék nem nagy vigasztalás, de csak kell valamit írni. Azt írom hát, hogy itt most szántanak és vetnek, nálunk pedig azt már régen el végezték, hogy ha csak valaki a havat nem akarja szántani. A minap olvastam, hogy miképpen kell a buzát meg szaporítani. Amidőn a gazdaszfonyságra viszá tér kédnék, akkor meg kell próbálni. Példának okáért egy véka buzát főzessen meg kédnék jól, de sok vizet kell tea tölteni, a még a fő, addig tétessen kédnék egy kádban négy véka buzát. A midőn pedig a buza jól meg főtt, a vizet szüressen le kédnék zolla, és melegen had töltsék a kádban lévő buzata, és azt bé kell jól fedni. Másnap vagy harmad nap, ha láttya kédnék, hogy a buza szem kezd dagadni, és a vizet jól bé itta, akkor küldgye a mezőre kédnék, és had vessék el valamely jó földben, de mentől ritkábban lehet, mert egy buza szálon három vagy négy ág terem, és mindenikén egy buza fő, és így négy annyival több buzája terem kédnék, mint rend szerént. Ezt én olvastam, igaz-e, vagy sem? nem tudom, de a ki nem hiszi, próbállya meg. Nem nehéz dolog, és ha igaz lefen, akkor nem bánnya meg fárattságát.

De a micsoda hirt hallottam csak éppen ebben a szem pillantásban, azt nem lehetne el hinni, hogy ha csak bizonyoson nem tudnók. Kédnék ott a francziák között hamarébb meg hallhatta. De tudgya vagy nem tudgya kédnék, meg írom,

hogy a francia király 5. szeptemberis meg eskütt es le fekütt a Stanislaus király leányával. Ki hitte volna azt, hogy egy olyan nagy, hatalmas király egy szegény bujdosó és csak névvel való királynak vegye el a leányát, és hogy vizá küldgye egy nagy királynak, mint a spanyol királynak, a leányát, a kit annak előtte akart el venni? Ezek ám az olyan dolgok, a melyekben nyilván ki tettzik az Istennek csudálatos munkája és hatalma, aki ugy bánik a királyok fivővel, valamint mi a viafzal. Bizóást el mondhattya a francia királyné a boldogságos szűs után, hogy meg tekintette szolgálójának alázatosságát, és hogy az alacson zenden lévőket fel emelte, és a fen valókat le vetette, mert lehetetlen volt csak hízkelkedni is magának azzal, hogy még francia királyné lehessen. Ha az attya Lengyelország közepiben lett volna, ugy még is mondhatnám; de bujdosásban lévén, mindenektől el hagyattatván, és csak reménsége sem lévén, hogy Augustus fékiben ülhessen: csudálni és imádni kell az Istennek az ilyen rendelésit, mert az ilyen munka fellyül haladgya az emberi elmét. *Ludit in humanis.* És hogy az Isten előtt a királyok és fejedelmek olyanok, mint a gyermekek, akiknek hatalmok, nagyságok csak gyermeki játék. Imádgjuk, édes néném, az Istennek minden rendelésit, és reméllyük, hogy teánk is gondgya léfzen, mert izgalmos, és meg segíthet, mert hatalmas.

A sophiai pápista érsek ellen a götög püspökök és papok a portán sok hamis vádolásokot tévén, a vezér parancsolatot küldött, hogy meg fogják mind az érseket mind a papjait, és fogva vigyék Constancinápolyban. Az érsek azt meg tudván, el szaladott, de a papjai közül házmat vagy négyet lánczolva vitték Constancinápolyban. Az érsek ide szaladott, és titkon vagyon közöttünk. Tudom, hogy az urunk azon léfzen, hogy ki szabadithassa azokat a szegény papokat, akik még a botozást is meg kostolták. Igy szenvednek a mi szegény papjaink a hitért. De nem csak itt, hanem az egész világon, és a leg kegyetlenebb nemzetek között. Ki tudná meg mondani, hogy hány jésuitát és barátot ettenek már meg Afrikában és Amerikában azok a vad emberek, akik igen szeretik az ember húst? De a barátokon nem kapnak; mert egy kapucinust meg ölvén, jó ebédet akartak belőlle csinálni, de hogy meg sütötték a husát, mind öfztövéznek, mind igen keménynek találták, az olta nem kapnak a barát huson. Hát egyszer egy szegény jésuita szokása szerint faluzól-faluzra játván, hogy valakit meg tézithetne, egy nagy erdőből ki menvén, egy faluzra talál. A vad emberek látván egy nagy embert feketében, nagy kalap a fején, és hogy négy lábön jár, mind el szaladnak tőlle, mert hogy soha lovat nem láttak volt, azt gondolták, hogy a ló és az ember mind egy. A jésuita azt látván, le szállott a lovázól, és lassanként a vad emberek is vizfá tértének hozzája. Azt el mondhattjuk igazán, hogy csak a mi papjaink követik valóságoson az apostolokat. Bár követhetném én is mindenben őket, de csak abban követem, hogy ők aluttak, én is aluzom, azért jó éttzakát édes néném.

kést nem szabad más afzfonynak viselni, csak a császári nemből való afzfonyoknak. A vő legény pediglen nagy siettséggel ki vész a kebeléből a császár levelét, és a leánynak meg adgya, a kinek is mindgyárt el mulik az örömmel való hazagja, a levelet el vész, meg csókollya, és el olvassa. A melyben látván a császár akarattját, azt feleli a vőlegénynek: «Légyen a császár akarattya.» Azra a vő legény meg csókollya a köntösét és ki mégyen. Másnap sok ajándékot kell küldeni a leánynak, és nagy pompával vízik a férje házához. Sokszor történik ugy, hogy egy holnapig sem lakik vele, hanem más pasának adgyák, fő képpen ha afzfonyomnak valamely panafza vagon ellene, és ha nem ugy keresik kedvit, a mint kívánná.

Mert a virág szálat szükséges öntözni,
Másként a melegben el kéne fátadni.

Édes néném, idétlen házasnak tartom a török házasnágot. Egymást annak előtte nem látták, hanem csak éppen akkor, amikor már nem lehet meg másolni. Sokszor azt gondollya a vő legény, hogy valamely szép személy mellé fekszik, másnap ha meg látta, hát ijeztő. De az ő törvények abban kedvezett a férfiaknak, és ha így meg csalatkoznak a feleségben, meg engedi nekik, hogy újra kezdgyék, mert egy néhány feleséget tarthatnak, ha akarják, és ha módgyok vagon benne. De meg ezen kívül annyi rab leányt tarthatnak, amennyi tettzik, és az ellen semmit nem mondhat a valóságos feleségek, csak nekik is meg járjon az adó; mert ha a gazda azt el mulattya három pénteken, a gazdafzfonynak lehet azért panafzt tenni a bíró előtt, és ha ugyan csak továbbra is akarják halasztani az adó meg fizetést, akkor az afzfony el válhat az utától. E ritka példa, de a törvény meg engedi. Hogy ha pediglen a férfit el válik a feleségitől, és azután ismét viszá akarja venni, a meg lehet, a törvény azt meg engedi, de olyan formában, hogy az afzfonynak szabad, ha akarja, minek előtte viszá mennyen, az ura hírével egy éttzakát el tölteni olyan férfitval, a micsodás neki tettzik. E csufos törvény, és nem látom, mi végre rendelte a törvény csináló? Ő lássa, abban nem töröm a fejemet, hanem csak abban, hogy kéd egészséges legyen. De éppen most jó ezemben egy jó gondolat, hogy mért fedezik és takarják úgy bé magokat itt az afzfonyok? Talám azért, hogy még inkább kapjanak rajtok, mert:

Mennél inkább legyen valami meg tiltva,
Légyen is előttünk erősen el zárva,
Ámbár ahoz jutni kellessék fátadva,
Annál inkább bizni azt várjuk suhajtva.

Kérem, édes néném, kédet, hogy had ne írjak már többet, mert télben nem lehet hofzu levelet írni, azért, hogy hideg vagon, nyárban pediglen igen meleg, itt pediglen tizen egy az óra, a pennám is alhatnék.

Rodosto, 13. marty. 1726.

71

Akád nád mézes téntával itott levelet tegnap vettem. A minap is vettem volt kettőt egyfzers mind. Ugy tettzik, hogy ha csak nem álmodtam, hogy válaft is adtam reájok, de nem vagyok bizonyos benne. De abban bizonyos lehet kéd, hogy ha nem ittam, kéd sem vehette a válaft. De oh mely könnyen meg bocsáttjuk mi egymás vétkit! Mind azon által azzal el ne hidgye kéd magát. A roz példát nem kell követni, se bozjut nem kell állani. Vagy is talám büntetésül kíván kéd töllem olyan dolgot, a mely hufz eztendőben egyfzer nem jut ezfemben? Mert ugyan is, hogy jutott kednek ezfiben, hogy töllem azt kérdgye, hogy kik voltanak a templaristák, és miért vesztették el őket? Jobban szeretem fél óráig Susival nevetni, mint arról tíz óráig itni. Mind azon által ki ne engedelmeskednék kédnek? Ha szinte itni nem tudnék is, meg itnám. Én, édes néném, csak azt itom meg felöllök, amit hallottam és olvastam — ugy-é, hogy többet nem kíván kéd?

A málthai vitézeknek és a templaristáknak zendi Jerusalemben vettenek ezedet. A málthai vitézek régiebbek. Egy Gerardus nevü franczia 1112. eztendőben Jerusalemben a jövevények és a szarándokok számokra egy nagy ispotály építete, a melyet nevezé keresztelő sz. János ispotályának, és oda bé fogadá mind azokat, a kik jó akaratyokból a betegekhez és a szarándokokhoz való gondviselésre szának magokat. De azok csaknem mind hadi emberek lévén, Gerardus ugy rendelé, hogy annak egy része az ispotályban maradván, a másika a sarracénusok ellen hadakozzék, és regulát szabván nekik az engedelmességre, és a házaságon kívül való életre kötelezék magokat, és hogy holtig hadakoznának a hitellenek ellen. Ez a rend vagy szerzet csak hamar meg szaporodék, ét nevezék őket jerusalemi sz. János ispotályi vitézinek. Ezeknek fekete köntöst kellett viselni, és e köntösökön nyolcz szegletü fehér kereszt volt varva. A sarracénusok el vevén a sz. földet a keresztényektől, ezeknek is ki kellett menni, és Rodus szigetében meg telepedének. De idővel egy hatalmas török császár nem szenvedhetvén olyan vitész szomszédokat, a szigetet meg szállá, és nagy nehezen meg vevé, és a vitézeknek, a kik meg maradának életben, meg engedé, hogy ki mehessenek a szigetből. Akik is el hagyván a szigetet, Málta szigetében meg telepedének, és málthaiaknak nevezék.

A templaristák szerzete Jerusalemben kezdődék 1118. eztendőben. Nyolcz vagy kilencz franczia nemes ember egy társaságban lévén, a jerusalemi pátriárcha előtt fogadást tevének az engedelmességre, az házaság nélkül való életre, és hogy minden jószágokat, életüket a szent földre menő szarándokok oltalmára és szolgálatyára fordíttják. Ezek tehát egyfzers mind hadi szerzetesek lének, azután meg szaporodván, Baudounius jerusalemi király nekik a templom mellett lakó helyt adott, és azért templaristáknak nevezék. Második Honorius pápa ezeknek regulát csináltata sz. Bernárddal, és akoron fejt köntöst kellett viselniük, és harmadik Eugenius pápa 1146. eztendőben vezes keresztet parancsolá, hogy viselleyenek. Ezeknek mindennap misét kellett hallgatni, csak háromszor egy hétben volt szabad

hust enniek, több lovat háromnál nem tarthattak, a vadászat nekik meg volt tilva, még a madarászat is; a köntösök a világiak köntösöktől csak éppen a színben különbözött. A templaristák sok szép nevezetes hadi dolgokat vittek végben. A jerusálemi királyok alatt igen el híresedének, és a nagy hittel igen sok jószágokat és kincseket gyűjtének Európának minden résziben. De a sz. föld el vesztése után a henyélés és a sok jószág meg rontá őket, és a mindenféle mértékletlenségben el merülének, főképpen a részegségben. Azért is mondgyák példa beszédben a francziák, hogy úgy ifzik, mint egy templarista. Az egész szerzetnek pedig veszedelmét két templarista okozá, a kik a szerzetből ki üzetetvén, a franczia király előtt hamisan, vagy igazán (mert azt még nem tudhatni valóságosan), bé vádolák az egész szerzetet. A vádolás pedig ebből állott, hogy minden vitéznek, akit a szerzetben bé vesznek, ellene kell mondani a Krisztusnak, és a keresztre kell pöknii, és ha az aszfzonyoktól meg tartóztatják is magokat, de más utálatos közösülés közöttök meg vagyon. A király másként is haragudván a szerzetre, a pápának ezeket tudtára adá; de látván, hogy a pápa csak halogattya a dolgot, parancsolatot ada ki titkon, hogy bizonyos napon az országban lévő templaristákat meg fogják. A pápa azért igen meg neheztele a királyra, mind azon által maga eleiben hivatván vagy hetven templaristát, csudálkozással hallá, hogy mivel vádolnák magokat. A pápa azonnal parancsolatot küldé minden országokban lévő püspököknek, hogy vizsgálják meg jól a dolgot. A kik is meg vizsgálván, mindenütt egyenlő vétkeseknek találtatának. A pápa éppen akkoron gyűlést tartván Franciaországban, Bécsben, az egész atyák azt itélék, hogy az egész szerzetet el kell szélyeszteni, és jószágokat el kell venni. Erre mindenütt a királyok reá állának, és mindenütt csaknem egy nap az egész szerzettől a jószágot el vevék, és csaknem mind meg öletének, és így az a gazdag és nagy rendezből álló szerzet csaknem egy nap mind el törölteték. Ettől egy néhányféle könyvet olvastam. Némellyek azt tarttyák, hogy igasságosan bántak vélek, némellyek pediglen, hogy nem kellett volna oly kegyetlenül bánni vélek, és a sok ártatlant nem kellett volna a vétkesekkel efze elegyíteni, és hogy a sok jószágokért voltanak annyi ellenségi. Elég a, hogy jól vagy rozsul, de a hírek csak a könyvekben maradott meg. Még Magyarországbán látni oly romlott templomokat, a melyek övék volt. De azt nem tudom, hogy a magyarok miért nevezik vezes barátoknak, mert se a köntösöktől nem nevezhetik, se barátok nem voltak, hanem hadi szerzet volt. De ők lássák, azon nem törődöm, akár minek nevezzék. Elég a, hogy én engedelmeskedtem, és meg ittam rövideden az ő históriájokat a parancsolat szerént. Annál többet ne kívánnyon kéd töllem. De azt szeretném tudni, ha volt-é lakások Erdélyben? Én azt gondolom, hogy nem volt. Már többet nem itok, mert meg untam. Hanem még azt meg itom, hogy itt ma alkalmos föld indulás volt. Ha tót volnék, úgy mondanám, hogy a föld meg rázta magának. Édes néném, jó éttzakát. És az ének szerént: Ha szeretfz, szerellek én is.

Rodosto, 12. apr. 1726.

72

Edes néném, nincsen mit iznom, és ha izok, csak azért izok, hogy meg mutassam kédnek, hogy meg iznám, ha volna mit, és hogy vegye el kéd a rest nevet zollam. Tegnap vettem a kéd levelét, a mely tele köszönettel és dicsérettel, jó, hogy nem szememben dicséz kéd, mert el ájulnék szégyeletemben. Nem gondoltam volna, hogy olyan köszönetet vegyek a vezes barátokéért. De a nem árt, mert mászor bátrabban izok, és egy kis bátorság meg élesíti az elmét.

A régi rómaiaknál nem hogy gyalázzal illették volna az olyan gyenezálist, aki a harczot el vesztette, hanem még dicséretekkel vigasztalták és alkalmazóságot adtak nékie, hogy bofzut állhasson az ellenségben, mert a nem lehet, hogy az ember mindenkor győzedelmes legyen, mindenkor okosan bezzéllyen. A fogyatkozásban részinek kell lenni minden embernek. Micsoda nagy fogyatkozásokat nem látunk a leg nagyobb császárokban? A nagy Theodosius császár egy csekély dologért két vagy három ezer embert ölete meg Thessalonikában. Való, hogy aztot meg bánta azután, de a meg holtak azzal fel nem támadának. A való, hogy gyönyörűség, ennek a nagy császárnak azon cselekedetiért való maga meg alázását látni; mert a templomban akarván menni az isteni szolgálatra, szent Ambrus a mediolánumi érsek a templom ajtajában meg tartóztatá, és bé nem bocsátá, mondván: «Még az ártatlan vértel a kezeid véresek, még is a szent áldozatra akar sz menni? Ha Dávid királyt követted vétkiben, kövessed penitentzia tartásában is.» A császár magában szállván, a templom garádicsára le borula, és kézé az érseket, hogy adna néki penitentiát. A ki is hat holnapig ki tiltá a templomból. E szép példa mind egy érseknek, mind egy császárnak.

A nagy Constantinus császár nem öleté-e meg a fiát azért, hogy ártatlanul azzal vádoltaték, hogy a mostoha annyát szereti? És csak akor tudá meg ártatlanságát, a mikor már meg nem orvosolhatá cselekedetét. És ebben nem akará Séleucus királyt követni. Talám más atyák sem követnék. Mert ennek az öreg királynak igen szép felesége lévén, aztot igen szerette. Az előbbeni feleségitől volt egy fia, akit halálban szeretett. A fia szerelemben esvén a mostoha annyával, és maga is által látván szeretetinek helytelenségit és nagy akadályait, aztot magában sokáig mintegy el temetve tartotta; de idővel a szeretet meg gyözvén, nagy betegségben esék. A doktorok okát nyavalyájának ki nem tanulhaták; hanem egy a többi közül sok vizsgálása után észre vevé, hogy a szerelem okozná betegségit; de nem tudhatván, hogy kit szeretne, igen kezdék vizsgálódni, és az iffiu fejdelemtől kérdezkedni, de e csak magában tartá a titkot, és a betegsége nagyobbodék. A doktor pediglen vizsgálni kezdé az iffiat, a midőn valamely afzszonyok és leányok mentenek látogatására, de semmit észre nem vehete. Már nem volt több hátra, hanem a királynétől kezdé gyanakodni, a melyről ingyen sem gondolkodott. A szokás szerént a király látogatására mégyen a fiának a királynéval, a doktor is jelen vagyon, és minden mesterségit arra

fordította, hogy valamit ki tanuljon; a mint is hogy mihent a királyné bé ment a házban, a beteg hol hidegben, hol forróságban kezdett lenni, hol el sárgódott, hol el fehéredett. A doktor azt látván, csak el hiteti magával, hogy az iffiu a királynét szereti; de hogy jobban ki tanulhassa, és bizonyosabb lehessen benne, el várja, hogy a királyné házomfőzöt vagy négyfőzöt el mennyen látogatásáta, és mindenkor hasonló változásokat tapasztalván az iffiuban, akkor az iffiunak meg mondgya, hogy tudgya okát betegséginek és tovább ne titkollya, hogy a királynét szereti. Az iffiu meg vallván a dolgot, a doktor magára vállallya, hogy szolgálni fog, a mennyiben tölle lehet. Az iffiu tea áll, noha semmit nem remélvén. A doktor a királyhoz megyen, és meg mondgya, hogy a fiától csak vegyen örökös bucsut, mert a fiát a szerelem csak hamar meg öli, és ollyat szeret, a mely szeretetet a király sem orvosolhattya meg. A király azon el busulván, mondgya a doktornak: «Eredgy, mond meg a fiamnak, akát kit szeressen, oda adom néki, csak az életét meg tarttsa.» A doktor arra mondá: «Hát ha a királynét találná szeretni?» A király igen szeretvén a fiát, felelé: «Ha a királynét szereti is, oda adom, csak éllyen.» A doktor futvást megyen az iffiuhoz, és meg mondgya néki. Az iffiu azon betegen örömben fel kél, és az apja lábaihoz borul. A királynét hivattyák, és meg mondgya néki a király, hogy miért beteg a fia és hogy maga is azon kézi, hogy menttse meg életét a mostoha fiának, és hogy meg engedi, hogy hozzája mennyen. A királyné nem sokáig mentegetvén magát, másnap a király a fiának adgya mind a feleségit, mind az országát. Ez igen ritka példa. Most a keresztények, a való, nem követhetnék; de ha meg lehetne is, ritka apa követné. Példa a spanyol király, második Philep, a ki meg kézeti a leányt a fiának, és a mikor oda vízik, maga veszi el. Édes néném, jó egészséget kívánok. A vagyok, aki voltam, és a lefzek, a ki vagyok.

Rodosto, 24. maji, 1726.

73

Tegnaptól fogvást táborban szállottunk, és sátorok alatt lakunk, a szokott helyre, a város széllyire. Az ellenségtől nem gondolom, hogy sokat kellene tartanunk, mivel vagyon vagy három mély föld közöttünk, azért csendesen alhatunk, és csak a fülben mázótól, a szunyogtól tarthatunk. Édes néném, szeretném tudni, hogy mint vagyon a kéd egészsége, a kéd karja, és ujjai, mert egy holnaptól fogvást egy levelet írni, az nagy fáradtság és igen bánom, hogy annyira fáradtsza kéd magát ézettem, és annyira ezölteti. Mind azon által nem kellene azt az uti afzszonyt követni, a ki soha sem olvasott könyvet azért, hogy mikor levelet kell fordítani, a szelet hajt, és hogy az a szél náthát ne okozzon néki. Eztet bé lehet venni egy kényeségnek. De a kéd tisztelletes kényesége meg bocssásson, és mindenkor ne tarttson; mert az atyafiságot félte tévén, a bofszu álláshoz fogok, és akkor mindenikünk fog suhajtani.

Édes néném, mi itt csak tengődünk-lengédünk, mint szegény bujdosók. Tölttyük az időt, a mint lehet. Az utunknak az még is mulattság, hogy a mezőn lakunk; mert az unadalom itt igen bő, és a szegény utunk itt csak egy nehányunkkal maradott. Az özvegy Susihoz gyakorita megyek, Lengyelország felé kézfül.

Ha itt nem marad, nem en rajtam mulik el. Egy urat üsmértem, aki egy idős leányt vevén el, azt szokta volt mondani, hogy aki idős leánynyal hál, az olyan jó cselekedet, mit a szegényeknek való alamisnálkodás. De ha itt nem marad is, azzal a barátság fel nem bomlik, és a hűség meg marad, ha lehet. Azt mondom, ha lehet; mert akár mely nagy tűz el alufzik, ha annak eledelt nem adnak. De azt nem tartom, a mit Forgács, hogy a hűség csak a kutyához illik.

A nem ujság, ha azt mondom, hogy a házasság az Istenen áll, és ha csak teánk hadgya, a nem jó, és rosz házásoknak az oka az, hogy ő lakodalmon jelen nem volt. Azzal fenyegetem Susit, hogy ha el megyen, ugy nem kezefzelünk. Igaz néném, micsoda csufos házástól olvastam a minap! Csak le izom, ha finte tudgya is kéd, mert egyéb dolgom nincsen. Ez igaz, Olaszországban történt. Egy uri özvegy afzszonynak egy fia lévén aztot igen szerette. Az afzszonynak volt egy szolgálója, a kit az iffiu meg szeretővén, sokáig kényszerítette az engedelemte, végtize a leány meg jelenti az afzszonynak a dolgot, a ki is jó erkölcsieert meg dicséri, és mondgya a leánynak: «Eredgy, mond meg a fiamnak, hogy már engedelmeskedel kérésének; hanem jöjjon hozzád az éttzaka.» A leány meg mondgya az iffiunak, aki is azon meg örüle. Vacsora után az afzszony mondgya a leánynak: «Te az ágyamban fekügyél, én pediglen a te helyedre fekszem; a fiam majd el jő, azt gondollya, hogy te vagy, akor jól el verem.» Ez igy el lévén rendelve, az afzszony a szolgáló ágyában fekvén, addig várja a fiát, hogy el talál alunni. Az iffiu oda megyen, és azt nem visgállya, ha alufznak-é vagy sem, hanem él az alkalmatossággal. Az afzszony azonban fel ébred, de hogy zenebonát ne csinállyon, és hogy a fiát is kéttségben ne ejttse, magát meg tartóztattya, és békeséges tűzéssel el várja a dolognak végét. A meg lévén, az iffiu ki megyen, az afzszony is szomoruan a maga ágyára megyen, és semmit sem szól a szolgálónak. Másnap az afzszony minden tehetséggel azon lefz, hogy a fia ne szólhasson a szolgálóval, és azonnal kézfizeni kezdi a fiát, hogy idegen országra küldgye. A csak hamar meg lévén, el indittya, és sokat szomorkodék a fia után. De még inkább szomorkodék azon, amidőn éfzte vevé, hogy terhben esett. De módgya lévén abban, hogy azt el titkolhassa, és a gyermek szülésnek is órája el jövén, egy gazdag paraszt embernek adá a kis leánykát, hogy fel nevellye. A leány már tizen három éftendőt meg haladván, az annya mintegy el is feletkezett volt rolla; az iffiu pediglen azon időben idegen országoktól vizá térvén azon faluban meg száll, ahol a leányt nevelték, akit meg látván, halálos szerelemben esik, és mindgyárt kérni kezdi a leányt. A paraszt ember látván, hogy egy ur kézi, oda adgya, annál is inkább, hogy már régtől fogvást a leányt csak teája hadták. Az iffiu haza vizzi a feleségit, az annya haragfik, hogy hite nélkül egy közönseges leányt vett el, de kevés nap mulva a békeség meg lefz. Az afzszony látván, hogy a fia házas, a leányát szolgáló képiben haza akarta hozatni. De micsoda álmélkodásban esék, a midőn meg tudá, hogy a leányát a fia vette volna el. Az afzszony másokkal közölvén ezt a dolgot, mindenik példa nélkül való dolognak találá, és a házasságot meg hagyák. Az az ifju, édes néném, egy személyben hártmat vett el: a leányát, a hugát és a feleségit. E valójában meg történt, de ha meg történt is, mi szükség volt meg izni? Mind azon által kell valamivel tölteni az időt, én hogy izjak, kéd meg hogy olvassa; mert a dolog nélkül való létel igen nagy dolog.

A sophiai érsek, aki hozzánk szaladott volt már egy néhány hohnaptól fogva, egy néhány nap mulva innét el megyen Raguzában; mert noha eleget munkálkodtak azon, hogy vízfá mehessen, de végben nem vihették. És ezeknek a szöllő műveseknek csak hazájokban kell vízfá tézni, és el kell hadniok az Ur szöllejét. Én is el végezem leveletem, de elsőben meg kell tudnom, hogy ha jó egészségben vagyon-é kéd? engemet szeretnek-é? én nekem itnak-é?

Rodosto, 16. juny, 1726.

74

Szány, édes néném, szány, mivel itni akarok, és nem tudom mit. De micsoda hírt tudnék innét a sátor alól itni? Soha semmi idegent itt nem látunk, semmi hírt nem hallunk, egyik nap olyan, mint a másik, hanem hogy egyik melegebb vagy szelösebb, mint a másik; mert itt az esőtől nem igen kell félni nyárban. Elég a, hogy végtire talám ellene mondunk a házaknak, és csak sátorok alatt lakunk. Persia széllyin vagyon olyan nemzet, a ki a pusztaban sátorok alatt lakik, valamint nálunk a cigányok. Azok pedig mind tolvajok, és ezeket kütdöknek nevezik. Egyiptum széllyin is a szeretcsenek mind sátorok alatt laknak minden pereputyostól. De mint hogy ezeknek minden gazdagságok csak a szép lovakból áll, a pénzt a más ember ezfényiből veszik ki, és mind magok, feleségek, gyermekek mezítelenek volnának, hogy ha csak a más ember köntösével nem fedeznék magokat. Azért, a midőn valami uton járó jó köntösben látnak, szépen el kézik tőlle, mondván: «Ad ide azt a mentét, mert apádnak szüksége vagyon teá» — azon magát érti — vagy pediglen ha valami jó portékát talál másnál, arra is azt mondgya: «Az anyádnak arra szüksége vagyon, azért ad ide» — azon a feleségit érti — és így kételen meg kell a szegény uton járónak az üsméttelen apját és a kelletlen annyát ruházni. De mi, édes néném, nem követtyük ezeket, ha sátorok alatt lakunk is, hanem inkább a pátriarchákat, a kik meg mutatták váfzon palotájokkal, hogy az ember ezen a világon csak szatándok, idegen és uton járó. Való, hogy azok a szent szatándokok gazdagon bujdostanak, mi pedig szegényen maradunk egy helyben, és annyiban jól vagyok, hogy éttzaka nem kell fel kelnem, hogy enni adgyak a mazháknak.

Édes néném, ha volna egy páfztozném, úgy tettzik, hogy szeretném az olyan páfztozi életet, mert azok a szent juhászok csendes életet éltek. A tettentő nagy pusztság, mezőség övék volt, ott verték fel sátorokat, ahol akarták, és ott addig maradtak, a még mazhájoknak eledelek volt. A való, hogy ital dolgából kényes életet nem éltek, mert abban az országban az eső ritka lévén a víz is szük, azért is emlékezik az itás annyiszor a kutaktól. Azzal nem volt bajok, hogy palotákat építsenek, azokat gazdagon fel ékesítsék. Az unadalmas sok perlekedéstől mentek voltak. A sok udvar bizó, számtartó, kolcsát nekik nem alkalmatlankodtak. Azon nem gondolkodtak, hogy a telet ilyen jószágban kell tölteni, nyárban, vagy őszfel ilyenben kell menni. A sok hintó, táz szekér nem kívántatott. A sok kies mezőben válogathattak, és minden nap újabb-újabb helyre építhették váfzon-

városokat; a helyhez úgy kötelesek nem voltak, mint mi. Gyermekeinktől fogva a közönséges eledelt meg szokták volt. Közönséges ruhával fedezték magokat, kivált a férfiak; mert az afzszonyok akkor is csak afzszonyok voltak, valamint mostanában, azaz, hogy a czifaságot akkor is szerették: arany peretzet, fülben valót küldöttek nekik jegyben; most meg nevetnők, hogy ha látnánk olyan pástornéket, akik arany fülben valót viselnének, — mostani időben aztot nem jóvállanám. Egy szóval, mennyi sok féle baj nélkül éltenek, amelly közöttünk közönséges, és amelyet már bajnak sem tartunk, mert hozzá szoktunk. A való, hogy ezeknek a pástornéknak életük szent és ártatlan volt, és az Isten nem akarta, hogy városokban lakván a több nemzetekkel ezre elegyedjenek. De énnekem úgy tetszik, hogy az olyan élet igen vándorló és henyélő élet; példa azok, akik mostanában is sátorok alatt laknak, akik a más ember kenyerét ézik és a más ruhájával fedezik magokat. Az ilyen nemzet mi hasznára vagyon a több emberi nemzetnek? Az olyan élet csak tunyaság és tudatlanság. Való, gond nélkül való élet, de üres, és a lakó helye pufzta. Micsoda gyönyörűség pedig egy gazda embernek a maga ültetett gyümölcs fáit és szőlőit gyümölcsösön látni, és fáradságát a terméztől meg jutalmaztatni? Mind ezekből éfzre veheti kéd, hogy a sátoros életen nem kapok. Így mégis mind meg lehet, a mint vagyunk, mert a városból ide hallyuk a kakas szót, de ez is unadalmas léfzen, ha sokáig fog tartani; mert verő fényen sütetni valakinek magát szükség nélkül, nem tartatom gyönyörűségnek.

Az egész Európa most békeségben vagyon, és házakban lakik, csak mi sátorok alatt. Hátha valamely ország bennünket akarja követni? Itéllye el kéd, mint átkoznának minket a kömivesek és az átsok. De attól nem kell félni, mert nehezen válnék meg ki-ki a szőlő hegyétől. Kenyeret szintén olyan jót lehetne enni, mint a városokon, abban nem volna fogyatkozás. Tudgya-e kéd, hogy mit csinálnak a fzerecszen afzszonyok? Ott keménczét nem lehet a földben csinálni, mert mind főveny, se pogácsát nem lehet sütni, fa nincsen, hanem nagy fazakakat tartanak, abban kóróból tüzet csinálnak, és kívül téfztával vékonyan bé borittyák, így sütnék magoknak pogácsát. Vallyon, a mellyet nálunk koldus lábnak hinak, nem lehetne-e így meg sütni? De meg bocsásson kéd, ha többet nem izhatok; mert a nap is melegét süit. Azért nagy alázatosan el végezvén leveletem maradok a ki tegnap voltam.

Rodosto, 28. july, 1726.

75

Semmi panaszom nem lehet, mert a kéd levelei jönnek s' mennek a kezemhez. De némelyek olyan kurták, hogy alig kezdem olvasni, csak a végire jutok. Olyan leveleket veszek, hogy azt akarnám, csak két szóból állana, mert unadalmas: de a kéd levelei jó izűek, csaknem meg ehetném a papírost is. Tudgya kéd, mitől vagyon az? Attól, hogy szerettyük egymást, és a kedves embernek a levele kedves. De még attól is vagyon, hogy kéd jól tudgya a maga gondolatit le izni, és a csekély dolgot is úgy fel tudgya öltöztetni, hogy nagynak láttzik, és tettzik: mások pedig a nagy, vagy hafznos dolgot izetlenné teszik, és kelleetlen kell olvasni. Azt meg vallom, édes néném, hogy ha olyan természetü volnál, mint sokan vannak, nem sok papírosat vennék a levél izása; mert azt nem szenvedhetem, mikor látom némely afzfonyokot úgy izni az utoknak, vagy attyafioknak, mint ha valamely itélő mestertnek, vagy püspöknek iznának. Ha egyéb képen nyájasok is, de a levélben teá akarják magokat tartani, mint ha a nyájas és trefás levelhez nem kívántatnék az éfz. Szeretném az olyanoknak meg mutatni a kéd leveleit, meg tanulhatnák azokból, hogy miben áll a nyájasággal és éfzfel izott levél. Az én leveleimtől nem is szóllok, mert már kéd azokhoz szokott, csak jóknak talállya kéd. Én sem kívánok egyebet.

Mi az utolsó levelemtől fogvást bé mentünk volt a városban, mert a rut idők bé hajtottak, és a váfzon házainkot meg lyuggatták. De tegnap ismét más ellenség hajta ide bennünket a táborban, a ki előtt a Dárius hada is el szaladott volna. Jaj, édes néném, micsoda rut nyavalya az a pestis! Ma jól lenni, holnap meg halni, éppen nem vigasságra való állapot. Nem tudom, ki hozta közinkben azt a nyavalyát. De bár ott maradtott volna, a honnét jött; mert más sok nyavalyák vannak olyanok, a melyek idővel hatnak el más országokra. Példának okáért azt tarttyák, hogy a himlőt a szaracénusok hozták Eutopában. Azt a nyavalyát Amérikában a vad emberek csak azoltától fogvást üsmerik, a miolta az eutópaiak hozzájok járnak, — a pedig nem régi dolog. Hát, édes néném, az az izetlen nyavallya, a melyet mi franczia nyavalyának hívunk, és a melyet, hálá a mi egészséges erdélyieinknek, nem üsmerünk? Aztot más mezse való tartományokban nem üsmerik, Spanyolországban pedig olly közönséges az a nyavallya, hogy egy uzi afzfony semminek sem tarttya mindennek meg mondani, hogy rajta vagyon az a nyavalya, mint nálunk azt mondani, hogy fáj a feje.

De mi szükség nyavalyától bezélleni, mástól bezéllünk. De a mit akarok mondani, énnekem a sem örvendetes dolog; mert a kis özvegy Susi csak kézfül, és valamennyi portékáját látom, hogy a ládában téfzi, mint ha annyi kést vezne a szivemben. Tudom, hogy kéd azon nem törődik a kéd kegyetlen szokása szerént, de leg alább egy kevesé szánnyon kéd, ha nem bánnya is. Én eleget vagyok azon, hogy meg maraszfam. Gondolom, hogy talám a szive is azt tanácsollya néki, de az elméjit nem nyerhetem meg, mert a szeme hozzá szokott tele ládákat

látni, az urának pedig az erzfénnyé sokkal követebb volt, mint az enyim. Ő, ha engemet czitókál is, de jövendőre néz; az ezer aranyat, amelyet hadtak néki, félti, hogy idő előtt el ne kellyen. Tudgya, hogy én ahoz semmit sem tehetek, láttya, hogy minden szerencsém, jószágom jégre vagyon építve. Azért nem a szivőtől, hanem az elmétől két tanácsot — mit szólhatok az ellen? Mert a bizonyos, hogy az okosság jobb tanácsot ad nekünk, mint a szivünk, mert a sziv csak a jelen valót suhajttya, az okosság pedig az jövendőről is gondolkodik. A mi mostani állapotunkban pedig arról igen kell gondolkodnunk, és nekünk bujdosóknak inkább, mint másoknak, kik jószágokban fülelnek, a mellyeket csak a halál veszi el tőlök. Es így semmit sem szólhatok a Susi szándéka ellen; mert a mint a franczia példa beszéd mondgya: «Kinek-kinek kell tudni, hogy mi fő a fazakában» — az én fazakamban pedig semmi haza menetelze való reménségem nem fő. Miért kívánnám én azt, hogy valaki a maga szerencsétlenségin kívül az enyimet is viselje? Még eddig ezt a mondást nem izelitettem meg, hogy: «Vég el engem te szegény, ketten leszünk szegények.» A kiknek tettzik, kövessék, nem bánom, de mások se bánnyák, ha nem követem. Édes néném, enged meg, had végezem el ezt a levelet, mert olyan meleg vagyon, hogy attól félek, a nap ma fel ne gyujtssa a sátoromat. A házban pedig hüvösebb levén, énnekem hozabb válafzt izhatunk. Édes néném, vigyázzunk a drága egésségre.

Rodosto, 17. septb. 1726.

Édes néném, meg bocsáss, hogy már tíz estendőtől fogvást nem iztam, vagy nem izhattam, vagyis csak azért, hogy nem iztam, mert izhattam volna. Mond meg édes néném, hogy miért nem iztam? mert én nem tudom. Alkalmatoságom elég volt, a dolog meg nem gátolhatott, hanem a sok hevetés és dohányozás. De hogy meg gyönyam és vallyam igazán, nem más mulatatta el velem, hanem a halogatás: a halogatást pedig a resttség okozza. Mert mikor az ember csak holnapra halogattya a dolgot, a nem jó, — a holnap eljő, de a végben vitel azzal el nem jó. Mennyi kárt vall az ember a halogatásért, és mennyi hátra maradást a dologban! Én is csak azt mondtam, holnap izok, holnap izok, azonban nem iztam, és az idő csak folyt — mit nyertem benne? Azt, hogy iztoztató pirongató levelet kellett vennem a resttségem meg jutalmazásáza. De mint hogy meg érdemlem, hallgatással is veszem; mert mikor meg üsmézi az ember magában a vétket, a büntetést könnyebben szenvedti.

A való, hogy az elmúlt holnapnak minden résziben és rántzában csak a resttség nem engedte, hogy izjak. De ha menteni lehetne a kéd ítélő széke előtt magamot, azzal menteném, hogy nagy melegék jártak — e nem elég menttség-e? Mint egy igen kövér pap azon kérte a királyát, hogy ne mondasson vele nyárban misét, mert sokat izad, és el tonttya a mise mondó ruhákat. De édes kemény ítélő bizóném, erre a mostani holnapra jobb, vagy is inkább hidegebb menttségem vagyon; mert az elein és kezdetin a holnapnak azt gondoltam, hogy hideg étek lesz belöllem: de csak háromszor vagy négyszer jött teám, az is harmad napban egyfzer. De itt ilyen nagy melegékben is minden ember részket a hideg miatt,

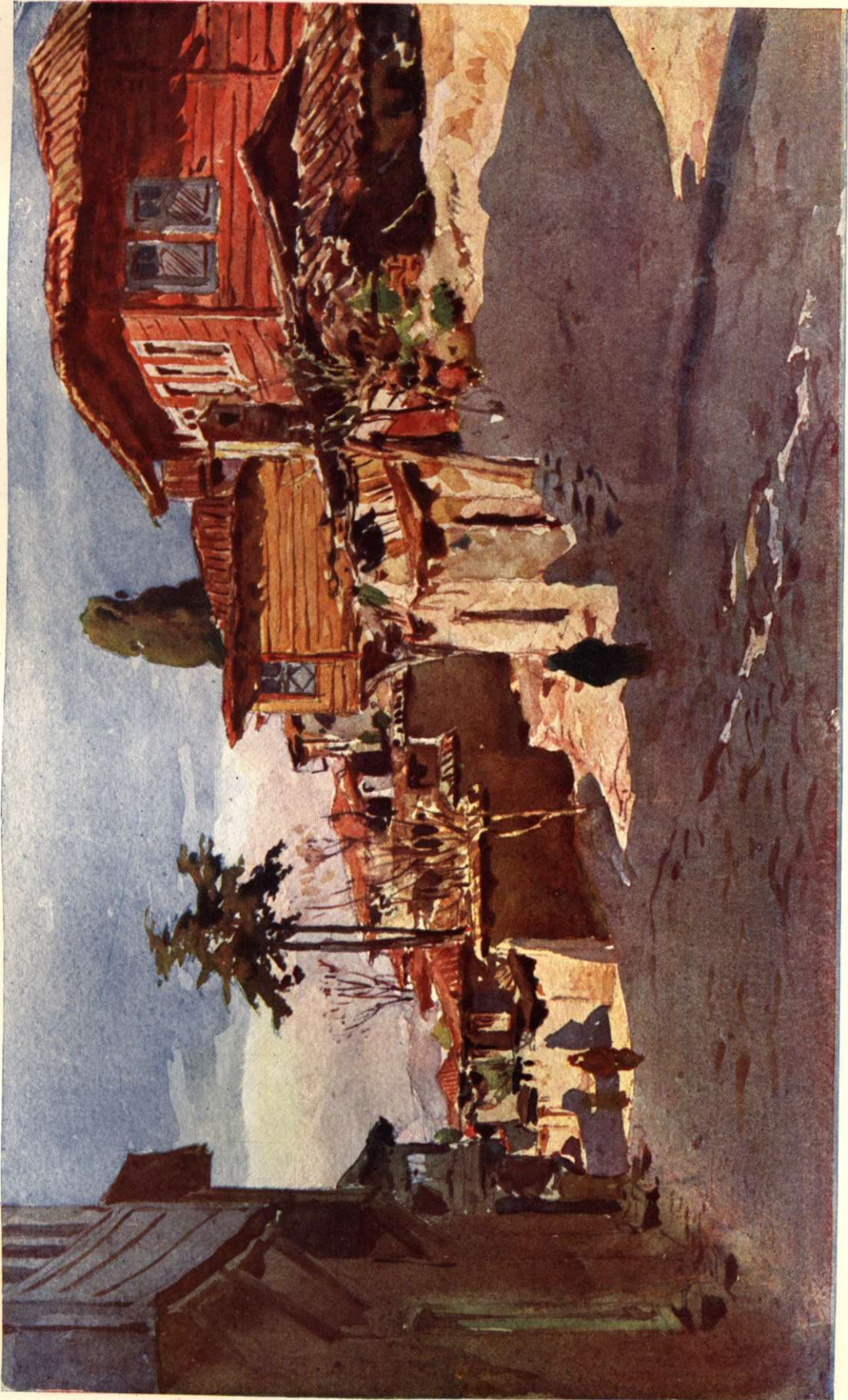
mert itt mindent a hideg lell. Leg inkább az utunkon busulunk, a kin harmad napi hideg vagyon. Én töllem ma bucsuzott el. Ugyan ezekre való nézve is kellett tegnaptól fogvást a vázson házakot el hadni, és a városban költözni. A sok cseléd között sokszor alig vagyon egy, aki a fejdelemnek szolgálhasson. A jó tűz mellett a szakácsok refketve főznek. De Istennek hálá, nem veszedelmes hideg lelések és nem tartósok. A mi szegény utunkon nem annyira a hideg már, mint a nagy erőtlenség vagyon, és reméllyük, hogy Isten meg gyógyította. Mind azon által ő kezeftényebb módon gondolkodik, mint mi, mert kézfületiből ki láttzik, hogy örömet megven, ha Isten ki szólította e világból. Azta való nézve meg is csinálta a testámentumát; de az Isten éltesse. Nénékám, tudod-e mivel gyógyítottam én meg magomat? Egy erdélyi dzága orvosággal. Minden nevetett vele, főképen a fejdelem, mikor meg mondtam. Az a dzága orvoság pedig a káposzta leveles — ha e használ, miért kell az indiai dzága orvoságok után járni? De már most nagyobb hideg leléstől félek, a mely nagyobb lesz az elsőnél, és a melyet egy hozdó káposzta lev sem gyógyithatta meg; mert három vagy négy nap után Susi Lengyelország felé indul. Meg látom-e valaha, vagy sem, Isten tudgya. Ugyan szép állapot, mikor az ember bujában meg nem hal; mert másként négy nap múlva el kellene engemet temetni — azt Susi sem akarná, hát oztán ki írna neki? Hát ő kinek ír azután? Az ilyen kérdéstől jut ezemben egy vezér, aki is midőn annyira meg szoritotta volt azt a híres muzka czárt 1711. a Pruth mellett, hogy egészen oda lett volna táborostól; a svéciai király azt meg hallván, a vezérhez megven, és mondgya neki: «Thon, kezedben vagyon a czár feleségéstől és egész táborával; vagy mind le vágathatod, vagy tabul viheted Constancinápolyban.» A vezér erre feleli: «Ha a czárt tabul fogatom, hát oztán ki visel gondot az országára?» A svéciai király erre a feleletire ezre szidgya a vezért, s ki megven a sátorából. Elég az, édes nénékám, hogy szívesen bánom tölle való meg válásomat. Ha akarná, itt maradhatna — vagy is inkább az Isten nem akarja, hogy ő akarja. Mindennek a rendelés szerént kell végben menni, és ahoz kell magunkot alkalmaztatni.

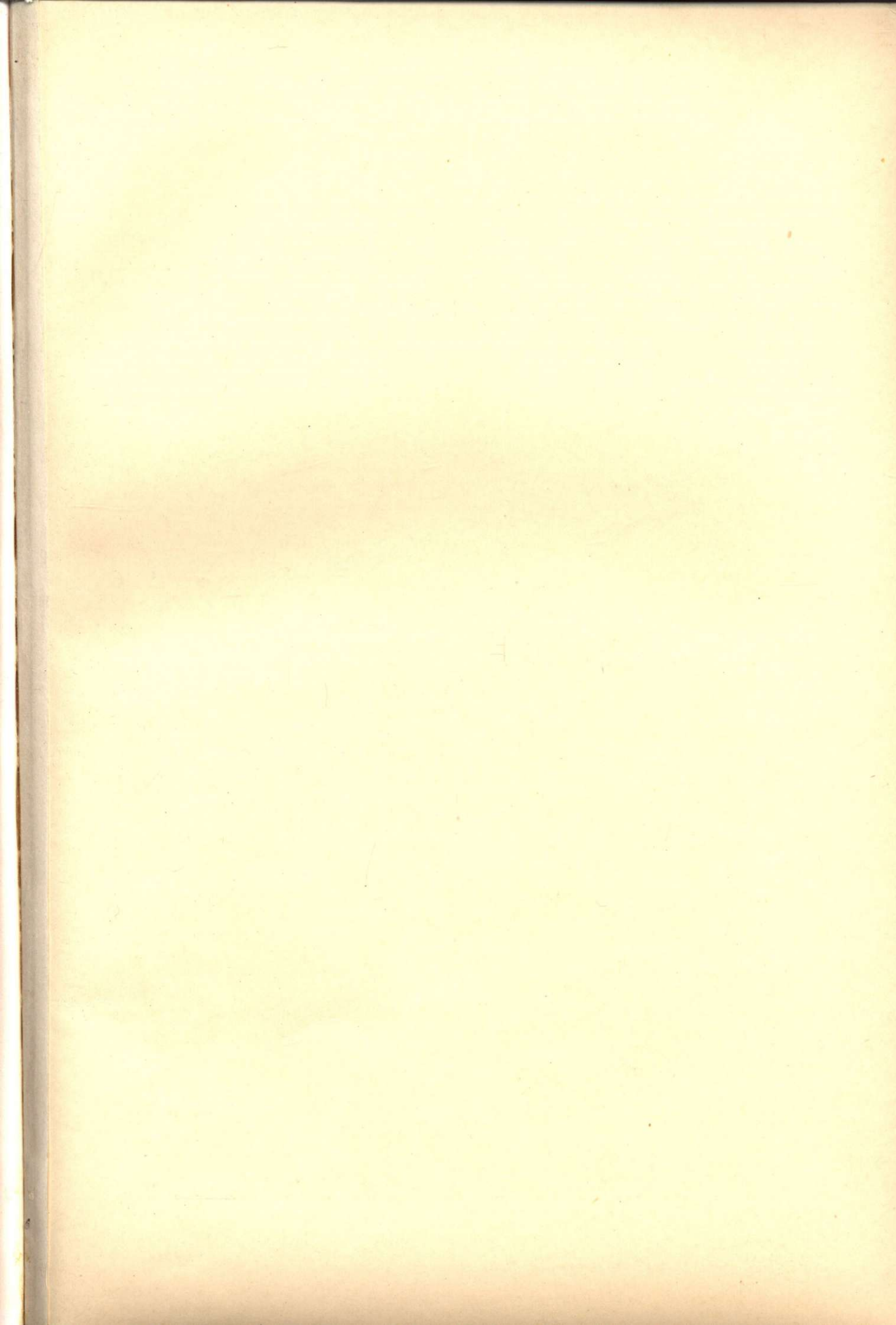
Azt itod, édes nénékám, hogy micsoda ember az a franczia, aki nem régen jött hozzánk; mert igen hazug. A colonelus volt a muzka czárnál, de ott kiadtak rajta, mert senkivel meg nem alkudhatott. Mindennel azt akarja el hitetni, hogy mindent tud, és mindent látott. Ha huztat szól, a tizen kilencz szava hazugság. Már itt némellyel el hitette, hogy ő tud azanyat csinálni. Gondolom, amint látom, hogy talám meg akad itt közöttünk, mert az olyan sok befzedü, sik nyeloü sehonain itt igen kapnak. Annak a neve Viguru. Édes néném, jó éttzakát — bona séra!

UTCZA RODOSTÓBAN

Rodosto, 4-dik decembris, 1726.

Palatéli! Nénekám, két eftendő mulva; mert már két holnapja, hogy innét el tűntem volt. Nem lehet örökké csak egy helyben ülni — az egészségnek használ a járás, és a resttség mellől el kell némelykor szökni. Meg is csalod magadot, ha azt gondolod, hogy nagy mulattságom volt a faluban, ahol voltam szüzetem. Leg nagyobb gyönyörűségem a volt, hogy itt addig nem voltam, és ott baj nélkül töltöttem két holnapot; egy holnapig néztem, mint szürenek, egy holnapig pedig eleget jártam, mert itt az ősz leg szebb része az eftendőnek. A szüzet pedig a leg szomorubb része itt a mulattságnak, nem ugy mint nálunk, hogy a sok szedőt, szedőnét láttya az ember, az uzi afz-fzonyok, leányok oda ki mennek, ebédelnek és mulattyák magokat, a bort édesebbé teszik jelen való létekkal és szedésekkel. Itt pediglen a szöllős gazda meg fogad két vagy három embert, azok szedik, és puttonokban a szöllőt haza hordják, és ki-ki a maga házánál szüri igen nagy csendeséggel.

Mint hogy a szöllőzöl vagyon a sző, Constancinápoly köztül láthatott két olyan vastag szöllő fát, mint egy szilva fa, a szöllő szemek is rajta vannak olyan nagyok, mint egy szilva szem. De a nagyságát nem csudáltam ugy, mint azt, hogy némely ágain érett szöllő vagyon, némelyeken a szöllő szem még nem nagyobb az egresnél, más ágakon akor kezd virágozni. E szép dolog, hogy egy szöllő fán ilyen három féle jövést láthatni, és ez mind így vagyon tavasztól fogvást télig. Ettől talám már ittam volt kérdnek, de nem jut efzemben. De arról nem ittam, hogy egy götög püspök házánál láttam olyan nagy rosmazint fát, mint egy közönséges fűz fa. Mind ezek fel nem találatnak Zágomban, de el lehetünk nálók nélkül — itt sincsen szilva fa, se fenyő fa.

Egy néhány zendbéli leveleidet találtam itt, édes néném, a melyekben egy kis kegyetlen bozszontások vannak, de könnyü annak tréfáladni, akinek szive helyén vagyon.

Nincsen kegyetlenebb dolog meg válásnál,
Titkos baráttjától való távozásnál:
De csak az időhöz kell magunkot szabni,
És suhajtásunkot a szivünkben zárni.

Azt szokták mondani, hogy a meg orvosolhatatlan dolognak sincsen jobb orvosága az el felejtésnél. Nehéz, de az idő ad azta valami kis segítséget, azután az okosság is ad erőt a türester. Nem próbáltam, de hiszi-e két azt, hogy a szüzetet is meg avasodik, valamint a szalonna — a távul való létel avasá teszi. Mind azon által sincsen szebb dolog az állhatatos barátságánál. Francziaországban egy uzi iffiu jegyben lévén egy kis afzszonynyal, nem tudom hogy, az iffiat a tengeti tolvajok el fogják és Áfrikában el adgyák, és egy néhány eftendőkgig semmit nem hallhattak felölle. Addig a leányt sokan kérték, de a mátkáját szüretvén, hűségít meg akarta hozzája tartani. Sok idő mulva valamely rabok arról a

földtől meg szabadulván, hitét vitték a legénynek, hogy ilyen helyen ilyen nevű török urnak a rabja. A leány azt meg tudván, egy leány baráttyával efze befelel, férfitü köntösben öltöznek, és a leány annyi pénzt vízen el a háztól, amennyivel gondollya, hogy ki válthattya. Tengerre ülván Áfrikában érkezik, fel keresi a mátkáját, aki is csak el csudálkozik a dolgon. Azután a törökkel befelelnek a váltság felöl, de a pénz nem volt elég, a melyet a leány vitt volt. Tanácsot tartanak házman, hogy mit csinállyanak. Vagy a leánynak, vagy a férfitünek vízá kellett menni több pénzért. A férfitü azt tanácsolta, hogy nincs más mód benne, hanem hogy a leány mennyen vízá a pénzzel, és talám valamely atyafia ki szabadittyák. A leány arra teá nem állott mondván: «Ha én vízá megyek, soha semmit nem cselekedhetem éretted, és az szüldöm ugy fognak teám vígázni, hogy soha többé vízá nem jöhetek; hanem mi a társammal itt maradunk rabságban helyetted, és te menny el, ferezess annyi pénzt, amennyi kívántatik a többihez.» A férfitü erre tellyeséggel nem akart teá állani, mondván, hogy azt nem cselekedheti, hogy rabságban hadgya. A leg nagyobb oka a, hogy ha a török meg talállya sejdíteni, hogy nem férfitüak, hát annyi pénzen sem fogja ki adni, és rabságban marad. A leány erre felelé: «Csak eredgy, cselekedgyél ugy, amint elvégeztük, mert ha szinte ugy lenne is, a mint mondod, hogy a gazdád teánk üsmérne, az apámnak vagyon annyi, hogy ki válthat.» Az iffitü a végezés fzerént a gazdájának mindeneket meg monda, és a két leányt helyében hagyá. Franciaországban érkezővén, ott csak hamar meg ferezé a pénzt, és a gazdájához vízá tére, a ki is a még ő oda járt, meg tudta, hogy nem férfitü, hanem leány rabokot hagyott helyében, mert a leány nem tehetővén másként, mindeneket meg vallott volt a töröknek. A ki is szépnak találván mátkájához való hűségít, elbocsáttá őket, és mind a házman fzerencsésen vízá érkezének hazájokban és házokhoz. És a lakadalom csak hamar meg lett azután. Talám édes néném, a föld alatt lakó emberek is lakadalmaztak és tánczoltak, mert tegnap előtt nagy föld mozgást érzettünk alattunk. Azt gondoltuk, hogy valamely fzekezte tették az egész várost, és ugy vífnek valahová. Mind annyi föld indulások között is kéd szolgája, édes néném.

Rodosto, 8. janu. 1727.

78

Édes néném, azt igen bánom, hogy meg elődzött kéd az új efszandóbeli atyafiságos és fzíves közföntésivel és üdvözlésivel, holott nekem kellett volna azt a köteleséget végben vinni elsőben. És azzal ne dicsekedgyünk, hogy a meg elődzés bizonyos jele a kéd felöllem gyakorzóbb való gondolkodásának, és az én lágy fzeretemennek, mert azt holtig meg nem engedem kédnek, és ha mértékben tennők a fzeretetet, az igaz, hogy a mérték felöllem többet nyomna fáz fonttal. Mind azon által kéd is jó, én is jó. Ennekem a tengezi halak a bizonyságim, hogy előbb nem írhattam, mert olyan nagy fzelek jártak a tengeren, hogy csak nekik lehetett a tengeren járni, és nem az embereknek. Oda is adtam volna nekik a leveletem, de kéd nagy hegyen lakik, ők pedig nem fzeretik a hegyre fel máfzni.

A mi pedig a kéd közfönetit illeti, én azokat mind vízá kívánom duplán,

és még azokon kívül új ezöt a sok levél írásta. Épen tegnap előtt fedtem zendben a szokás szerént a kéd leveleit, a melyeket zendben vezsem minden ezftendőnek a kezdetin. Az enyimeket pedig, ha a tanácsomot bé vezfik, meg kell égetni, vagy akár mely szükségze fordittsa kéd, nem bánom.

Édes néném, vettél-é sok ajándékot az ezftendő első napján? Nem tudom, a francziák honnét vették azt a szokást — gondolom, hogy a régi rómaiaktól, mert ők meg szokták volt egymást ajándékozni az ezftendő kezdetin, és az a martiusnak első napján volt. Pogány szokásban jó szokás, fő képpen annak, a ki vezzen. A keresztényeknél sok pogány szokás maradt meg, de sőt még az anyafzent egyházban is látunk olyanokat, a melyeket a régi pápák és püspökök meg hadták. Illyen: lámpásokot és gyertyákat gyujtani a templomokban. A bizonyos, hogy azt szükségből kezdték, mert pinczékben és rejtett helyeken kellett tenni az áldozatot a régi keresztényeknek. Azután azt ceremoniából meg tartották, mivel a régi királyok előtt gyertyákat gyujtottak, és mikor valahová ment a régi római polgár mester, égő fáklyákat és tüzet vittek előtte. A királyok és gazdagok holt testek mellett pedig lámpások égtének. Még most is találunk olyan régi boltokra, ahol égő lámpás vagyon a koporsó mellett. Hogy tarthatott annyi száz ezftendőig az olyan lámpás, annak okát már most nem tudgyák; de azt minden tudgya, hogy találtak olyan égő lámpásra, de mihent az áer éri, el alufzik. A farsángot, a melyet mi olyan nagy áitatosággal meg tartunk, a pogányoktól vettük. Hát mi honnét vettük a vízben vető hét füt, mondgya meg kéd nekem? Hát bizonyos vár megyében Francziában micsoda szokás volt? Mikor valamely urnak egy nemes ember a földit birta, a kit vasallusnak neveztek, akkor, ha az olyan nemes ember meg házasodott, leg elsőben a földes ur fekütt a meny afzfony mellé, de köntösösön, és csizmásan, és csak egyik lábát volt szabad fel tenni az ágyra, és csak egy kevés ideig. Most már el hadták azt a szokást, hanem a földes urnak egy sódort adnak. Hát még micsoda szokás vagyon ott, ha egy nemes ember a másnak földére megyen vadászni? A mennyi foglyot vagy nyulat lő, azt a földes ur házához kell vinni, aztot meg kell kézfitetni úgy, a mint a kötésben vagyon fel téve, ha szinte a gazda otthon nem volna is, másként el veztené jószágát. Üsmértem olyan nemes embert, akinek illyenért pere volt egy néhány ezftendeig.

Jaj, édes néném, talám valaha ittam már az illyentől, de nem jut ezfemben. De azt, tudom, még meg nem ittam, hogy tegnap egy kis hideglelés volt az uzunkon. El untam a sok szokástól itni — az én szokásom pedig a, hogy tíz órakor le fekszem, másnap hatod fél óráig a szememet ki nem nyitottam. Már tíz az óra, mert későn fogtam az íráshoz, és a jó szokást el nem kell hadni, azért maradok az afzfonynak köteles alázatos szolgája.

Az új ezftendőben itott első levelet pompával kell végezni.

Rodosto, 15. májty. 1727.

79 **N**énékám, a leveleidet igen kedvesen és édesen vettem, és csak két tudnád mézes téntával izni, de más nem. Nem is illenék mindennek követni nénékámot, mert csak a kis ujunkban több éfz vagyon, mint másoknak egész csonttyaiban. Itt mi csak csendeségben élünk, tölttyük, huzzuk, vonnyuk az időt. Minden mulattság előttünk fut. De ugyan is miért keresné a mulattság a bujdosókat, mivel másokat is talál. Minékünk csak suhajtás — annyit is suhajtottam már, hogy ugy tettzik, más féle áézt nem veszek bé, csak mindenkor a magam suhajtásit. Istennek így tettzik, ugy legyen.

Azt izod néném, hogy felellyek meg holmi kérdésidte, és hogy idő töltésézt többeket is fogsz tenni. Micsoda bajomza vagy nekem! Ha Constancinápoly pufzta volna, semmit nem fzóllanék; de minden nap efzes, értelmes emberekkel vagyunk, mégis nekem tenni olyan kérdéseket, az illyenézt ne haragudgyam? De nem merek, inkább engedelmeskedem, és ha rofzul is, meg fejtem kérdésidet. Azok a mély kérdések pedig, ha efzemben jutnak, ezek: Ha mindenkor elsőbb való volt-é a római pápa a constancinápolyi pátriarchánál? Mikor kezdődött a nagy böjt? Három misét mondani a karácson éttzakáján? És hogy mioltától fogvást hallanak orgona fzóót a templomokban? Azt nem csudálom annyiza, hogy nekem teszed ezeket a kérdéseket, mert a csak azta való, hogy engemet bofzfzonttsunk, de azt csudálom, hogy honnét vetted ezeket a kérdéseket.

Elég a, hogy az elsőre ez a feleletem csak röviden, hogy az én itéletem fze-rézt az alexándriai pátriarcha régibb a constancinápolyi pátriarchánál, és ő néki kellett az több pátriarcháknak tudtokra adni, hogy mikor kezdődik a nagy böjt, és mikor kell illeni a husvétot. Eztet pediglen viz kerefzt napja után meg kellett nekik izni, hogy a nap keleti tartományokban a püspökök egyfzersmind kezdessék a böjtöt, és egyaránt tarttsák a husvétot — akkor nem volt annyi kalendárium, mint most. De idővel a csáfzázok, kivált a görögök csak Constancinápolyban lakván, a pátriarchájokat nagyobb-nagyobb méltóságza emelék, ugy annyiza, hogy azt tették alexándriai pátriarchának, akit a constancinápolyi pátriarcha akart. De mind azokban a fel magafzaltatásokban is a constancinápolyi pátriarcháknak sok ideig efzekben sem volt, hogy magokat hasonlóknak tarttsák a római pápákhoz, a mint ezt láttyuk egy néhány conciliumokban, hogy a pápa követtyi mindenkor az első helyen ültenek. Hanem idővel a constancinápolyi pátriarchák nagy gazdaságok miatt annyiza fel fuvalkodának, és olyan hatalmasokká lének, hogy magokat nem a pápák után valóknak, hanem hozzájuk hasonlóknak kezdék tartani. És végtize a kincs és a hatalom annyiza fel emelé őket, hogy egyik a többi között olyan fzinü papucsot kezde viselni, amelyet csak a csáfzázoknak volt fzabad. Ez ellen csáfzár nem mére fzóllani, mert más nap ki ugrott volna a fzekiből, ha fzóllott volna, hanem csak a római pápa mézé aztól meg inteni. De a kevély pátriarcha az intésnek nem engede, és jobban

szerepe a pápával ezre veszni, és meg hasonlani a nap nyugati anyaszent egyháztól, mint sem a császári papucsot letenni. Ugyan ez a Caruleus is kezdé az el szakadást, és az utánna valói ötöt követék. Egy néhányszor akarának vízfá tézni az unioza, de végben nem vitték, mert nem igazán kívánták. Mikor a görög császároknak szükségek volt a pápákra, akkor mindeneket fogadtak. Főképpen mikor a törökök kezdenek közelíteni Constancinápolyhoz, akkor maga is a császár a pápához ment a pátriarchájával, és ott mindeneket igézték, de vízfá térvén és látván, hogy a pápától annyi segítséget nem vehet, amint gondolta volt, a pátriarchájával is meg nem tartatá igézetit. Az bizonyos, édes néném, hogy a római püspök mind a nap keleti, mind a nap nyugati anyaszent egyházban első volt mindenkor. E leg inkább a conciliumokból tettük ki, a midőn a pátriarchák együtt voltak három vagy négy száz püspökökkel.

A második kérdésed az, hogy mikor kezdődött a nagy böjt? Közönségesen mi azt tarttyuk, hogy a nagy böjt apostoli szerzés. De ha szinte száz harminczadikban rendeltetett volna is, a mint ezt így sokan tarttyák, úgy is olyan tanítványok rendelték, akik üsmézhették az apostolokat.

A harmadik kérdés, hogy mikor kezdődött a szokás három misét mondani karácson éttzakáján? A bizonyos, hogy a mise mondásnak száma eleinte nem volt csak egyre határozva, mint mostanában. Olvassuk olyan szent pápákról, püspökökről, hogy a sok mise mondásban úgy el fáradtak sokszor, hogy másoknak kellett őket segíteni. A görögöknél napjában csak egy mise szokott lenni, az is innep napokon. Ha tíz püspök volna is együtt, de mind a tíz egyfets mind mond egy misét; egy celebrál, a többi mind utána mondgya. Némellyek, akik azon nem törődnek, hogy könyvekből keressék annak okát, miért mondanak 3-három misét azon az éttzakán, azt tarttyák nagy áitatosággal, hogy a papoknak 365 misét kell mondani éftendő által. Nagy pénteken és nagy szombaton nem mindenik mondhatván, így két mise marad hátra, hanem karácson éttzakáján töltik ki a számot. E jó ok-é, vagy sem, nem nekem kell elvégezni, hanem csak azt felelem kéd kérdésire, hogy közönségesen azt tarttyák, hogy azt a szokást száz negyvenedik éftendőben vették bé. Ez elég régi szokás.

A negyedik kérdés, hogy mikor hallottak orgona szót a templomokban? Erre az a felelet, hogy egy görög császár küldött ajándékban egy franczia királynak egy orgonát. A volt első Euzópában. Mely tályban volt az, azra nem emlékezem. Hanem azt írják, hogy hat száz ötven nyolczban kezdettek orgona szokot hallani a templomokban. A görög császár, hogy küldhetett orgonát, nem tudom, mivel az ő templomokban semmi fele musika nincsen.

Nó édes néném, vagyon-é még több? Már most, hogy belé izeledtem, azt akarám, hogy volna vagy két fontni kérdés. Mind azon által a kérdéseknek szakaszjuk végit, és újra ne kezdgyük. Hanem az egésségedte vigyázz, mert a sok kérdés annak meg árthatna. Es azon légy, édes nénékám, hogy «Kelemen» ne «kelletlen» hanem «kellemetes» legyen nálad. Isten hozzád mind holtig.

Bordure Poákózi ebédlő-terméből.

Rodosto, 7. maji, 1727.

80

Nénékám, a mézes pogácsánál édesebb leveleidet vettem szívbeli zokogással. Éppen nem volt szükség meg köszönni a kérdésekre való feleletimet, mert a mit kéd jó szívvel veszen töllem, az nekem köszönet gyanánt esik, de a köszönet csak arra való, látom, hogy ismét meg felellyek kérdésidre. A melyet jó és ép szívvel meg cselekezem, de ugy, amennyiben a rongyos elmém meg engedi. Mert ha rongyos leves vagyok, miért nem volna rongyos elme? Elég vagyok.

Tudom, édes nénékám, hogy a szokás szerént ezt a holnapot a canalis parttyán tölttyük el. Bár én is ott lehetnék, mert nem lehet annál szébb lakó hely. Nincsen is Európában annak mása. A ki azt nem látta, csak gondollyon el egy széllyes és hoszu tót, vagyon őtt mély föld a hosza. Annak egyik vége a Fekete-tengerben megyen, a másika a Fejér-tengerben. De annak két felől a parttyán micsoda szép várossokot lehetne építeni! Most is vannak, de ha más féle nemzet lakná, mind más formában volnának. Mint szerettem nézni, hogy a nagy ropant hajók az ablakom előtt mentenek el, és a sok szép kis hajócskák! Itt pedig csak a fekete ijeztő örmény afzfonyokat látom.

Minékünk pedig mind egy a mulattságra való nézve, akár május, akár december, mi csak itthon ülünk, és télben, nyárban egy szokást tartunk. Nem üsmerek olyan klastromot, a melyben a rendet ugy meg tarttsák, mint nálunk. A való, hogy ha valamelyikünk baráttá lenne, nem kellene ezkendőt tölteni a noviciátuságban, mert itt mindent óráza és minutára cselekefznek. Egy kis kutyám vagyok, az is már ugy tudgya a rendet, valamint én. Mikor dobolnak, és miséte megyek, teám sem néz, de mihent ebédre dobolnak, azonnal fel ugrik s' hozzám jó. A bizonyos, én arra teá vigyáztam, hogy ez a kutya ugy tudgya a rendet. Csak arra vigyáz, mikor ki megyek a házból, hogy merre megyek; ha a fejdelemhez, vagy a templomban megyek, meg sem mozdul, ha hinám is, már tudgya, hogy arra a két helyre nincsen szabadsága. Nincsen értelmesebb oktalan állat a kutyánál. Az elephántot mondgyák, de még nem láttam ő nagyságát. De olyan kutyát láttam, a ki a kártyát üsmérte, és az abc. ugy tudta, mint egy kis deák gyzmek.

Jaj édes nénékám, el felejtettem volt, hogy nekem az dolgára kell még mennem, és a kéd kérdésire meg kell rongyoson is felelni. Azt kérded édes néném, hogy kik voltak a kezeszes vitézek? Másodszor, hogy ha régi szokás-é a hazangozás a templomokban, mert ott hazang szót nem hallasz, és törököt sem látz hintóban? És hogy miért nem esznek szentelt kenyeret a templomban nálunk, mint Francziában, és ha a régi szokás-é?

Az első kérdésre csak ugy felelek, a mint olvastam. A szent földet a tizedik saeculum előtt sokkal, a saracénusok bírták, vagy némelykor a mámertusok.

Ezek mindenik a Mahumet vallását követték. A sáracénusoknak Damascus városában lakott a fejek, és aztot Cálifnak nevezték. A mámertusok Egyiptumot bírták. De akár ki bírta a szent földet, de oda a keresztények minden időben elmentenek, noha nagy félelemmel, a máltai szerzet és a templázisták Jerusálem várososa és a szarándokok oltalmoktra állitaván fel. A tizen egyedik saeculumban ez a két szerzet csak egy ebédre is kevés lett volna a fellyebb meg mondott két féle ellenségnek, ha az a két szerzet nem vett volna némelykor valamely kevés segítséget; de az igen kevés volt, és nem tartott sokáig. Ebben az időben támada Francziában egy olyan barát, aki a pápa engedelméből kezdé a városokon, falukon predikállani a szent földre való menetelt. Onnét Németországban ment, és a predikációja oly hathatós lett, hogy azt gondolták, ezek az országok csak az afzfonyokra marad, a férfiak mind el mennek. A mint hogy a fejedelmek a fő rendek közül igen sokan vevék fel a keresztet, mert azoknak, akik el akartak menni, nem tudom melyik válloktra, de posztóból és keresztet kellett felvaratni. A köznép közül pedig számtalan keresztet fel magát. Azt nem kell csudálni, mert ez új dolog lévén, az ember mindenkor kap az ujságon. Azon kívül a sok lelki ígérlet fel indította őket. Még a testi házon is fel vétethette vélek a keresztet, mert egy keresztiesnek nagy privilegyiuma volt. Mert mihent fel vette a keresztet, már azt nem lehetett törvényben citálni mind addig, még vízjá nem jött, és le nem tette a keresztet. Az adósságát is addig meg nem fizette, akor is még bizonyos idő után. Feleségit, cselédit, még oda járt, senki semmi némü okért nem mérte háborzatni. Nem kell hát csudálni, ha mindenkor feles volt a kereszties had.

És ezek valának, kik leg előbbfőz kereszties hadnak neveztetének. Ezeknek fejek micsoda király vagy fejdelem volt, nem jut eszemben. Elég az, hogy az a sok nép nagy bajjal és veszedelemmel a tengeren a szent földre érkezővén, arra sok idő kivántatott, még az ellenséggel meg ütközhetett; az ételnémü szükséget pedig csak hamar fel találta. Azonban a betegség, az éhség, felit is a hadnak le kaszáltta, és ott nem tölthetővén sok időt, minden házon vitel nélkül vízjá kellett tézni. Az ilyen kereszties hadgyűjtés és a szent földre való menetel egy néhány izben volt, és mindenkor szerencsétlenül. De még végtire az afzfonyok is fel keresztiezék magokat, ki jó szándékból, ki pedig szeretejekkel akaratának együtt részt venni a lelki és testi jóban, ugy annyira, hogy számtalan sok afzfony vala a kereszties táborokon. És a kik ettől iznak, nyilván fel tezik, hogy a kereszties hadnál el fajultabb had nem lehetett mindenben. És nem kell csudálni, ha az Isten egyfzer sem áldotta meg a kereszties hadat, és ha más fél száz vagy kétfőz esztendő alatt leg kisebb háznot nem vittének végben. Addig hány száz ezer ember hala meg a szent földön! Leg felesebb kereszties had András királylyal ment a szent földre, mivel ő volt fejek a franczia és a német kereszties hadaknak is. Mind ezeknek a görög birodalmon kellett által menni. A görög császárok pedig annyi vendéget nem szeretvén, azon igyekeztek, hogy fele se lássa meg Jerusálemet, a mint leg gyakrabban ugy is történt. És arra való nézve sok listet küldvén a táborra kételéségből, görögi hamiságból a listet meg elegyítették oltatlan mézfzel, és a még a táboron azt észre vették, sok ezer meg holt. Csak fele érkezővén az el indult hadnak a szent földre, annak felét a betegség és az ellenség el fogyasztotta. A mely kevés rész azután meg maradtott, annak vízjá

kelletett tézni, és abból is kevés látta meg hazáját, és még kevesebb házát. De mind ennyi szerencsétlenség és veszedelem után is a fiak el felejtvén az apjuk veszedelmeket, amidőn hadat gyűjtöttek, csak elég találkozott, a ki el ment. Ugy tettük, hogy leg utolszor szent Lajos francia királylyal ment sok had a szent földre, mert utánna meg kezdett hülni mindenkben a szarándoki buzgoság. Ezt a jó királyt is meg verték, és magát tabul fogták. Alexandriánál két testvér ötszít el vésztette. De a király mind magát, mint a véle zabságban esetteket csak hamar kiváltotta. A pápák és a királyok véglire látván, hogy kevés hafzna volna a kereszties hadnak, a had gyűjtést el hagyák, és egész Európában el felejték.

Édes néném, ha rövideden iztam is, de ugy tettük, megláthattya kéd, hogy kik és mikor voltak a keresztiesek. Rövidebben is le izhattam volna, csak azt iztam volna: voltak és nincsenek; de így igen röviden lett volna. Hofzabban sem lehetett, mert levelet izok és nem historiát.

Csak hamar meg felelek a több kérdésidre is, mert dobolnak ebédre, és ebéd után a hajó meg indul a levellel. Harang szót hallani a templomokban igen régi dolog, mert még az ötödik saeculumnak az elein kezdték a harang szót hallani. A hintó pedig igen ritka a kéd városában, azt nem kell csudálni, mert ritka madár a török a hintóban, ő azt nem szereti, neki ló kell. Olyan kocsiit pedig, mint egy kaliczka, eleget lát kéd, a melyben az afzfzonyok ülnek. Még más nemzeteknél is nem régen szaporodott annyira el a hintó. Egy francia király, Clovis, mikor el vette a feleségit szent Batildot, négy ökrü szekéren vitette haza, és csak hufz ezer forintot adtak véle. Hericus quartus, más francia király, e nem régi dolog, még is azzal mentette egy urnak magát, azért nem mehet hozzája, hogy a felesége el vitte a hintóját. Édes néném, miért nem efznek nálunk szentelt kenyéret a templomban, mint Francziában? Azért, hogy nálunk nem szokás. Ők is nevetik azt, hogy nálunk bárányt szentelnek a templomban. A kenyér szentelés pedig régi, mert még a negyedik saeculumban kezdődött. Én pediglen a tizen nyolczadikban el végezvén ebéd előtt ezt a levelet, mindgyárt izsom a kéd egészségiért. A melyre vigyázz, édes néném, és ne egyél sok cseresznyét. Polatéli!

Rodosto, 14. juny, 1727.

81 Nenekám! mi itt tegnap kereszteltünk egy ásinus sidót. Vagyon már harmad napja, egy sidó hozzánk jött nagy titkon, és kérette a fejdelmet, hogy őtet kereszteltesse meg, mert kereszténynyé akar lenni. Vagy két nap a papok mindenkor véle voltak, és készítették a keresztieségre. Tegnap meg keresztelték, a fejdelen volt kereszt apja, aki is ugyan könyvezett özömében. A sidó pedig jól tudta magát viselni, és a keresztelés az egész ceremoniával ment végben. Tegnap a fejdelennek izeni, hogy ő már keresztény lévén, a több atyafiai között nem lakhatik, se nem kereskedhetik, azért kéreti a fejdelmet, hogy segittse meg egy néhány pénzzel. A fejdelen jó szívvel küld neki száz tallért. Ma reggel keresik a sidót, hát nincsen; mindenütt tudakozódnak felölle, és mondgyák, hogy több sidókkal hajóca ült, és Constancinápolyban ment. Így csala meg minket az

asinus sidója, vagyis inkább magát. Itt pedig vannak olyanok, akik hogy meg tudták a dolgot, mondták, hogy mind Smicnán, mind pedig másutt is követett el hasonló dolgot, és egynehányszor meg kezefteltette volt már magát. Ollyan jól is tudta ő magát viselni, hogy semmit nem kellett neki mondani, hogy mit csináljon. Mi azt csudáltuk, hát az asinus, ő azt többfőz is próbálta volt. Csak ezt akarám kédnek meg izni, hogy a sidónak nem kell hinni. Azt pedig bizoást el hiheted, édes néném, hogy szeretlek. Amen.

Rodosto, 17. juny, 1727.

Továbbra nem halaszthatom, mert bánnám, ha mástól tudnád meg, édes 82
néném, hogy a fejdelem második fia el osontoán Bécsből, Francziában ment, és onnét tegnap előtt ide érkezett. El lehet itélni, hogy egy ollyan atya, mint a mi uzunk, hufzon hat eftendős fiát, akit soha ennek elötte nem látott volt, hogy micsoda örömmel fogadta. Másnak nem lehet azt meg fogni, hogy micsoda szeretet éreznek az atyák a fiokhoz, azért atyának kell lenni. Azt pedig vettem észre, hogy a fiu nem azzal a fiobéli indulatu örömmel közöntötte az atyát, mint az atya a fiát. Talám természet szerént nem érzik a fiak azt a nagy szeretetet, mint az atyák, vagy pediglen a fiakban is némellyekben a szeretet bővebb, mint másokban. A szép példa a Czesus király fiában, aki is néma lévén és látván, hogy az ellenség hátul le akarja vágni, ollyan nagy erőszakot tett magában, hogy a szája meg nyílt, és kiálthatta a királynak, hogy vigyázzon magára. A mi hertzegünk felöl el mondhattuk, hogy szép iffiu, ezes és értelmes, de természet szerént; mert a tudomány azokat fel nem ékesítette, se a jó neveltetés fel nem czifázta. Valamint egy szép leány, akinek paraszt neveltetése lévén, annak se szájában, se maga viselésiben kellemetesség nem lehet, és a szépség nem lesz annyira becses. A szép gyenge munka teszi az aranyat is becsesebbé. Akármely szép legyen az elme, de aztot fel kell ékesíteni a jó neveltetéssel és tanulással. A palléozatlan gyémánt szintén ollyan, mint ollyan kő, amelyet béka sónak hinak. A mi hertzegünknek semmi neveltetése nem volt, és azon igyekeztek, hogy semmit ne tanuljon, azt véghez is vitték, és azt csudálom, hogy izni tud, ha rofzul is. Az atya, aki által lát mindgyárt mindeneket, keseruesen tapasztallya mind ezeket, de mit tehet tolla? Már a nád szál kezd vastagodni és nehezebben hajol. A bátya még Bécsben sétál. Elég sok jót mondanak felölle — meg lássuk még valaha. Erzöl is eleget mondtak. A mint észre vettem természetit, csendes és nem haragos. De a fiat nem üsmerhetni addig meg, még az apja szárnya alatt vagyon, hanem mikor onnét ki repül. Nem tudom, hogy fog szokni a mi baráti életünkhöz, mert itt a neki való mulattságától kopik az álla. Azt tudom, az apja kedvit keresi — vadászni el küldi, maga is ki megyen vele, noha már eftendőtől fogvást ritkán jár, de az előtt minden héten kéttzer. Azért itt vadászhat, amennyi neki kell, csak egyebet felejttsen el. Én azt gondolom pedig, hogy ugyan azt az egyebet jobban szeretné a vadászatnál. De itt csak a barát tánczot kell járni, más nótát nem funak. Én pedig ugy tudom már azt a tánczot, hogy bizoást lehetnék tántz mester. Egésséggel, édes néném. A vendég még igen uj, hogy többet izjak felölle.

Rodosto, 19. july, 1727.

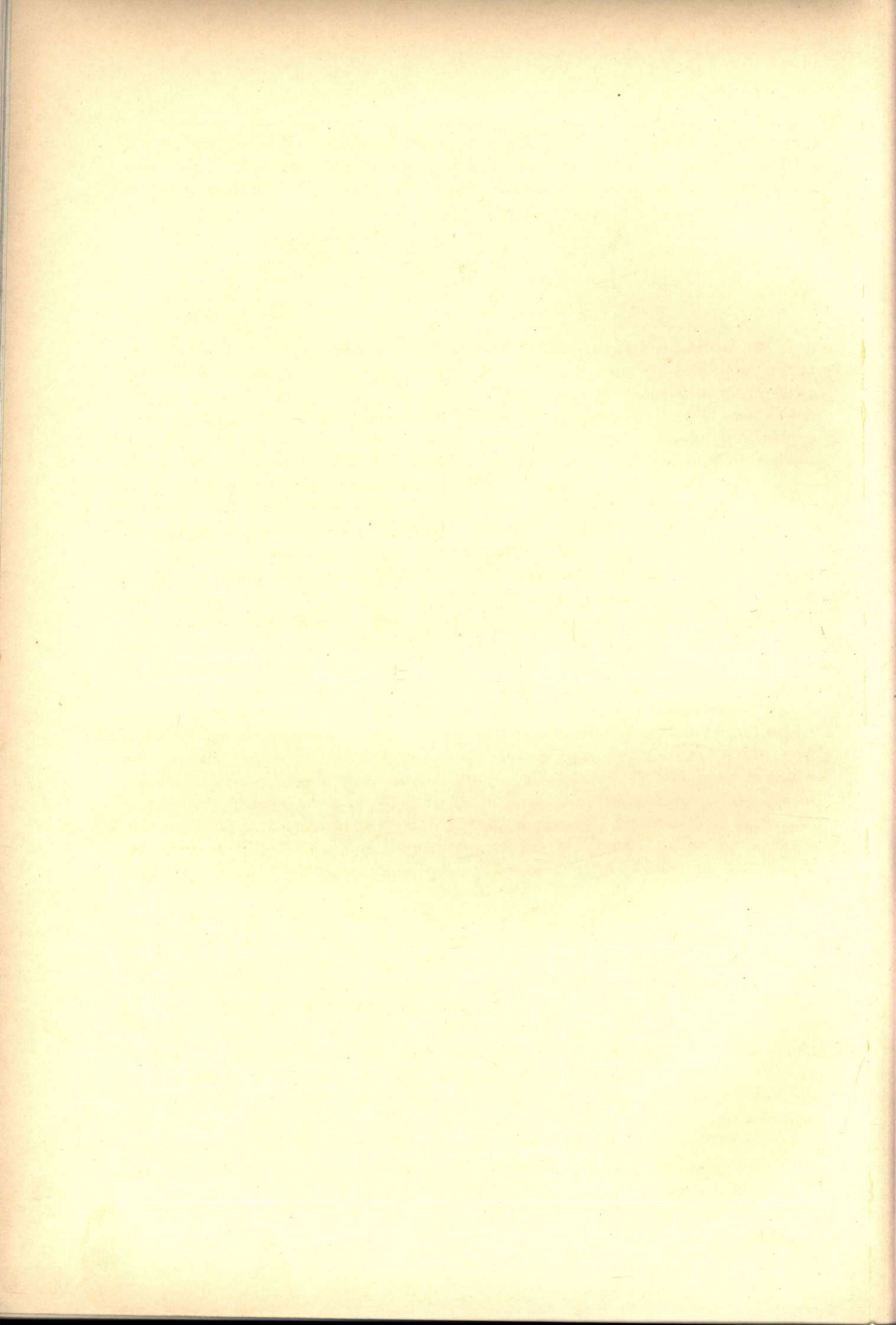
83 **N**énekám, az évangeliumi Siméonnak ma adott a fejdelem audienciát. De ha szinte maga nem volt is, leg alább az öttse; mivel ma egy tiszteletes örmény patziarcha volt a fejdelemnél. A kivel a fejdelem el végezvén a beszélgést, és látván, hogy az ember kora el érte volna, kérdé, hogy hány eftendős lehetne? A patziarcha felelé, hogy csak száz hét, de azonban még erős és jó egészséges. Édes néném, mi szép dolog sokáig élni, főként egészségesen, mert betegesen nem kívánhatni. Ha az emberek közönségesen a szüle apjokkal élhetnének, mi szép dolog volna az. A szüle anya közönségesebb az afzszonyok között, mert hamarébb lehetnek házasok. Ha tizen három eftendős korában a leány férhez megyen, a mint a nem ritka, tizen négyben egy leánya lehet, — tizen három eftendő mulva férnek adgya — annak tizen négyben egy leánya lesz, — mind így számlálva, egy afzszonyt negyven két eftendős korában szüle anyának nevezhetik. Nem gondolom, hogy két helyben hadgya mind ezeket, de nem tehetek zolla. Azt magad is reá hagyod, hogy keveset él az ember. Vannak olyan állatok, akik tovább élnek, ugy mint a sas, a holló, a szarvas és más több állatok is, noha nem tudgyuk. Azt olvastam a minap, hogy Raul, a burgundiai király, gyakorra felült száz eftendős lovára. De a csuda, hogy főként a munkás emberek annyit élnek; mert az bizonyos, hogy az állatok között leg többet szenved és dolgozik az ember, még is mennyi öreg munkás embereket látunk.

Tudom, hogy nem hadgyuk a porban esni, mikor valamit ollyat itok; mert azt itod, hogy a hertzeg nem olyan, mint — — és hogy azt az egyebet öttsem utam szereti jobban a vadászatnál. Én erre azt felelem, hogy öttsem utamot üsmérjük, azért beszéllünk ugy; de ha az hertzeget is üsmérnök, más képen beszélnénk. De édes néném, már is meg untuk mi az itt való lakást, és szokatlan dolog előttünk minden nap misére menni, és böjti napokon húst nem enni, és reggeltől fogva estig csak a könyvet simogatni. Elmegyünk ugyan vadászni, de csak azért, hogy otthon ne legyünk, és fél óráig ha keresünk valamit, a többi unadalom. Volnának csak itt valamely bóbítás foglyok vagy verdigályos nyulak, oh! ugy derék vadászok volnánk, akár ne is ennénk estig. Itt tilalmas dolog az afzszonyokra nézni. Az olyan gyümölcs közöttünk, a melyet soha sem vízik az afztalhoz. Még végtire olyan szokás lesz közöttünk, valamint a Monte Átos hegyén lakó görög barátoknál, a hová nem hogy szabad volna menni az afzszonyoknak, de sőt még semmi némü nöstény állatot nem szabad tartani, még csak tyukot is. Ott bé nem bocsátának még Évát is, a mi nagy anyánkot. Itt ugyan még olyan szoros rendre nem jutottunk; de nem sok héja. A való pedig, hogy senki Origyénest nem fogja követni közüllünk. Kérdgye meg két másoktól, ki volt az az Origyénes. Én meg nem mondom — azon kívül is eleget pirongatz, jó néném. De már én ahoz ugy hozzá szoktam, valamint a muzka afzszonyok a vezéshez, akik azon panaszolknak, hogy az utok nem szereti, ha egy keves

KÚT RODOSTÓBAN.

ideig vezetlen hadgyák őket. Minden országban más szokás. A mi fékely afzfonyaink eztet bé nem veszik, és más féle jelít kívánnyák a szeretetnek. Én pediglen tölled azt kívánom, hogy az egészségte vigyázz, és híreket íj. Maradok édes nének holtig, és nem tovább való szolgája.

Rodosto, 20-dik aug. 1727.

84

Ma, nénekám, vizá érkezünk a nagy vizes vendégségből. Mert azt jó meg tudni, hogy öt mély földnize vagy on innét egy orvoságos forrás. A mi hertzegünk pedig mindenkor beteges lévén az unadalom miatt — mert én egyéb nyavalyát nem látom — az apja oda ki vitte, hogy abból a forrásból igyék és meggyogyullyon, mint a szomju szarvas a hideg forrásta. De amint észte vettem, inkább szomjuhozza a meleg forrást. De az apja hírével nem fog olyan orvosággal élni. Elég a, hogy minek előtte abból a vízből ifznak, a sárban meg kell feredni. Talám itam már valaha kédnék arról. Ha hasznos, a való, hogy a természet igen közönséges orvoságot adott. Gondolom, hogy a jezusálemi piscina tisztább volt még akkor is, mikor az angyal fel zavarta; mert a nem egyéb valóságos sárnál. Ennekem is bé kellett mennem a hertzeggel. Nem tudom belől, de azt tudom, hogy úgy jöttünk ki, mint az olyan állatok, kik makkot eznak. Kell lenni valami hasznának, mivel a föld népe három vagy negy napi járó földről jó ide. Ott a sok afzfony, leány, kik fel kendőzik sáztal magokat, és akik olyanok, mint az ijefzők sároson, de nem másként. Elég a, hogy ott meg lehet látni hufz sárosit, és annyi sárosinét egyfzer mind. Abból a fekete apotikából a vízre kell menni. Mi ott voltunk, jól meg itattuk a hertzegünket. De azt nem poháronként kell innya, hanem sellegenként, úgy annyira, hogy aki harmad napig vagy negyven ejtel vizet a hasában tölthet, annak már nincsen szüksége a Hipocrátes orvoságra. A való, hogy a mi hertzegünk annyit nem ivott, de az olyan orvoságra nincsen szüksége, és a nyavalyáját barát tánczczal kell orvosolni. Nincsen is jobb orvoság annál, mert a mind a testnek, mind a léleknek használ; se szébb táncz annál nincsen. Némely historicusok ugyan azt mondgyák, hogy a meny afzfony táncza vigabb — kédn tudgya jobban, mint én.

Azt itod hízüln nénekám, hogy a franczia királynénak még eddig nem volt gyzmeke, hanem most lett két leánya egyfzer mind. A kezdet elég bövséges. De inkább akarták volna, ha fiun kezdette volna. De az a jó áitatos királyné a fiura is ki szerzi az engedelmet. Ugy is a királyok leányinál nincsen boldogtalanabb; ha hat közül egyet el adnak, a többinek valamely klastromban kell megkorodznani. De a rendes, hogy a mely klastromban szokták a királyi leányokat tenni, ahoz a klastromhoz nem meze két nagy klastroma vagy on a barátoknak, és mindenik klastromban a fejdelem afzfony parancsol, ő visel teájok gondot, ő tölle függenek egészén. Aki ezeket a klastromokat fundálta, a kedvezett az afzfonyoknak. De mit mondgyak? Mert azt tarttyák sokan, hogy a mikor afzfony utalkodik valamely országban, az az ország abban az időben mindenkor szerencsés. Micsoda okát adgyák ennek? Azt az okát, hogy rend szerént az afz-

szonyok a férfiak tanácsokat követik, a királyok, fejedelmek pedig az aszszonyokét. Azt látjuk, hogy az Isten meg engedte azt, hogy a népit aszszony igazgassa. A hadakozása ő adott parancsolatot, törvényt ő tett a nép között. Egy fejedelemnek ez a két dolog a leg nagyobb hivatallya. Nézzük Angliában: mindenkor jól igazgattak a királynék. Ersébet királyné igen nagy királynéjok volt. Még nagyobb lett volna, ha két dologgal meg nem homályosította volna uralkodását: ha a nényt vagy öttse aszszonyát olyan ártatlanul meg nem ölette volna, akinek a leg nagyobb vétke a szépsége volt, a királyné azért gyűlölte. Ez az Ersébet adott talám tiz fejedelemnek szót, hogy hozzájok megyen — soha egyhez sem ment, ugyan ő leányul holt meg. De a mi nevetése való, meg a pápának is izent, hogy hozzája megyen, ha el veszi. A második dolog pedig a, hogy igen a vallás dolgában ártotta magát, és magát főnek tette. És mint hogy a pompát és a ceremóniát igen szerette, azért a papi öltözeteket meg tartatta; azért is szokta volt mondani, hogy a kalvénista vallás igen mezítelen vallás. Minden időbéli példákból látjuk, hogy az aszszonyok alkalmatosok az ország igazgatására; de a füstölő éppen nem a kezekben való.

Azt a kérdést teszi kéd töllem, hogy hol kezdették meg vakarni a lovakot? Azt édes néném, Rómában kezdették. Én azt kérdem, hogy mikor akasztották fel a leg első aszszonyt Párisban? De hogy akasztáson ne végezzem a leveletem, azt itom hitül, hogy mi ismét fel szedgyük a sátor fát egy néhány nap mulva, és innét három mély földnize táborban szállunk. A pedig mind azta való, hogy a heztze-günk mulassa magát. De neki más féle mulattság kellene, bizony nekem is. Jó egészséget. Édes néném, nem tudom mikor izhatok, se azt nem tudom, mikor vehetem a kéd levelét. E mind sok «nem tudom»; de azt tudom, hogy senki ugy nem szereti kédet, mint ego.

Rodosto, 8. novembris, 1727.

85

Polatéti! Édes néném azt igen szükséges kédnek tudni, hogy a kéd kedvesen ezt levelét igen kedvesen vettem. Egy kevesé a levél igen kurta volt, de mit tehetünk zolla? A való, hogy én ahoz nem szokhatom, de az olyant némelykor láttatlanná kell tenni és meg bocsátani a vétket és reménleni, hogy az olyan szokásban nem mégyen. Mi egynehány naptól fogvást a táborból vizá jöttünk, ahol is sok vezés foglyoknak kellete meg halni, a portázó nyulakot pedig mind tabul el fogtuk. De mint hogy az ellenség már quartélyban kezd szállani, azért mi is bé szállottunk a magunkéban. De ha igazat kell mondani, nem egyéb volt az oka, hanem az eső hajtott bé bennünket. Akinek is már egy néhányzor meg köszöntem jó akaratyát, mert az ő vizes eteje nélkül talám az egész telet sátor alatt töltöttük volna.

Aztot meg kell vallani édes néném, ha suhajtással is, hogy a mi életünk, ugy minden kereftényeknek is az élete csak szarándokság. De a miénk duplán: mert ha annak, aki jószágában lakik, ugy kell magát tekinteni, mint szarándoknak e földön és mint örökös hazáján kívül valónak, hát mi, akiknek egy lábni földünk nincsen, se meg maradandó helyünk? Csak a sok vándorlásban tölttyük

azt a drága időnkét, a melyet most a hejában valóságza tékozolunk el. Az el töltött idő pedig soha vizzá nem jó, és csak hafzontalan és izetlen suhajtásokat hágy maga után, a melyet mi mindennap kostolunk és próbálunk, mint szomoru példák. De még is szerencsések volnánk, hogy ha másoknak például lehetnénk; de nem leszünk. Mert hány ezer ember vészett és vész minden nap a tengeren? A felől elegen mennek a tengerre. Hát mi nekünk nem volt-é példa előttünk? Volt; de tanultunk-é rajta? Mások is csak ugy cselekefznek, meg tanullyák, de el nem kezülik. De mi lehet ennek az oka? Nem egyéb, hanem a nyughataatlanság és a nagyza vágyódás. Felinek sincsen eziben az ország jova, de mindenik teli torokkal kiálltva a szabadságot. Mert nagyobb része csak az ujság és a változás után fut; a jövendőt meg nem gondolva, se a jelen való jóval nem tud élni, se meg nem tudja becsülni, hanem a jövendöbéli bizontalan jó után suhajt, a melyet vagy lehetetlen el ézni, vagy pediglen az a jó azért tettzik jónak, hogy nincsen hatalmunkban, és hogy csak a nyughataatlan elmétől származik. Ettől vagyon, hogy soha az ember nem lehet boldoggá, mert soha sem becsüli a maga állapotját, se azt a mit bír, hanem aztot a mit nem bírhat. A bizontalanézt a bizonyost semminek tartva, és a nyughataatlan nagyza vágyódó elme mindenkor arra ingerli, hogy jobban volna ott, ahol nincsen. És így soha a jelen való bizonyos sorsával, amelyben az Isten tette, meg nem elégfzik, hanem a bizontalantza vágy, és a jelen valóval nem élni tud, hanem vizzá élni. Nem kellene soha egy jó haza fiának zűt zavart csinálni, se kívánni semmi féle szin alatt. Az Isten adva a fejdelmeket, mind a jót, mind a rozfat egyaránt kell az ő kezeiből venni; a jó áldás, a rozf büntetés. Ő tudja egyedül, meddig kell tartani a nyomoruságnak és mikor kell annak végit szakasztani, hogy meddig tartson a rozf idő, és mikor legyen jó idő.

Egy szántó vető ember azt fogadta volt az isteneknek, hogy több ajándékot fog nekik adni, csak ők is hallgassák meg kérésit, és akkor adgyanak esőt vagy tizta időt, a mikor ő kívánnya, és az ő kívánsága szerént járjon az idő az ő földén. Az istenek az ő kívánságát neki meg engedték, a mikor esőt kért a buzájára, eső lett; a midőn jó időt, jó idő lett. De ugy történt, hogy aratáskor sokkal kevesebb gabonája volt mint másoknak, azért panaszolkodni kezdett. De az istenek azt felelték neki, hogy maga a vétkes, mert nem hadta a természetre dolgát, valamint mások, és miért kívánt bölcsebb lenni az isteneknél, a kik is tudgyák mind az esőnek, mind a jó időnek idejét.

A vallás arra tanyit minket, hogy az Isten vezérel az országokat, és ő emeli fel egyikét, és veti tabság alá a másikat. Ő keneti fel mind a jó, mind a rozf fejdelmeket. Illyen példával tele a sz. írás. Nem szabad tehát egy embernek, nem is lehet abban változást tenni. Édes néném, gyakorza itok predikációt — nincsen egyéb dolgom. Le kell iznom a már hafzontalan gondolatimot, mivel mi ollyanok vagyunk, mint a vízben esett ember, akinek mind addig kell vergődni és minden ághoz kapni, még ki nem szabadul, vagy el nem vész; mert arról gondolkodni, hogy esett oda, a bolondság volna. A való, hogy még eddig minden ágg a kezünkben szakadott, mert nem az Isten segítségéhez kaptunk. De azt is el mondhatni talám, hogy az Isten egynehány ember kedviért az ő közönségesen való tendelésit meg nem változtattva. Csak ufzunk hát, édes néném, a meg lehet. Csak azt bánom, hogy a vizágból most minden órán kőző lefzen, és a

kórót nem szokták a füző mellé tenni. De én, aki egész életemben bujdostam, és végtize 16 éftendősz koromban a házamat el hadtam! A bizonyos, hogy a szabadság keresés az elmémben akkor nem volt, és ha eddig tart bujdosásom, az igaz, hogy az utamhoz való vak szerzetem okozta. Így mondhatni természet szerint, de kezeftényi módon szólván Isten rendelése, és meg kell csókolni a vesztőt, a mellyel ostromoz. Többet már nem tudok izni. Itt semmi ujság nincsen, hanem csak a nagy unadalmas óság, főképpen télben. Mind azon által arra kérem kédet, vigyázzon kéd az egészségre. Én pedig maradok, a ki ma reggel voltam.

P. S. Az leg első aszfonyt Francziaországban 1449-ben akasztották fel. De ha ugyan csak akasztáson kell végezniem irásomat, egy kis históriát izok le. Párisban egy embert akasztani vitték. Mikor fel akarták akasztani, csak ott közel talált el menni egy hertzeg, aki is a kizályhoz ment volna. És az a hertzeg igen-igen tréfás ut volt. Az akasztani való ember kérdi: «Micsoda ut megyen ott?» Meg mondgyák néki a nevet. Azta mondgya, hogy had hiják, mert nagy dolgot mondana neki. A hertzeget oda hiják, és nagy titkon mondgya az urnak: «Látod-e mind ezeket, a kik itt állnak? Ugy meg ijesztettek ezek engem, hogy a nadtágban kellett bocsátanom féltemben.» A hertzeg nevetetett volna, de eltitkolván, mondá a tífteknek: «Ez az ember nekem nagy titkot mondott; hanem mindigárt meg jelentem a kizálynak, addig legyen kegyelmetek várakozásban.» A kizály már tudta, hogy vagyon néki mindenkor valami nevetésze való históriája, kérdi tölle mihent megláttya: «Nó! mi ujságod vagyon?» A hertzeg elé bezzéli egészen a kizálynak a dolgot, a kizály azt igen nevetvén, gráciát ad néki és a hertzeg azt meg izeni a tífteknek.

Rodosto, 12. jan. 1728.

86

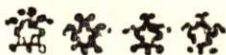
Édes nénékámnak kívánok szivesen egy csinos és takarékos uj éftendősz, és abban férfiui állhatatos, hü és állandó egészséget. E, kettőnk között elég kívánság, hadgyuk másokta a litánia csinálást, a mely mind haszontalan, mind pedig a mértéken felyül való. Nem a leg hozzabb kívánság leg hasznosabb, hanem a rövid és szives kívánat. Nénékám hát ne haragudgyam? Minden nap papokkal, barátokkal vagyon kéd, akik meg felelhetnének a kérdésire: de nem, hanem jobb, ha én töllem kérdi meg. Fel ülök hát az ítélő székemben, és onnét felelek kédnek. Azt kérdek, édes néném, hogy miért térdepelnek le az anglusok, mikor az Ut vacsoráját ofztogattyák? Erre azt felelem, hogy ők ezt a szokást így vették volt az attyoktól, a kik is pápisták voltak; mivel ő náluk tartott ezet éftendeig vizágjában a pápista vallás, és Henticus octavus, aki haragjában bé vivé az országban a kalvénista vallást, eleget izt volt ellenek; de a harag és a szeretet meg fordítatá vele a palástot. 1552. ki üzé a papokat és a püspököket az országból, a barátokat el szélyezté, a klastromokat fel nyittatá és pufztán hagyatá, és amely apátzák a szüzeséget meg unták volt, azokat férhez adá, a papi jószágokat az utak közt el ofztá. A püspökségeket meg hagyván, kalvénista püspököket tén. Hogy pedig a közönséges nép fel ne támadgyon és éfzte ne vegye a vallásának tellyeséggel való meg változtatását, a templombéli papi ruhákat szokásban meg

hagyák, úgy a külső ceremóniákat is, a templomban a képeket és más egyéb állapotokat, úgy mint az oltárokat és a bérmlást ugyan azon imádságokkal és ceremóniával, valamint szokás az anyaszent egyházban, és valamint a náluk lévő sok szent püspökök szoktak volt cselekedni. Mind ezeket pedig a vak szertetet vívé a királyt, aki is meg szertetvén egy utnak leányát, Bulena Annát, ezért örömet meg vált volna a királynétől; de csak oly könnyen nem lehet, mert még akkor az anyaszent egyházzal tartott, hanem a pápától kellett azta szabadságot nyerni. A pápa pedig azta helyes okot nem látván, halogatta az elváltást. A királyt pedig mind a szertetet, mind Anna igen sürgették az elváltása. A leánynak pedig az apja már titkon meg változtatta vala vallását, úgy a leány is. Ez így lévén, mind az apja, mind a leánya fogamatosan kezdenek predikállani a királynak, és jóvalani, hogy álljon bozot a pápán, mivel nem akar szabadságot adni. Azért meg változtatván a vallást, vigye bé a kalvénista vallást, és tegye magát fejének a bé vett vallásnak. A leány prédikátornak ilyen gyakorza való predikációjára a király enged, és a leányt el veszi, a királynét magától el küldi, és a kalvénista vallást bé vízi. A pápa ezeket a változásokat meg hallván, hogy a nagy tozot elkerülhesse, adott volna szabadságot, de már késő volt, mert a régit ki üzöven, az új vallás uralkodott az országban.

Édes néném, csak rövideden így lett Angliában a vallásnak meg változtatása, és így tartottak meg holmit a régi szokásokban. De az isteni rendelés nem hadta büntetetlen, aki oka volt az ilyen változásnak, mert idővel Annát bizonyos állapotért a király meg ölette. És mint hogy afzszonyért kezdé az elszakadás t ugyan afzszonyok által is lett büntetése, mivel Anna után még két vagy három afzszonyt vett el, de egy más után mindenikét meg öleté. Az ilyen nagy példa után lehetne, nénékém, izni az afzszonyokhoz való szertetetől, hogy a micsoda nagy veszedelmeket okoz; de a héjával! egy auctornak tanácsát kevesen veszik bé, aki is azt izja, hogy az afzszonyokat csak a boldogságban lesz szabad szertetni, mivel azokat a szép oldal csontokat minden időben szertették, szertettyük és szertetni is fogják, és ebben a példa igen keveset használ. Sokan izják, hogy a leg első gyilkosság a két egy testvér atyafi között afzszonyért esett. Micsoda hadakozások nem voltanak, micsoda biradalmak nem fordultanak fel fenékkal egy afzszonyért?

Egy franczia királynak, a való, hogy a példáját nem kellene követni, a ki is egy dániai királynak a leányát el vevén feleségül, a mikor el érkezett, úgy meg szertette a leányt, hogy enni sem akart addig, a még meg nem eskütt vele. De mihent az esküvés meg volt, abban az órában úgy meg utálta, hogy soha vele nem lakhatott. Talám még egy más királynak sem sokan követik példáját, aki szertetvén az afzszonyokat, azon is igyekezett, hogy a tiz parancsolatot meg tarttassa. A többi között egy afzszonyt szertetvén, hogy mind a parancsolatot meg tarttassa, mind a szertetnek kedvezhessen, valamikor az afzszonynyal akart fekünni, az utát is az ágyban hálatta. E nevettséges példa, noha azt tarttják, hogy a szertetben egy harmadik mindenkor alkalmatlan. Látod-e néném, ha a páfzor ott nem lett volna, a farkas meg ette volna a bázányt. Azt el mondhatni, hogy a szertetet nem toz, csak azta a végre igyekezzék, amelyre az Isten rendelte. Azért, hogy a rézgegesek meny országba nem mennek, a szöllő tőköt ki nem kell ásni. Minden jó, édes néném, mind az afzszony, a férfit, bor, ezüst, arany, tsak azta a végre éllyünk ezekkel, a melyre teremtettek. Az Isten semmi tozot nem

teremtett, de mi vízjá élvén az ő teremtésével, rozza fordittyuk és rozunkta válik. A bőr betegeseknek; a bőrt kell-e okozni, vagy a szöllő munkást? Egyikét sem hanem csak magokat. Ihon, édes néném, vége vagyon már a predikációnak, fekügyünk le. És kívánok jó éttzakát, és a mellé keves bolhát, édes, kedves álm látást, és holnapra fel viradást. Amen.

Rodosto, 19. febr. 1728.

87

Édes néném, egy keveset neveltünk a kéd panaszolkodó levelén; mert kédnek a panasz is kedves. Azt itod, édes néném, hogy a constancinápolyi szél hamarabb meg fejtíti a haját, mint az erdélyi. A bizonyos, hogy ott természet szerént csak az idő fejtíti meg; de itt mind az idő, mind a sok suhajtásnak szele. Egy nagy kizály azt szokta volt mondani, hogy a szakállát a nyomoruságnak szele fejtítette volt meg. A bizonyos, hogy öt vagy hat esztendő a haját úgy meg nem fejtítiti, mint csak egy holnapu bu vagy gond. Valamint történt egy iffiuval, a kit hogy halálta itélték, a haláltól való félelem és zettegés egy éttzaka olyan változást tett az iffiuban, hogy más nap, mikor a halálta akarták vinni, minden el csudálkozott rajta, hogy egy öreg ember lett belölle, úgy meg sejtéredett volt az egész haja. Ugyan azért grátiát is adtanak néki.

A bujdosásnak hozzu voltártól panaszolkodni haszontalan és nem jó, mert azzal meg nem rövidittyük, hanem még nehezebbé és hosszabbá tézük. A nyughatalansággal való szenvedés sokkal súlyosabb, és a panaszolkodással való szenvedést az Isten meg hosszabbittya, mert ollyankor mintegy rugodozunk akarattya ellen. Ha el hitetnök magunkkal, hogy a bujdosást az Isten jovunkta adta, könnyen szenvednök. A pedig nincsen más képen, mert az Isten mindenben csak a mi jovunkot tekintti. De az ő bölcs itélete más képen tekintti a mi jovunkot, mint mi magunk, mert mi csak azt tarttyuk jónak, a mivel kívánságunkot bé tölt-hettyük. A vallásunk szerént azt kell tartanunk, hogy bujdosásunk mind hasznos, mind szükséges. De azon kívül is, ha az Isten valakit haza vinne közülünk, jobban meg tudná becsülni hazáját és örökit. Nám a tékozló fiu, a még a háza rakva volt kalácsos, bélessel, addig esziben sem jutott a fekete kenyér, de mihent a makra szorult, akkor el felejtven a kalácsot, csak a fekete kenyeret suhajtá. Ne panaszolkodgyunk hát a bujdosástól. Vegyünk mindent jó szíivel az Isten kezéből, és úgy bujdosásunk igen könnyebb lesz. Vagyok és leszek a mi voltam.

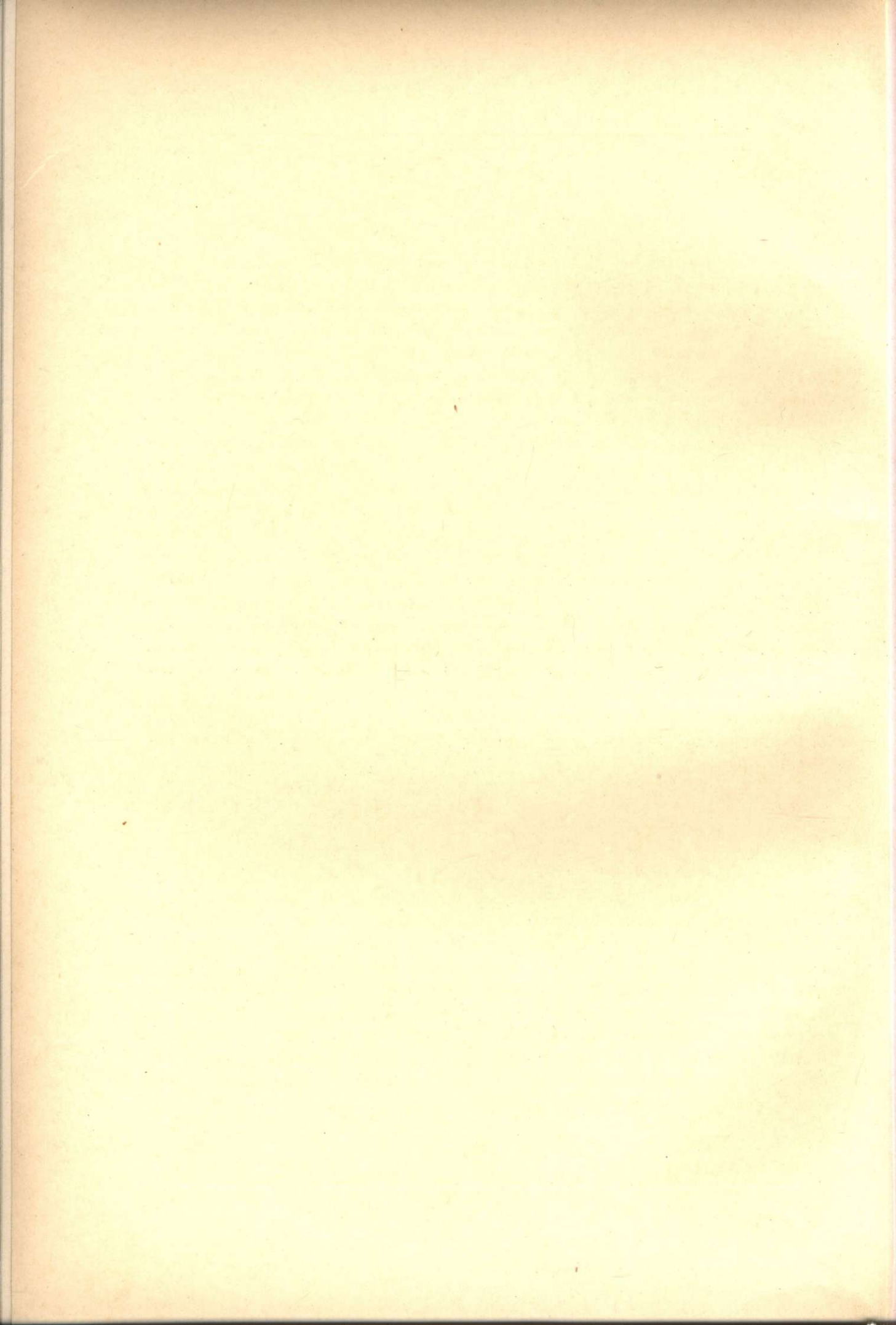

UTCZA ZÁGONBAN.

FRANKL 1851

Rodosto, 24. máty, 1728.

Kedves néném, tegnap egy keves szás, könyveknek forrása voltanak itt nálunk. A pedig azért volt, hogy György hertzeg tegnap elmene innét egy francia hajón Franciaország felé. Leg nagyobb fogatkozást azt találom benne, hogy magyarul nem tud. De a nem az ő vétké. Németek nevelték, a kik csak a miatyánkot sem engedték volna, hogy magyarul meg tanullya. Vagyon ugyan egy kis anyai természet benne, de idővel talám el hadgya. De másként jó szívű. És a hová megyen, az az ország még nagy hasznára lehet, mert jó iskola. A szegény utunk, aki is igen szereti a gyermekeit, nehezen válek meg tölle. De ebben az országban mit lehet tanulni, azt tudgyuk; sohult pedig ugy el nem unnya az ember magát, mint itt, mert semmi üsmerttséget nem vethet, senkihez nem mehet, és ha csak valamiben nem szereti magát foglalni, mindenkor a nagy unadalomban forog. Hogy pedig minden ugy töltse az időt, mint a mi utunk, azta az Isten ajándéka kevéntatik; mert ebédig az olvasásban és az írásban tölti az időt, ebéd után pedig, aki látná, azt mondhatná, hogy valamely mester ember: vagy fut, vagy farag, vagy az eztergában dolgozik. És az ő gyönyörű szakálla sokszor tele forgácscsal, hogy maga is neveti magát. És ugy izzad, mint ha munkája után kellene enni kenyerét. Őtet minden csudállya, ő pedig neveti az ollyat, aki azon panaszolkodik, hogy el unnya magát. Ritka, édes néném, aki így tudgya az időhöz alkalmaztatni magát, mind pedig, hogy ugy mondgyam, az időt magához alkalmaztatni. A fia, azt ugy végben nem vihethén, jól tette, hogy el ment. Kivánnunk neki szerencsés utat, és hogy hazáját még láthassa meg. Hát mi? Mi is azért éllyünk egészségben, még Istennek tettzik.

88

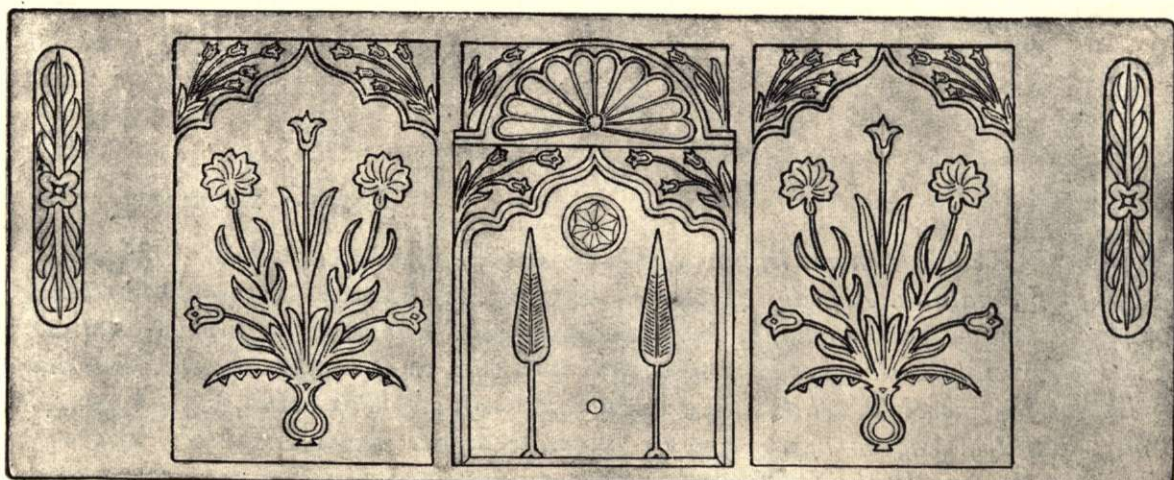

Rodosto, 3. octobris, 1728.

Kedves néném, hogy e világon lévő szatándokságunkot el ne felejtsük, az elmúlt holnapnak 9-dik napján táborozni mentünk volt csak három mély földnize egy kis török falu mellé. Nincsen e világon semmi szomorubb, mint a mely várost vagy falut csak török lakja, mert ollyan helyt sem embert, sem aszfout nem láthatni az uttzákon, még gyermekeket sem. Azt tudná az ember, hogy mind ki holtak a faluból, mert itt ki-ki csak a maga házánál ül, kivált az aszfonyok, nem ugy mint nálunk. Elég a, hogy ott ugy töltöttük az időt, amint lehetett. De az utunknak a lábai hogy dagadozni kezdenek, tegnap vízá jövének az édes keserű laktunk helyéze. Azt tudom, nem fog kéd panaszolkodni a hofzu levélte. Édes néném az egészségde vigyázz.

89

Egy konstantinápolyi csorgó kút ornamentje.

Rodosto, 18. aprilis, 1729.

90

Azt már nem kell csudálni, ha azt mondom, hogy igen kedvesen vettem a kéd levelét, hanem a volna csuda, ha kedvesen nem venném. De hogy vagyon a, hogy mi még egyfzer sem hazagudtunk meg egymásra? Mert azt mondgyák, hogy a barátságban egy kis veszekedés olyan jó, mint az étekben a bors. Mind azon által édes néném, hadgyuk el az olyan borsolást, és éllünk egyességben, mert én a csendes barátságot szeretem. A macskákhoz illik a mozgolódó barátság.

Az égi jelekből nem tud-e kéd valamit jövendölni? mert hetedik napján a holnapnak itt mi dél után egy órakor egy csillagot láttunk. 3 óráig jól látták. Azt nem mondhattuk, hogy talám a mi csillagunk jött már fel egyfzer, mert a csillagok is el felejtkeztek már mi tollunk. Hogy kédnek a kis ujja ne fájjon, azt igen szükséges meg tudni, hogy az ide való görög érsek nagy pompával jött az urunk látogatására négy alatta való püspökökkel. De ha gyalog járnak is, azt ne gondollya kéd, hogy a szegénységtől vagyon, mert a mi érsekünk kettőt is tarthatna, a püspökök is. De a török birodalma alatt hintón nem járhatnak, sőt még ugy kell magokat viselni, mint ha szegények volnának, mivel azon kívül is gyakran meg vonnyák őket mind a török, mind a görög pátriarcha. Mert ez azt téfzi érseknek, aki neki leg többet fizet, az érsekek pedig olyan püspököket választanak magoknak, akik leg többet adnak, a püspökök pedig, hogy az érseknek meg fizethessenek, olyan papokat tesznek a falukban, akik leg többet igéznek. Itéllye el már kéd, hogy a püspökök és a papok micsoda sok féle uton módon huzzák ki a pénzt a szegény ember ezfényiből? Itt a sok innep, a sok böjt mind hafznos a plébánusnak. Hát ezen kívül efszendő által a sok hafzon hajtó bé vett szokások! Vasárnap valamely rongyos öltözetben a misét el mondgya, a mint lehet tölle, de hogy predikállyon, azt nem lehet az ő tudatlanságától kívánni. De miből tanulna valami kis predikációt csinálni, és mikor? Mivel, egynehány plébánusnak voltam házánál, egy könyvet nem láttam nálok, hanem valamely szakadozott mise mondó könyvet tartanak, és abból áll minden könyvök. De mikor tanulhatna valamit, mivel egész héten mezei munkát kell neki dolgozni, hogy a papádiáját táplálhassa egy nehány gyermekeivel, és cizfán jártathassa. Egy szóval itt

a páfztorok nem csak őrzik a juhokat, hanem meg átendállják őket, és ha meg nem nyuzzák is, de jól meg nyízik. Ettől éppen egy zendes históriát olvastam — nevesse meg kéd is.

A rabinusok ilyen nevettséges okát írják a Koré Áaron ellen való fel támadásának. Hogy egy szegény özvegy afzfzonymnak, csak juha lévén, aztot meg nyíztvén, Áaron el vette tőlle a gyapját, mondván, hogy őtet illeti a törvény szerént: «Dabunt sacerdoti lanarum partem ex ovium tonsione.» Deut. 18. 4. Az afzfzony Koréhoz folyamodék és kézé, hogy szöllana Áaronnak, adná vízfá a gyapját, de semmit nem nyerhete. Koré, hogy meg vigasztallya, 4 ezüst pénzt ada neki, hogy venne azon annyi gyapjut, amennyit le nyízt a juhtól. Idővel azután a juh meg bárányozván, Áaron azt is vevé, mondván, hogy a törvény parancsollya, az Urnak kell szentelni minden első szülöttet: «Kiválazd az Urnak mind, a mi az anyaméhet meg nyíttya, és ami első fajzás a te barmaidban.» Exod. 19. 2. 12. A szegény özvegy afzfzony látván, hogy semmi hafznát nem veheti az egy juhocskájának, és hogy csak a papok hafznokra tarttja, el végzé magában, hogy meg öleti a juhát. De Áaron azt meg tudván, oda mene, és kézni kezdé tőlle azt a részt a juhból, mellyel néki tartoznak törvény szerént, a ki is azt hadgya: «Ez legyen a papok igassága a néptől, akát öktöt, akát juhót öllyenek, adgyák a papnak a lapocz-káját és a gyomrát.» Deut. 18. 3. A szegény afzfzony ezen igen el keseredvén, haragjában mondá, hogy: «Az én juhom husa anathéma legyen az ur előtt». Áaron erre a szóra az egész juhót el vevé, mondván, hogy minden anathema az Izraelben a papokat illeti. Csak a szegény afzfzony vesztett minden képen. Édes néném, jó éttzakát.

Rodosto, 5. octobris, 1730.

Hol járjz édes néném? Miézt mentél Paphlagóniában? Ollyan nagy dolgok történnek Constancinápolyban, s kéd ott nincsen, hogy lehet a? Hogy merték le tenni a csáfzár, és mást tenni helyyében kéd hize nélkül? Ezek pedig mind meg történtenek. Hihető, hogy más képpen lett volna a dolog, ha kéd jelen lett volna. A pedig csak tövideden így ment végben.

Aztot hallotta kéd, hogy már egy darab időtől fogvást a vezér által szállott volt Scutaziban táborban ollyan szándékkal, hogy a perzsák ellen mennyen. A csáfzárnak ott sok szép mulató házai lévén, gyakran ment maga is által Scutaziban. Aztot tudgya kéd, hogy a csáfzár kastéllyá és Scutazi között a tenger egy jó stucz lövésni szélyességü. Ugy történék, hogy két köz jancsár, kik mindenik a hajókon szolgáltak, rebelliót indítottanak. Az egyikének a neve Mufzli basa, a másikának Pátrona. A csáfzár nem lévén a kastéllyában, se a vezér a városban 28. septembris, ez a két jancsár a több társait efze gyüttvén egy piaczza, mintegy ötvenze ha tellének. Patrona négy felé ofztván ezeket, mindenik résznek egy záfzlót ada, és mindenik kezdé a város uttzáit járni és kiáltani, hogy az, ki igaz török, az állyon melléjek, mert ők csak a vezér le tételét kívánnyák. A tömlöczököt fel nyítták, a várost fel járják, a boltokat bé záraták, és estig felesen meg szaporodának. De a csudálatos volt, hogy senki a városban ellenek nem álla,

holott nagyon leg alább a városban negyven ezer jancsát, lovas had is nagyon, de senki a császárt mellett fel nem kele. 29. ma már csaknem az egész jancsárság melléjük áll, és annyira el szaporodának, hogy lehetetlen lett volna ellenük állni, noha még tegnap száz embertel el lehetett volna szelvényezni őket. Ma új jancsát agát is tevének, és sok fő tisztnek állának közikben. 30-dik pedig a császár a maga kastélyában lévén a vezérrel, a kapitán basával, a vezér tihájával, az ulémákkal (a fő papi vendekkel), mind ezeket magához hivatóván, kérdi tőlök, hogy mi okát gondolnák ennek a rebellióknak? Akik is ki egynek, ki másnak tulajdonitván, hivató a cancelláriust, és két személyt is választván a papi vendek közül, követségben küldé őket a rebellisekhez, kérdeztetvén tőlök szándékoknak. Ők azt felelék, hogy a császárral meg elégefeznek, de nem a vezérrel, tihájával és a mustival, mert ezek a birodalmat huzásokkal el rontották. És noha ők elégségesek a császárral, de úgy mind azon által, hogy azon három személyt kezekben adgya elevenen. Mind ezeket és egyebeket írásban tévén, a császárnak küldék. A császár ujjontában kényszerítte mindent arra, hogy mondaná meg okát a rebellióknak. Egy uléma a vezért és a tiháját adá okul. A vezér pedig már éfzte vette vala veszedelmét, a tiháját és a kapitán basát meg fogatá, és ezt az utolsót meg is fojtatá. A császár meg látván a rebellisek írásban tett kívánásait, igen igyekezék azon, hogy meg szabadithassa a vezért, de nem lehet, mivel már a kenyér és a víz is szük volt a kastélyában a rebellisek miatt. Az ulémák is kényszeríteni kezdék, mondván: «Ha életedet szereted, engedgy kívánásoknak. Ugy is kételen lévén a vezért és a tiháját kezekben adni, de a mustit kezekben nem adgyuk, mert az egész világ előtt gyalázatos volna kezekben adni a fő papi fejedelmet. Ennek előtte 27 éftendővel egynek haláláért ma is büntet Isten bennünket. Hanem inkább küldessék holtig való exiliumban.» Végtize addig kényszerítették a császárt az ulémák és a gyermekei, hogy a vezért és a tiháját kételenítették meg fogatni. Az után meg ízenék a rebelliseknek, hogy ezek már fogságban vannak és kezekben küldik, de a mustit se kezekben nem adgyák, se meg nem öletik. Ha a kettővel meg elégesznek, azokat nekik küldik, hogy ha pedig meg nem elégefeznek, válaszszanak magoknak egy gyaur mustit (a török a keresztént csufszágból gyaurnak hja, azaz hitetlennek) mert ők kezekben nem adgyák a mustit. Ezzel a rebellisekhez bocsáták a követeket, de a még oda járnának, az alatt meg fojták a szegény vezért, az a veszett, undok, fajtalan tihája pedig látván, hogy meg akarják fojtani, ijedtiben meg holt. Ezeket meg ölék azért, hogy elevenen ne kényszeritessenek ki adni őket. A követek vízfá érkezvén, a vezér, kapitán pasa és a tihája testeket egy szekerre tévék, és a rebelliseknek küldék. A kapitány pasán szánakodának, és a testét az annyának küldék, hogy temetné el, a tihája testét pedig a kutyáknak veték, a vezér testét pedig vízfá küldék oly szin alatt, hogy ők a vezért elevenen kívánnyák. A nép mind ezeket látván, egészen hozzájok hajola. A császár látván, hogy a vezér testét vízfá küldötték volna, magában szálla, és hivatóván az ulémákat, mondá: «Ezen rebellisek engemet is császároknak, uróknak üsméni nem akarnak, azért azt akarom, hogy senkinek is miattam veszedelme ne légyen, magam szabad akarattából tehát a bátyám fiának, szultán Mahmudnak engedem a császári széket. Hivassátok ide előmben, jó szíovel minnyájtok előtt magamot ő alája vetem, csak had szünnyék meg ezen rebellio, és ne legyek oka senki veszedelmének.» Ez meg lévén, oda vívék szultán

Mahmutot. Szultán Achmet fékiből le szállván, eleibe mene, megölelé, és maga helyében fel emelvén császári fékiben ülteté, és leg elsőben is maga meg csókola a kezét az új császárnak, és az ulémákkal is meg csókoltatá. Azután mondá nekik: «Mind nekem, mind néktek uratok és császártok ez a személy, az Istenre és a ti lelketek ismertetére bizom, legyetek azon, hogy igasság ellen semmit ne cselekedgyék; ha pedig a rozsz dologban meg nem intitek, Isten előtt számot adtok az ítélet napján, melyről nekem is tartoztok felelni mind ezen, mind a más világon.» Azután szultán Mahmudhoz fordulván, sok szép tanácsokat ada neki, és olly hathatós bejédekkel szólta hozzája, hogy az egész hallgatók sírának. Végtize mondá: «Távoztasd el, hogy a vezérid kezekben ne engedgyed egészen szakálladot. A gyermekeimet Istenre és teád bizom, nevellyed, táplállyad mint atyád fiait, viselvén gondot teájok istenesen. El ne feletkezzél pedig arról, hogy ez az uraság senkinek nem állandó.» Ezek mind így lévén, ezen holnapnak második napjára vizadólag szultán Mahmud császárrá lön, és az Achmet utalkodása meg szünék. Mely nagy változás!

Édes néném, mikor az Isten akar valamit, micsoda alá való eszközzel munkálodik, azért, hogy az alá való eszközből ki tessék az ő mindenhatósága. Egy illyen nagy bizodalomban, kik tevék le a császárt? Csak két közönséges jancsár. Az egyikét Patronának hitták — arnot volt és nem török — ez ennek előtte egy néhány nappal dinnyét szokott volt ázulni. A másikat hitták Muzlinak, ez a feredő házban tellák volt, azaz feredős legény.

Hát még a szegény vezértől ne szóllyunk? Akik is itt olyanok, mint a kizályok, mind kéncsekre, mind hatalmokra való nézve. Kivált ez 12 éftendeig bírá azt a nagy tisztséget. De még azon kívül a császár veje volt. A kutyák ették meg a testét, holott ő egy néhány ezer tallér érő temetőt csináltatott volt magának.

Azt meg vallom kérdnek, hogy mi itt tartottunk és gondolhattuk, hogy itt is lehet zenebona és prédálás, vigyáztunk is éttzakákon, de itt minden oly csendességben volt, mint ha csak álom lett volna a rebellio. Nem hinné azt el, aki nem tudná, hogy a rébellióban is micsoda zendet tartanak, és hogy ahoz képest micsoda kevés kárak vannak. Mert ugyan ki is gondolhatná, hogy ollyankor nagy prédálás ne legyen? A sok boltokot fel verhetnék, a császár kincs tartójára teá mehetnének: de nem, mert a tárház, a hol szoktak mindeneknek fizetni, nekünk is ugy nyitva állott, mint az előtt.

Minek előtte el végezem ezt a levelet, jó kérdnek azt is meg tudni, hogy a bizodalomban a szokás, hogy a császárok változásakor mindenik jancsárnak hó pénzt napjában egy pénzzel meg szaporittják, és azon kívül mindenik jancsárnak 15 tallér (baxis) azaz áldomás adatik. Mostanában, hogy ki adták, ment 5000 ezfény pénzre. Tudgya kérd: egy ezfény ött száz tallér — nekünk fele elég volna. Jó éttzakát, édes néném, a császárral álmodgyék kérd.

Rodosto, 27. novembriis, 1730.

92

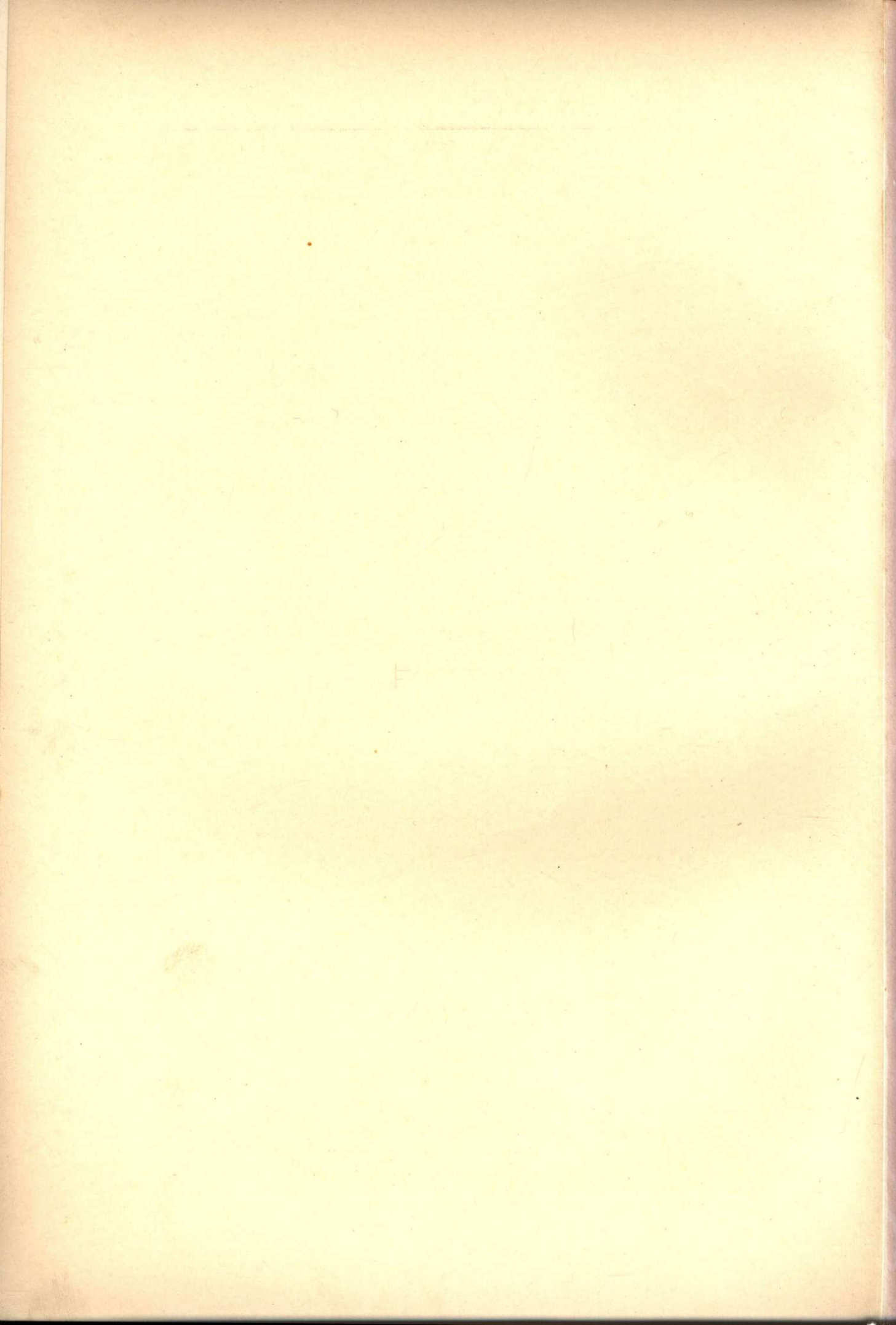
Edes néném, a komédiának még vége nincsen. Meg is kell fizetni a komediásokat. Ma hozák hírt, hogy Constancinápolyban 25. napján ennek a holnapnak a császár a rébelliseket meg ölette. A mely ilyen formában ment végben — hallgassa kéd, rébellisné, félelemmel, mert semmit el nem veszek belölle, se hozzá nem teszek.

Az utolsó levelemnek utolsó résziben való utolsó végin meg láthatta a füleivel, hogy micsoda formán lőn vége a rébelliónak, és hogy mint akatá az új császár el oltani a tüzet, a melyet Pátrona gerjefzett vala fel, és a melyet ha külső képen mintegy el oltotta volna is, de belső képen mind ez mái napig Pátrona fzüntelen gerjefzté, mivel az ő kívánsági minden nap sok féle képen szaporodának, ugy annyiza, hogy mind a császár, mind a fő vezér mintegy kételenek valának kívánságinak eleget tenni, tartván attól, hogy ujjabb rébelliót ne kezdgyen, mivel sokan tartottanak hozzája. A vártos fő bírāja (stámbol effendi), Deli Ibrahim, minden uton módon azon igyekezék, hogy meg gazdagodhassék. Mindenekre igyekezék venni Pátronát, ugy annyiza, hogy az kik valamely tiszttségekte vágytának, ezeknek sok pénzt kellett adniok elsőben, hogy el nyerhessék. Pátrona a minap a szerdengestiek agájával (ez olyan szereg, a mely a hartzon elől szokott menni, mind az ostromokon: ezek olyan vitézek, akiknek nem is kell a haláltól gondolkodni) a vezérhez kísérteté magát, a vezértől mindeneket meg nyertvén, azzal annyiza el bizá magát, hogy egy mézfároszt akara moldovai vajdának tenni a Deli Ibrahim kérésére, aki is sok pénzt vett vala fel a mézfárosztól. De a vezér azt felelé néki, hogy nem volna szabadságában fejdelemséget adni valakinek a császár híze nélkül. Ezzel meg menté magát. De hogy tellyeséggel ez iránt való szándékát meg változtathatnák Patronának, azt tanálák fel, hogy az ő társát Mufzli agát vennék arra eszközüül, a ki is tihája vala a jancsár agának. Ez értelmes lévén, eleiben adák, hogy micsoda illetlen dolog volna egy mézfároszt tenni vajdának, hanem vállallya magára, hogy végben ne mennyen ez a dolog. Mufzli tehát ekképen cselekedék. Pátronához menvén, ugy téteté magát, mint ha néki is nagy kedve volna arra, hogy a nem okos mézfáros vajdává lenne. Azért mondá Pátronának, hogy ebben a dologban nagy vigyázással kell járni, és hogy jó volna elmenni a caszár basihoz (azaz a mézfárosok fejéhez), aki is itt nagy tekintetben vagyon, és kell néki minden mézfárosztól felelni. Oda érkezoén, Mufzli kérdé tőlle: «Mivel a moldovai vajdaságért ezet ezfény pénzt igéznek, azt akatjuk tudni tölled, ha akatfz-é kezes lenni azért a mézfárosért, hogy nekik azt a pénzt le teszi, ha a vajdaságot meg nyerik néki?» A fő mézfáros felelé, hogy ő nem lenne kezes azért a mézfárosért csak ötven poltuzáért is. Pátrona erre igen el szégyenedék, és a nem okos nagyza vágyó mézfároszt nem Molduvában, hanem a tömlöczben küldé. Deli Ibrahim pedig semmivel meg nem elégedvén, minden nap nagyobb nagyobb állapotokra vevé Pátronát, ugy annyiza, hogy ez az utolsó minden nap ujjabb állapotokat kéte a ministerektől. A mely nagy tiszttségeket akatának pedig néki magának adni, egyikét sem vevé el. A császár nem tűzhetővén tovább kevélységit,

TEMETŐ SZKUTARIBAN.

Constancinápolyban hivatá Csánun Kosát, hogy kaptán pasának tennék (a kaptán pasa a tengeren lévő erőnek fő gyenezálisa) és a nissai basát, hogy ez kísézné a Mekhában menő szarándokokot. Mindenik csaknem egyfeszemind Constancinápolyban érkezének. Pátóna meg sejdítvén, hogy az utolsót más végte hivaták volna (a mint is ugy volt), tanácsot tartta hűveivel, hogy miképpen lehetne meg előzni és meg gátolni a császárt szándékát. Erre való nézve az egész fő tisztségeket magok között el oszták. Muszlit arra kényszeríték, hogy venné fel a kultihája tisztségét, a jancsát agát vezérré akarák tenni, Pátzonát kaptán pasának. A mustit le akarák tenni, hasonló képen az európai kadi lefűkett (fő bírót). Egy szóval Pátóna mind az egész tiszteket a maga hűveiből akará tenni. Ha pedig ezt véghez vihette volna, fel fordította volna az egész bizodalmat.

A császár ezeket meg tudván, ugy téteté, mint ha posta érkezett volna a babiloniai pasától, az ki azt írta volna, hogy a perza és a szerdeczenek nagy károkozot tesznek, azért aki igaz muszulmannak tarttya magát, mennyen segítségire. Erre való nézve a vezér nagy divánt hírdete, hogy tartana tanácsot az egész ulémákkal és hadi tisztekkal. A nem okos Pátóna is a divánba mene Muszliival és a szerdengesti agákkal. Az után a divánban bé hivaták a postát a levéllel, a mely csinált levél vala, és sok féle veszedelmes híreket mondatának véle. Ez így lévén, a vezér mindgyárt három boncsokos pasaságot igéze Pátzonának, és más fő tisztségeket a szerdengesti agáknak, csak mennyenek Babilonia segítségire, de egyik sem esék a törben, mivel egyik sem akara elmenni. A vezér látván, hogy semmit nem végezhetne az nap, mondá, hogy más nap a császár előtt kellene más divánnak lenni, azért arra int mindeneket, hogy ki-ki jelen légyen jó reggel. Ez mind arra való volt, hogy a leste vihessék a rébelliseket.

Másnap tehát 25. napján a holnapnak, mindnyájan a császár kastélyában gyülének. A kastélynak három udvara lévén, mindenik udvarban egy diván házat készitének, hogy a gyűlés három féle helyt tartatnék. A leg belsőbb udvarban lévő házban a fő vezér tartta divánt a tatár hámmal, a mustival, jancsát agával, Pátzonával és más egyéb fő tiszteivel a rébelliseknek. A második udvarban Csanun Kocsa tartta divánt a szerdengeszti agáival, és mind azokkal, kik Pátzonához tartottanak. A harmadikában vala a nissai pasa más sok féle tenden lévő tisztekkal. A császár szolgái pedig a boztansiakkal mindenik udvarban fegyveresen el rejtett helyekben valának. Tanálkozik pedig valamely csorbasi, a ki Pátzonára haragudott, mivel az ortáját (azaz a régyimentét) el vette vala tőlle. Ez ajánlá magát a császárnak, hogy ő végbe vinné szándékát. És sok olyan jancsárokkal, kik Pátzonára haragudtanak, a császár kastélyában titkon bé mene. Midőn pedig már az egész gyülekezet a tanács házakban ki-ki helyére ült volna, a császár hivatá a tatár hámot és a mustit magához. Az alatt egy puskát kilötte nek, hogy a kapukot bé zárják. Azonnal a csorbasi bé mene a diván házban, a melyben vala a vezér, a köntösit le tevé, és csak a pánczél ingben maradván, Pátzonát kezdé vagdalni, és a kik véle valának, azok a Pátóna hűveit, a kik is magával együtt eze kontzolák. Hasonló képen a más két udvarban is a Pátóna hűveit mind meg ölék, és mindenik udvarban nagy vérontás vala. A testeket fűkerezekre rakák és a tengerben veték. Ez napon délig az egész rébelliseket ki irták. És csak ugyan ettől a naptól fogvást mondhattya Mamud valóságos császárnak magát. Én is valóságos attyafia, szolgája maradok kegyelmednek, édes néném.

Rodosto, 25. márcy, 1731.

93 **E**des néném, fillentenék, ha azt mondanám, hogy a minapi levelét kedvesen nem vettem kédnék. Hát kéd kedvesen vette-é az enyimet? Kedvesen. Már én csak rébellióról fogok kédnék izni; tavaly is iztam egy nagytól, most is izhatnék, ha akarnék. Azoknak pedig csak az az oka, hogy kéd most nem lakik Pézában. Elég a, hogy a minap ismét támadás lön Constancinápolyban. Ezt az arnótok kezdék, a kik is ezze vezvén magokot, jancsárokkal elegyesleg két vagy három ezeren, a városon el szellyedének, és olyan nemesi szándékban valának, hogy fel vezjék a császár udvarát. A kit végben vitték volna, ha egy néhány órával eleit nem vették volna. A császár ugy maga is veszedelemben lett volna. De eleit vévén a dolognak, és a fő tisztei keményen viselvén magokot, a rebellisek közül sokat meg ölének, és el szellyedének a többi.

Ezt a rebelliót a császár leányának tulajdonitták, a szegény Ibrahim vezet feleséginek, aki is bátor aszszony lévén, a bizodalmat is szerezte volna igazgatni, amint hogy igazgatta is a vezet éltiben. Elég a, hogy igazán vagy hamisan, neki tulajdonitták ezt a rebelliót, és büntetésül a tenger halai közti veték. Egy ilyen fejdelem aszszonyt, ugy tettik, hogy más képpen is gyomlálhatták volna a világból. De mint hogy így esett, mit tehetünk zolla? Az egésség jól van-é, édes néném?

Rodosto, 15. aprilis, 1731.

94 Eddig is ugy kellett volna, és Drinápolyt régen el kellett volna hadni. Már majd olyan gondolatok jöttek az oldalaimba, hogy valami mágnés kő tartóztattya ott kédet — ezért a szóért meg fizetnek nekem, de semmi! Elég a, hogy ked levelit vettem, és le borulva köszönöm. Eddig való mulatásának helyes okát látván, absolutiot adok kédnék. De édes néném, had ne izjak már többé olyan vézes és kegyetlen levelet, mint a minap. Ugy tettzett már, hogy a pennámban is nem ténta, hanem vér volt. De lehetetlen, hogy még egy vézes historiát ne izjak kédnék, és többet nem. Az is arról jut ezemben, hogy azt izja kéd, micsoda bofzu állók az olofzok.

Olofzországban volt egy urnak valamely nagy vadás kerttye, sok őz, sok szarvas volt benne. Az ur meg mondotta volt a cselédinek, hogy ha valamelyike egy vadat meg találna ölni a vadás kerttyiben, hogy annak meg nem kegyelmezne. Ugy történék egyfzer, hogy egyik a cselédi közül a vadás kertben ment puskával madarakot löni. Amint egy madárhoz akart löni a földön, szerencsétlenségigze egy szarvast lő meg, aki is ott egy bokorban fekütt, de nem láthatta. A szolga, mihent azt észze veszi, azonnal el szökik. Az ura nem tudhatóan okát el szökésinek, csak ugy hadgya; hanem egy napok mulva a vadás kertben hogy

ment volna sétálni, tea akad a döglött szarvasa, azt is meglátta, hogy lővés vagy on rajta. Arról mindgyárt észre veszi, hogy a szolgája lőtte volna meg. Ő arra is minden felé levelet, hogy ha nem láttak-e valahol ilyen-ilyen legényt? Sok idő múlva hírté adgyák neki, hogy valami képen az ő szolgája féle tabbá esett, és a tengezi tolvajok Afrikában vitték. Az olofz ut jó summa pénzt ígér a papoknak, kik oda járnak tabok váltására, csak válttsák ki a szolgáját, és hogy mindent meg fizet érte. A papok kiválttyák és örömmel az urának küldik. A szegény tab legény is nem tartott már semmitől; egy néhány eftendő már el tölt volt. Az olofz pedig, hogy meg látta a legént, fiztatni kezdi, hogy miért lőtte volna meg a szarvasát? A legény menteni kezdé magát, de az olofz azon meg nem elégedvén, egy éttzaka meg öleté a szegény legényt. E valóságos olofz természet.

Azt igen nevettem, édes néném — mert hízem nevetni is kell, nem csak olyan szomoru dolgoktól itni — hogy azok a kalmárnék ugy tea tarttyák magokat, mint ha mindenik erdélyi gubernátorné volna. A bizonyos, hogy a gubernátornék ugy tea nem tudgyák magokat tartani, mint azok a görög aszfzonyok, mert a görög természet szerént kevély, az aszfzonyok annál inkább. Távol legyen, hogy egyike a másikánál alább valónak tarttsa magát. Mikor az utzán elő talállya az embet, azt gondolhatná, hogy mindenik egy grófné, olyan czifza és olyan kényesen lépik; mikor pedig haza megyen, jó, ha három polluzás ebédhez ülhet.

Eztől jut ezemben, hogy Carolus quintus Bruxelában lévén, ott nagy vendégséget készitetett, a vendégségte pedig két nagy uti aszfzony nem akará el menni azért, hogy egyikét a másikánál fellyebb ne ültessék. A császár azt meg tudván, gondolá, hogy a valamely zenebonát indithatna a vendégség közben, azért bizó akara lenni ebben a dologban. E végre az udvarát efze gyüjté, és nagy cézemoniával a székinen üle, azután a két aszfzonymnak prókatorzi eleiben menének, és ott kezdének erősen perelni egymással ki-ki a maga aszfzonyának elsősege mellett. A császár azt látván, hogy mindeniknek egyaránsu oka vagy on, és egyaránt kívánhattya az elsőséget, de nem akaráván egyikét is magára haragittani, ilyen itéletet monda teájok, hogy a kettő közül, a mellyik leg szerelmesebb, az az elsőséget is kívánhattya, és a gyűlésnek vége lön. Minden helyesnek találá itéletit. Az aszfzonyok is azután nem hadakozának az elsőségért, nem akaráván szerelmesnek tartatni a világ előtt.

A kéd itelő székinél nem tudom, ha ilyen itéletet tezfnek-e? De nem volna-e jó valamely mesterséget kezesni arra, hogy meg lehetne üsmérni a szerelmes aszfzonyokat? De mint hogy a szerelemtől van a szó, a mely jó magában, és aztot a természet oltotta belénk, vagyis inkább a természetnek ura, akinek jó minden munkája, hanem mi élünk rofzul vele — azt a kédést tezem, hogy egy kis aszfzony egy erdőben el aludván, egy valaki el akará ragadni, de amint oltalmazta magát, halálos sebben esék. A kis aszfzonymnak három szeretéje ott közel vadáfován, a kis aszfzonyra találának abban a keserves állapottyában. Az első szeretéje mindgyárt az után mene, aki el akará ragadni; a másodika keserüségi-ben el ájula; a harmadika mindgyárt segitteni kezdé, és kötözni sebeit. Azt kédik, a három közül mellyik szerette leg inkább a kis aszfzonyt? A mig eztől is itéletet tezen kéd, addig el végezem leveletem. Jó egésséget, édes néném.

Rodosto, 1731. 20. szeptemberis.

95

A minapi leveledben, édes néném, azt írad, hogy a vezért le tették. Én pedig a hírért hízzel fizetek, mert tegnap ment itt el nagy ceremóniával az új vezér, akit vezérségre víznak. Azt mondgyák, jó ember. Egy kevéssé kemény, amint jelit is adta uttyában, mert egy salusi kadiát fel akasztatott az ajtajára — hihető, hogy nem tett jól igasságot. Ezt Topal Osmán pasának híják (azaz sánta Osmánnak) mert sánta. Valamely hartzon sántult volt meg; de az ezze nem sánta, mert nagy ezünek mondgyák, noha keveset olvasott és ezt életében, mert egyikét sem tudgya. E már harmadik vezér, a miolta a császárt le tették. Micsoda rövid uraság, de nagy. A mint látom az új császár meg fogadgya a le tettnek tanácsát, hogy sokáig ne hadgya uralkodni a vezéreket. De a jó tanács-é vagy roz, a kéd ítélő széke eleiben terjesztem. Mert ha a vezér jó, nem nagyobb hasznára volna-é a bizodalomnak, ha meg hadnák, és mentől tovább uralkodnék, annál inkább meg tanulná az igazgatást, mind belső, mind külső dolgait az országnak; az idegen miniszterekkel jobban tudna a külső dolgokról végezni. De ezekre időt neki nem adnak, mert olyankor teszik le, amidőn már egy kevéssé kezdi üsmérni a dolgokat. Némellyikét pedig olyan hamar ki vetik, mint ha csak álmában lett volna vezér. Mind ez a bizodalomnak nagy tomlására volna, ha eleit nem vennék; mert noha gyaktabban minden fő tiszteket letegyenek is a vezérrel, de az alattok való tisztek meg maradnak. Ha a fő cancellariust le teszik, az egész cancellariákon lévő tisztek, secretáriusok, írók, mind meg maradnak, és az új cancellarius azoktól mindgyárt meg tudgya, hogy micsoda dolgok folynak, és azokat követi. Az új kincs tartó hasonló képen meg tudgya az alatta valóitól, hogy micsoda zendet tartanak a tárházakban. E szerént az újak hamar ökká lesznek, és a tisztek változásival a dolgok és zend tartások nem változnak. A bizodalom dolga ilyen formán csak foly, de nekem úgy tetszik, hogy ha egy jó vezért sokáig meg hadnának, hogy még jobban folyna. De mit mondgyák, az Ibrahim pasa sokáig vala vezér, ugyan azért is lön az utolsó támadás, mert mint hogy amég vezérek, addig igen nagy hatalmok vagyon, csaknem mintegy lehetetlen, hogy vízá ne éllyenek hatalmokkal. E pedig soha egyik a másikától nem tanul — csak mind egy porázon futnak. Valami mesterséget kellene nekik ki gondolni, hogy olyan hamar ki ne tennék őket. Ők a szerént nem cselekedhetnek, mint Pilátus cselekedett volt. Éppen most jutott ezemben. A hízes Pilátus ellen valamely panasz hogy ment Rómában, Jerusálemből Rómában kellett menni, hogy ott mentené meg magát a császár előtt. Pilátus pedig a Kristus varrás nélkül való köntösét a vitézektől el vette volt. Ugy történék, hogy mikor a császár eleiben mene parancsolattyára, az a köntös éppen rajta talála lenni. Mihent a császár meg látá Pilátust, mindgyárt fel kele székből, és szépen fogadá, azután el bocsátá magától. A császár csudálkozék cselekedetén: «Hogy vagyon a, hogy én azért hivattam ide Pilátust, hogy számki vetésben küldgyem; de nem, hanem még fel

kelek előtte, és szépen fogadom? Mi lehet annak az oka?» De Pilátus annál inkább csudálkozott a császáron, mert ő sem gondolhatta ki az okát. A császár ismét hivatta Pilátust. Pilátus ismét azon köntösben megyen a császár eleiben, a ki is az előbbeni ceremóniával fogadja. A császár annál inkább csudálkozik dolgán, Pilátus hasonló képen: egyik sem tudja minek tulajdonítani. A császár egy néhány nap múlva ismét hivatta Pilátust, de Pilátus utam szerencsétlenségire hirtelenkedvén, mind más ujjabb köntöst vett magára, és a varrás nélkül való köntös el marada, a ki is meg oltalmazta kétféle. Azért mihent a császár eleiben ment, nem hogy fel költ volna előtte, de keményen szólván hozzája, szám ki vetéste küldé Galliában. Eztet hidgye kéd, amint tettik, és maradok, aki vagyok.

Rodosto, 24. decembris, 1731.

A szokás szerint már én nem merék szerencsés karácson innepeket kívánni kérdnek, mert már kéd idegen szokást vett fel. Idegen országban pedig, fő képen Franciaországban, csak új éftendőben közöntik egymást, nálunk pedig mind a három sátoros innepeken is. Mellyik már jobb szokás, azt az itás tudókra hagyom. Mindenik ország tartta meg a maga szokását, az legjobb. Én is meg tartanám a magamét, ha lehetne, és itnék valami hírt, ha volna. De mi itt oly nagy csendes nyugalomban élünk, hogy úgy tettik, mint ha másutt mind meg holtak volna, csak mi élünk. Pedig ha jól meg gondollyuk, mások élnek, és mi csak aluszunk. De van-e egyéb dolga a bujdosóknak?

Édes nénékám, a kéd bölcs és okos levelize hogy lehetne meg felelnem? Nekem oly okos levelet nem kell itni: az én ezem nem hasogattya az áert, mint a kédé, hanem csak a földön jár. Azért a többit nagy tíftelettel félte tóvén, csak egyre felelek meg. Azt itod néném, hogy a hihetelenség, kételkedés és az a fekete itigység csak velünk bujdosik, mint ha ők sem maradhattak volna az országban. E mind igaz, és úgy vagyon. De az is való, hogy a török császár nem rendelt nekik tahint, még is csak el élnek. Mennyi sokat temettünk el már közüllünk, de az a veszett itigység csak meg marad, és az egyenetlenség csak egésséges, és semmit nem vénül. Talám ugyan ezek is temetnek el minket, ha csak a jó Isten el nem veszi közüllünk őket. Úgy tettik, hogy a bujdosóknak jobban kellene élni, mint sem az otthon lakó testvér atyafiaknak, de még eddig mind ellenkezőt tapasztaltam. Sőt még mentől inkább fogyunk, annál inkább szaporodik az itigység és az egyenetlenség. E mindenkor így volt. Szomorúan látom, hogy így is lesz mind örökkön örökké (de nem mondok tea ament). Azt el lehet mondani, hogy a mi áitatos urunk mindenkor igyekezett azon, hogy azokat el üzze közüllünk, de még eddig végben nem vihette. De amit a halál végben nem vihett, hogy vinné ő azt végben? Ha rajtam állott volna, régen meg égettetem volna őket, mert ugyan is mit keresnek közöttünk? Egy állapotban vagyunk, egyik úgy hadta el jószágát, mint a másik. Itt tífztségeket, jószágokat nem ofztogatnak. Az éfzaki szelet és a déli szelet mindeniknek egyaránt ofztogattya, hanem csak az a külömbség lehet, hogy egyikének jobb egéssége vagyon, a másika többet ehetik, ihatik, a harmadikának jobb lába lévén, többet sétálhat a tenget paron. Ha

már ezek méltók az egyenlenségre és az igazságra, vigyük a János pap ítélő széke eleiben, had ítéllye meg. De a még oda érkezünk, én azt gondoltam, hogy e mind csak attól vagyon, hogy a bujdosóknak semmiben sem telik, és könnyen meg unnyák a bujdosást. Foglalatosságok kevés lévén, az időt el unnyák, és ha együtt laknak, magokat is el unnyák, és csak mindenkor egymás ábrázattját látni, azt is el unnyák; és így végtize csak az unadalomból származnak a fellyebb említett beste kuzafiak.

A historziákban olvasunk ettől példát, hogy nem jó a másban való kételkedés. Aztot pediglen egy pogány, de szép fejdelem afzöny adgya, tudni illik a nevezetes Cleopátra afzönyom ő nagysága. Aztot tudgya kéd, hogy mint szerették ezek egymást Marckus Antoniuossal. Az actiumi harcz után ezek Egyiptumban faladának. Marckus Antonius gondolta, hogy már szerencsétlen lévén, nem fogják őtet ugy szeretni, mert a szerencsétlennék a szeretete is szerencsétlen. Azért mindenkor tartott attól, hogy Cleopátra egy kis itallal a más világra ne küldgye, hogy azután szerencsésebbet vegyen magának. Aztot Cleopátra észre vevé, és olyan vendégséget csinála, hogy mindennek, a kik afztalnál ültenek, vízágból költött kozzoru volt fejeken. El ítélheti kéd, hogy miésoda szép kozzort csinált Cleopátra Marckus Antoniusnak, de azt talám el nem ítélheti kéd, hogy ő azt meg hinté mérges porral. A vendégségkor tehát mindennek a szokás szerént kozzoru lévén fejében, a kizálnénak jó kedve lévén, nagy kedv kereséssel vala Marckus Antonius-hoz. Akit is látván, hogy nem csak a bortól, de még a szeretelettől is kezdene rézsegülni, és hogy már abban az állapotban volna, amint kívánná, mondá neki, hogy a kozzorujában való vízágot tenne a poharában, és hogy ő is hasonló képen cselekednék. Marckus Antonius ezt hallván, és mindenekben csak a kizálné akaratyán járván, azonnal le szaggatá kozzorujából a vízágot és a poharában veté, és meg akará innya a Cleopátra egészségéért. De a kizálné a kezit szájára tevé és meg tartóztatá, mondván: «Meg ne igyad Marckus Antonius, és lásd meg, hogy mit nem lehet végben vinni, mikor valaki valamit akar. Én azokat a vízágotokat mézeggel meg hintettem. Itéld el abból, hogy ha az a gyanóság, a melyet mutatcz hozzám, meg menthetne a veszedelemtől, hogy ha lehetne azta adni magamot, hogy el veszesselek, és ha lehetne nálad nélkül élnem.» De látván a kizálné, hogy Marckus Antonius kételkednék beszédiben, azonnal egy halálta való zabot hozata fel a tömlöczből, és meg itatván vele a pohárban lévő bort, mindgyárt meg hala előttök. Így meg gyógyítani valakit a gyanakodásból és a hihetlenségből, az orvoság igen durva volna. De hadd hozzak még egy példát elő az igazságtól is.

Egy franczia kizálnak, aki még uj vala kizáltságában, hizelkedésből az udvariak mindenkor csak azt hozák elő, hogy az előbbeni kizálnak idejében mennyi sok szomorúságot és bántódást vett volna azon kizály tiszteltől. Azért meg lehetne most rajtok ki mutatni bozuját. Erre addig süzgeték, hogy végtize parancsolá a kizály, hogy vinnék itásban eleiben az előbbeni kizály udvarában lévő tiszteknek neveket. Azt csak hamaz bé adák nagy örömmel. A kizály kezében vevén a laistromot, sokaknak a neveket meg jedgezé egy kezefzttel, és azután el záta a laistromot. Az udvariak azt látván, nagy vigassággal gondolák, hogy azok, akiknek nevek meg vagyon jegyezve kezefzttel, hogy már azok el veszett emberek. Nagy örömökbén azt sem várhaták, hogy mit fog végezni itántok a kizály, hanem még előze ki hizdeték, hogy a kizály mint tett volna kezefzttel a

nevekre. E hitte való nézve sokan, akiknek nevek meg volt jegyezve kezefttel, meg ijedének, és csak titkon más országokban szaladának, vagy az országban el tejték magokat. A király meg tudván okát az udvartól való el szaladásoknak, mindenek hallottára és csudájára ezeket a meg tartásza méltó szókat mondá: «Miért szaladtanak el udvaromtól? Nem tudták-é azt, hogy a kezeft bizonyosága a jutalomnak, és hogy a kezeft érdeme által a vétkek el töröltettek?» Azután meg parancsolá, hogy mindeneket hinának vizá, és midőn mindenek vizá jöttek volna, mindenikét meg hagyá tiszttségiben. Ez olyan szép dolog volt, a micsodás rut az igazság. Azért nem is bezzéllek már többet felőlle, hanem azt mondom, hogy itt meleg idők jáznak. Ebben a holnapban csak kétfzet ha tüzet csináltattam

Azt kérdik kédtől, melyik szeret jobban, az-é, a ki egy jó akarójától el nem bucsuzik, vagy az, aki bucsuzva megyen el? Isten áldásával érjed és töltsd el édes néném az uj eztendőt. Hát uj szivet ne kívánnunk-é egymásnak? mert amint szerettyük egymást, a miénk már egészen meg perzelődött. De mért vettük mi azt szokásban a pogányoktól: «Szerentsés uj eztendőt, szerencsés utat kívánok»? Az Isten áldását vagy segítségét elő sem hozzuk, csak a sok szerencsét! Mint hogy Isten előtt nincsen szerencse, a kezeftényeknek sem kellene aztot üsmézni. No már el végezem leveletem, és adgyunk hálát az Urnak, hogy ez eztendőben meg tartott. Maradok.

Rodosto, 14. marty, 1732.

Kedvesen és gyönyörűséggel vettem, édes néném, nádmézzel itott szép leveledet. Vallyuk meg a világ előtt, hogy mi ketten jók vagyunk, és hogy jól tudgyuk egymást szeretni. De a, hogy mi soha sem veszekedünk, mikor veszekedünk is, a mintegy meg enyvezi közlünk a barátságot. Éppen nem vártam volna a kéd hitét — azért már méltó haragudni — ki hitte volna, hogy Topált ilyen hamar ki tegyék a vezérségből? Minden szerette, és minden félt tölle. A való, a németek el hiszem, hogy akarják, mert gyűlölte őket; mi velünk pedig, az Isten áldgya meg, olyan kevés idő alatt is elég jót tett. Ha mind így: két, három eztendő alatt egy török sem lesz, aki a vezérséget meg ne kostollya. Ki vezem gróf Bonnevált, ha török is, mert az Isten meg nem engedi, hogy egy olyan hittől szakadt itt is elő mennyen. Ha még az a pasa Babiloniában vagyon, a kit vezérnek mondgyák, hogy tefznek, mikor jó a még ell? De a még is becsületesebb, hogy doktor fia, és nem bozbély vagy fa vágónak, amint a már meg történt. Itt a porból veszik ki a vezéreket, és azután a porban vetik. Ettől egy kis históriát hozok elő.

Itt mikor olyan szegény árva gyermekek találkoznak, akik jó formák, az adóban el veszik, és török vallásban nevelik, és a leg szebbeket a császár udvarában nevelik fel. Egyet a többi között, hogy még igen gyengének láták, nem adák a császár udvarában, hanem egy basának adák. A ki is kedvében vevén a gyermeket, a micsoda tudományt itt lehet tanulni, arra mind meg tanyitató, és nagy gondviseléssel nevelé. Az iffü, akit már Ibrahimnak fogunk hini, mind igen jól tanula, mind jól viselé magát, ugy annyira, hogy a pasa gondolá, hogy talám kedvet nyerne vele, ha a császár fiának adná, Sulimánnak, aki is olyan híres vala az attya halála után. Sulimán igen kedvesen vevé az ajándékot, és mivel

hogy egy idősű volt véle, minden mulattságában Ibrahim ott volt, és oly igen meg szereté, hogy csak Ibrahimmal kíváná szolgálatni magát. A ki is azt éfzte vévén, kívánt élni a jó alkalmatossággal, de nem tofzta fordittá, hanem arra, hogy jó akarókot csinálna, és a szegényeknek szolgálna. Solimán, akiben valóságos fejedelmi természet volt, örömmel látá benne azt a nemes szívet, és annál inkább becsülé és szereté. És mindeniknek nagy jelit adá, mihent császártá lön, mert Ibrahimot kapicsi pasává tevé, és egy kevés idő múlva a jancsárok fő agájává.

Ibrahim látván sebeséggel való előmenetelét, tartá szerencsijének állhatatlanságától. Gyakran jut vala ezfében a portán lévő nagy utaknak szerencsétlenségek, és azoknak keserves halálok elméjében szomorú gondolatokat okozának, annyira, hogy szomorú gondolatok szállák meg elméjit, és egyfzets mind el hagyá azt a jó kedvit, amely sokszor tettett Sulimánnak. Aztot éfzte vévén, és szeretvén valósággal, kérdezni kezdé annak okát. Ibrahim azt meg vallá igazán, mondván, hogy az ő szomorúságának az oka nem egyéb volna, hanem, meg gondolván, hozzája való nagy kegyelmességit, ő attól tart, hogy az a kegyesség izigyeket és ellenségeket fog támasztani ellene, akik ő ellene árulkodván abban a keserves állapotban ejtik, amelyben már estenek sok nagy utak, és hogy végtire ő is olyan utálatos halállal véfz el, valamint azok. Ez a félelem szüntelen elméjiben lévén néki, azon kézi, hogy csak módgyával való jóval legyen hozzája, amellyel közönségesen való rendben tölthesse csendességben és békeségben életét; mivel az alább való rendben is meg mutathattya hozzája való kegyességit szintén ugy, mint abban a nagy rendben, a melybe tette őtet. Sulimán hallván ezeket az okos beszédeket, meg esék szíve rajta, és meg dicséré jó természetit, nem is akarván el mulatni semmit is, a mi meg vigasztalhatná; erős esküvéssel fogadá néki, hogy soha életihez nem nyulna, mind addig, valamég ő élni fog, akármely ok vihethé is arra. Ibrahim ilyen nagy ígérte való nézve meg vigasztalódván, annál is nagyobb buzgósággal kezdé szolgálni. Solimán pedig, hogy még nagyobb jelit adhassa neki benne való hitelének, fő vezértté tevé. Azután Solimán mind Magyarországon, mint Perziában nagy szerencsés hadakozásokat vitt végben. Ibrahimnak mind azokban nagy része vala. Olyan hatalmassá és gazdaggá lön, és oly nagy kedvességben vala, hogy mindenek tetegtek tölle.

A sultánnék, ugy mint az annya, és Roxelán, a felesége Solimánnak, mind ezeket látván, igen kezdék izigyelni, vévén éfzte, hogy már a dolgok nem forognak annyira a kezek között, és hogy minden csak a vezér kezében forog; erre való nézve okot is keresének az el véfztésire. Ibrahim azt meg sejditté, és tartván attól, hogy a henyéllés okot s' alkalmatosságot adhat Solimánnak, hogy meg győztessek az annyának szeretétől, és a feleséginek ölelgetésitől: arra való nézve, ujjabb hadakozásra indittá Solimánt a perzsák ellen. Akinék is az ilyen öfzton igen tették, mivel soha egy fejdelem sem szerette ugy a hadakozást, és egy sem volt olyan szerencsés. Mind azon által nem hajola mindgyárt az Ibrahim tanátsáza azért, mert csak akkor csinált vala kötést a perzsi kizálylyal. De Ibrahim csak arra akarván hajtani, talála abban módot, hogy Damaskus városából egy híres astronomust hivata, kinek neve volt Muley, akizöl azt tartották, hogy a jövődő dolgokat jól tudta. A fejedelmekben is meg vannak a gyengeségek, valamint másokban, hanem azok boldogabbak, akikben leg kevesebb találatik. Solimán kívánta látni az astrológust. Ibrahim hozzája vivé, de elsőben beszélla a fejivel. Az astro-

logus azt jövendőlé, hogy ha a hadakozást el kezdi, persiai királynak fog meg tétetni. Solimánt meg vakitván a nagyra vágyás, eziben sem juta a kötés, melyet tett a persiai királylyal, hanem csak meg indula ellene hatfáz ezer embertel. Ott egy néhány eftendöket tölte, de szerencsétlen lévén hadakozása, vízfá téze Constancinápolyban a hadának negyed részével, és igen nagy haraggal mind ástronomus, mind a vezérje ellen. A sultánnék meg sajditván a császár haragját, mindgyárt a vezér ázulásának tulajdonitták a hadakozásnak szerencsétlenségit, és fel támasztván ellene másokat is, azt kezdék Solimánnal el hitetni, hogy a vezér a persiai királylyal egyet értvén, sok számu pénzt venne fel tölle. És a portára hivatóván a babiloniai pasát, titkon Solimánhoz vivék, aki is sokat monda neki a vezér csalárdságáról. Ugyan abban az időben a sultánnék valami formában ki tudák, hogy a vezérnek Károlus quintussal és Ferdinándussal levél által sok correspondentiája lett volna. Abban módot is találának, hogy azok közül a levelek közül kaphatának, és azokat a sultánnak adák. Aki is látván mind ezekből fő ministerinek vétkit és háláadatlanságát, el tökéllé magában halálát. De meg emlékezővén hittel tett fogadásáról, efze gyüjteté predikátorjait és papjait. A musti is jelen lévén, elejekben tévé a dolgokat és fogadását. Ezekről sokáig vete kedének, de semmit nem végezének. Hanem egyik a papok közzül monda Solimánnak: «Mint hogy azt fogattad a vezérnek, hogy életedben meg nem öleted a vezért, fojtasd meg őtet a midőn alufzol, mivel az álom mintegy halál, azért így eleget téfz ígértednek.» A többi is ezt jónak találák. Solimán hivató a vezért, magával vacsoráltatá, azután a leveleit keziben adá, hogy olvasná el. A meg lévén, a szemize hányá ázulását és háláadatlanságát, és meg fogatóván parancsolá, hogy mihent ő el alufzik, a vezért fojttsák meg, a melyet végben is vivék. Jó éttzakát hát édes néném, én is alunni megyek, és meg parancsoltam, hogy mihent el alufzom minden bolháimot meg öllyék, mert már is elég vagyok.

Rodosto, 4. martý, 1733.

Édes néném, a királyok is csak úgy bé hunnyák a szemeket, valamint mi. Mert éppen most hozák hízü, hogy első februáry a lengyel orfzági király, Augustus, csak úgy holt volna meg, valamint egy közönséges ember. A lélek ki ment belölle, s a halál benne maradt. Az Isten nyugofzfa, mert jó király volt. Ha sokáig utalkodott, meg is érdemlette, mert talám soha király úgy nem tudott élni a királysággal, mint ő. Soha a lengyeleknek olyan királyok nem volt, aki nekik a sok vendégséget, sok szász féle mulattságot adott volna mint ő. Az aszfzonyoktól nem is fóllok, mert azok szász eftendeig gyáfzolhatták: éltében a paradicsomtól sem gondolkodtak, úgy tudta őket mulatni és kedveket keresni. Egy száoval el mondhatni, hogy méltó volt a királyságra, és tudta annak mind hafznát venni, mind e világi gyönyörüségre fordítani. Eleinte, a való, hogy igen tövises volt királysága, mind addig, még a sveciai királyt meg nem verék; de azután tudta a sok rósát le fedni. Micsoda ki mondhatatlan sok jó nem következett az ő vallásunkra való meg térésevel? Luther Mártontól fogva Saxoniában volt a gyükeze és féfzke a lutheránus vallásnak. Két szász eftendeig tartott, azolta a saxoniai electorok palotájiban

nem mondották a sz. misét; de most mind ott, mind másutt az országban azt mondják. Micsoda nagy dicsőségite az Istennek, és nagy hafznára lett az anyafzent egyháznak az ő meg tézése. Már a fia pápista, annak a gyermekei pápisták, kevés idővel ezután az egész országa is a lefz. A mi utunknak igen jó akatója volt.

Lehetetlen, hogy már hadakozást ne lássunk Európában, annyi sok ideig tartó békeség után, mert a lengyel országi kivály válafztás nem szokott csendesen végben menni. Ahoz most kettő tart számot: a meg holt kivály fia és Stanislaus. Az elsőnek pártfogója lefz a császár és a muzka czárné, a másodikának pedig a franczia kivály; mert mint hogy a leányával hál, tartozik is segíteni. Már ezek had perellenek egymással. Tudom, hogy ezeknek téz prókátorok lefzen, valamint mikor a franczia kivály a feleségit illető tartományért hadakozást kezdte a császár ellen, azt kérdé Leopoldus a franczia követtől, hogy micsoda igassága vagyon az utának, hogy hadakozást akar indítani? Azt felelé a követ, hogy azt nem tudgya; hanem azt tudgya, hogy az utának már kézen vagyon két száz ezer prókátora, azok meg fognak felelni. Meg is nyerte perit. Édes néném, micsoda szép állapot annyi prókátortal perelni. De az is szép dolog, ha kéd egészséges, fő képpen a bõjtben.

Rodosto, 15. septembris, 1733.

99

Mi itt csak fülelünk, és várjuk, mely felől zavarják a vizet, hogy mi is valamit foghatnánk. De a szegénynek a szerecséje is szegény. En innét holmi ajándékot küldök, még abban néném gáncsol találz? Szép dolog a háláadatlanlanság. Nem hejában, a ki görögökkel lakik, göröggé kell lenni. A görög afzfonyoknál pedig nincsen se háláadatlanabb, se kevélyebb, és csak egyedül magokat szerezetik, de azt is görög, nem nemesi szerezettel. A magához való szerezettről a minap két afzfonynak a beszélgateseket olvastam, nem tudom, ha le izjam-é vagy sem? De le izom, mert nincsen egyebet mást iznom.

Silvia, Juliánna.

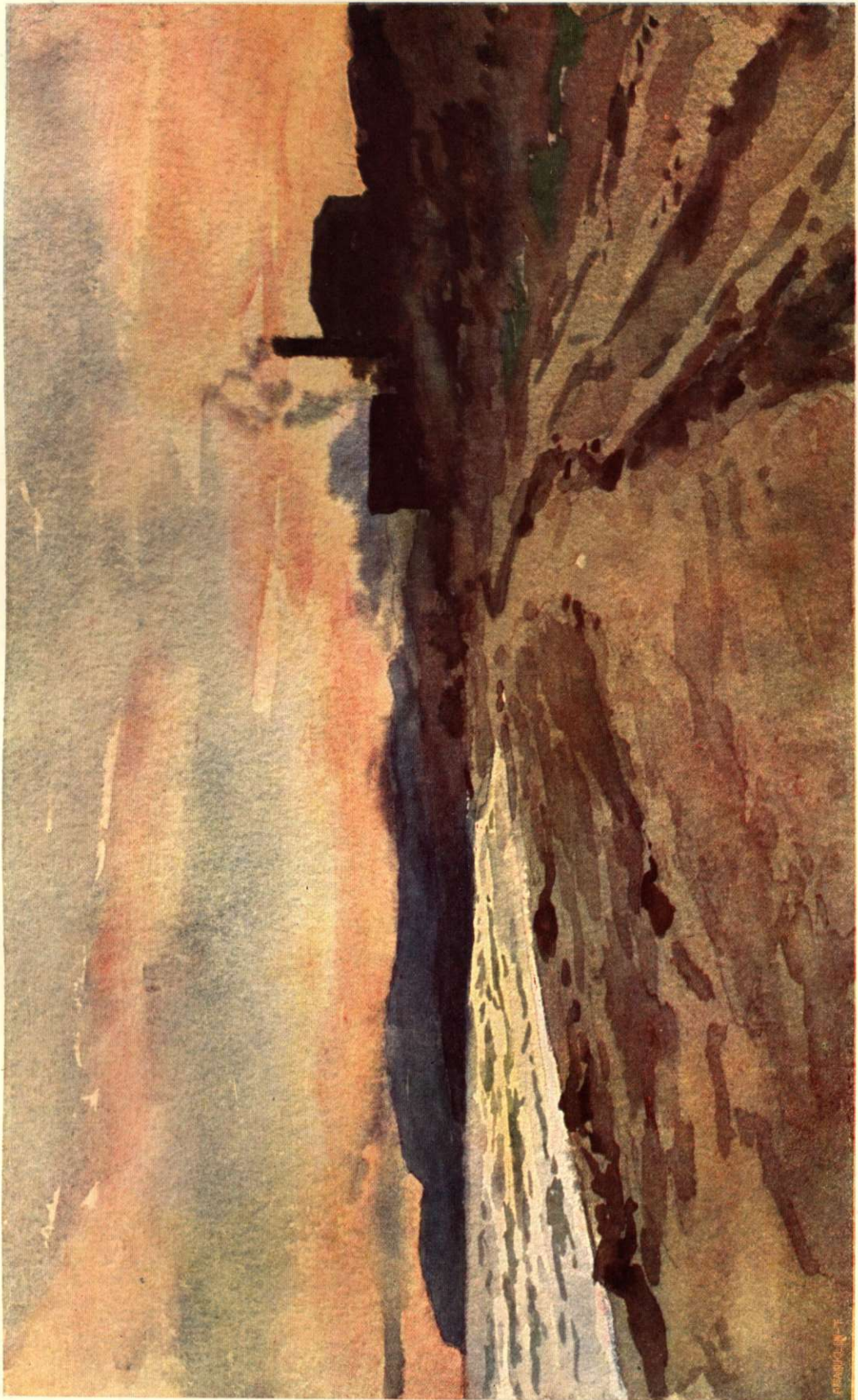
JULIÁNNA. Honnét vagyon a, kedves Silviam, hogy ilyen idején sétálz kettedben és csak egyedül, holott rend szerezént sokat magaddal szerezett sétálni?

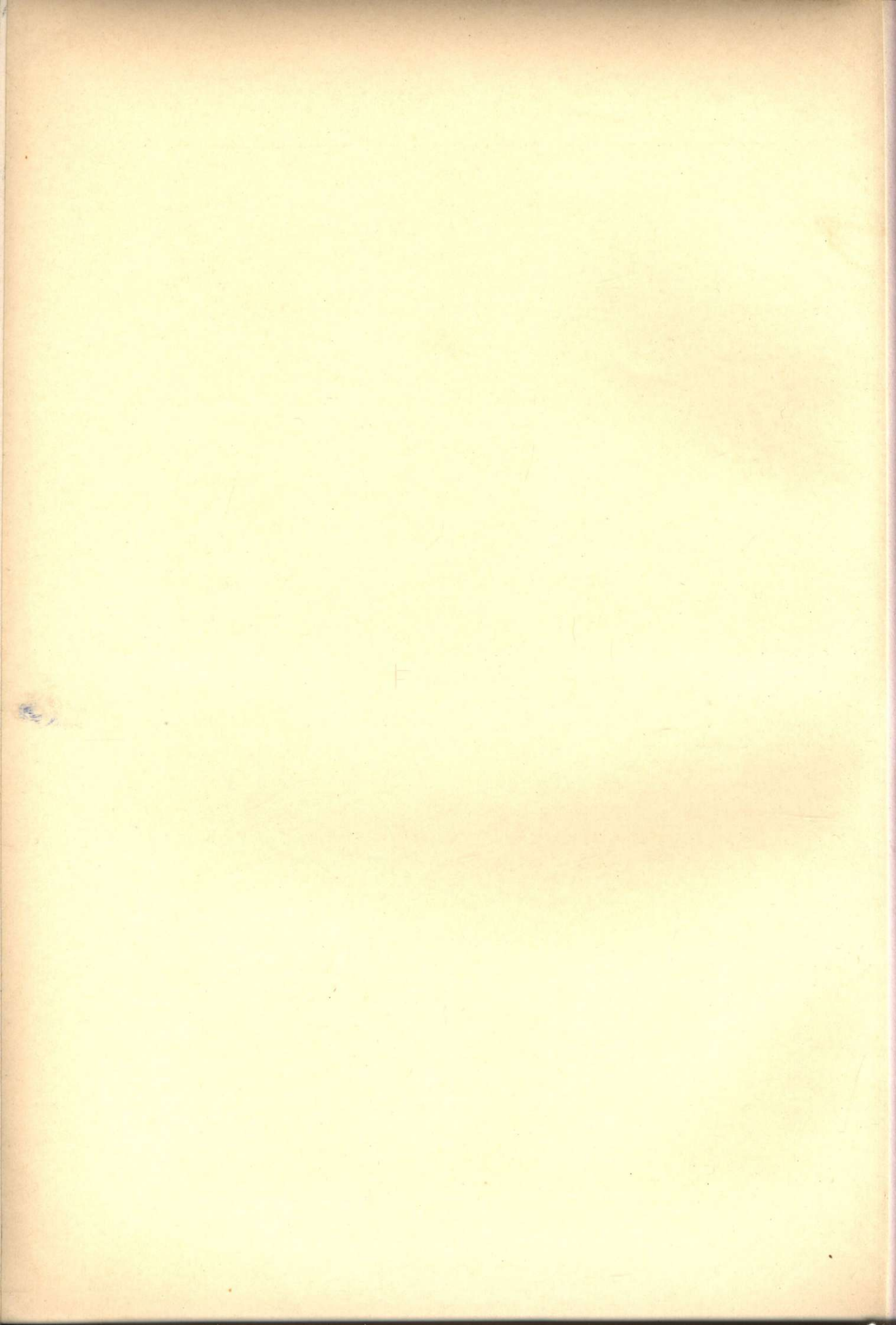
SILVIA. Mindennek ideje vagyon. Vagyon olyan idő, melyben sokad magammal szerezetek lenni; vagyon olyan, melyben a magánoson való létel kedves. Ugyan ebben az utolsó állapotban is voltam ma reggel. Azért is küldöttem éztetted.

JULIÁNNA. Ez a magános sétáláshoz való hajlandóság nem valamely szokáson kívül való dologtól jö-é, és a te szivédnek nincsen-é valamely téfze az ilyen sétálásban?

SILVIA. Nem azért hivattalak ide, hogy valamit el titkollyak előtted. Azt meg vallom, hogy egy kis indulat cselekedtettem velem. El hitethedné-é magaddal szép Juliánna, hogy egy kis féltő izigység van bennem?

JULIÁNNA. Noha az ilyen féltő izigység olyan nyavalya legyen, a melyért szánni kell aztot, aki abban vagyon, de még is nem lehet, hogy ne öztüllyek annak, hogy aztot te üsmered; mert a midőn azt mondod, hogy a féltő izigység

van benned, mint ha azt mondanád, hogy szeretesz valakit. Én pedig mindenkor azt ohajtottam, hogy okosággal és értelemmel valakihez kötelezted magadot.

SILVIA. Kedves Juliánnám, a te kívánságid azzal bé nem telnek. Való, hogy az a féltő izigység van bennem, de héjával senkit nem szeretek, és a szeretetre semmi hajlandóságom nincsen.

JULIÁNNA. Hogy hogy? a féltő izigységet érzed, és senkit nem szeretesz?

SILVIA. Bizonyára nem. Aztot izigylem, hogy Telámon Diánnának oly igen kedvöt keresi, és azt nem szenvedhetem, hogy csak hozzája járjon, és hozzám nem. Ámbár a nekem szomorúságot okozzon is, de én Telámont nem szeretem, és soha nem is fogom szeretni.

JULIÁNNA. Hogy ne csudálnám becsédidet? Eddig én mindenkor azt gondoltam, hogy a féltés a szeretettől jó, és ha a nekünk nehéz, hogy valaki másnak adgya magát, attól vagyon, mert őtet szerettyük.

SILVIA. Igen meg csalod magadot, szép Juliánna. Azt pedig tud meg, hogy a magunkhoz való szeretet elegendő arra, hogy bennünk féltést, és izigységet gerjefzzen szerelem nélkül is.

JULIÁNNA. Hogy ha csak a magadhoz való szeretet érzed, tehát az izigységed csak Diánnát tekintti, és nem Telámont; mivel nem szeretvén őtet, az ő cselekedete is nem kell vigyáznod.

SILVIA. Én izigy legyek Diánna ellen? Ollyan gyengeségnek lenni bennem lehetetlen. Ő szép, efze vagyon, azt tudom, és azt meg vallom: de az a magamhoz való szeretet, a mely meg bofzfzontott azért, hogy Telámon őtet nálamnál inkább becsüli, ugyan az is el hiteti velem, hogy nem vagyok alább való nála se szépségben se éfzben. Nem is tekintem őtet ugy, mint velem egy személyt szeretőt. És az a bofzfonkodás, a melyben vagyok azért, hogy Telámon csak őtet látogattya és nem engemet, nem egyébtől vagyon, hanem a magamhoz való szeretettől. A melyért azt állittom magam felől, hogy senkit nem kell nálamnál fellyebb becsülni, és hogy leg alább meg érdemlem az egyenlőséget.

JULIÁNNA. Meg vallom, hogy soha a magunkhoz való szeretetet annyira nem terjefztetem. Azt tartottam, hogy az ollyan belső indulat, mely igen becsülteti mivelünk magunkat, és igen keveset tartat mások felől. Illyen formában ugy tekintetem őtet, mint ollyan vétket, a mely ellen minden erővel ellene kell állanunk: de azt soha sem gondolhattam volna, hogy az ollyan belső indulat lett volna, a mely nekünk mind nyughatatlanságot, mind féltést okozhatott volna ollyan állapotért, amelyhez semmi közt nem tartunk.

SILVIA. Ah, szép Juliánna! mely kevésze terjefzted az ollyan érzékenységet, a melynek nincsen határja. Azt meg vallom, hogy a magához való szeretet ollyan magunkhoz való jó akaratnak indulattya, a mely elsőben mi velünk magunkot szereteti. De azt is meg kell vallani, hogy annak közönnyük a kívánságot, a mellyel kívánnyuk szeretetni magunkot másoktól, és hogy mindent csak azért cselekefzünk. A magunkhoz való szeretet igazgattya minden cselekedetinket, Ugyan az által is szeretünk, utálunk; az által adunk vagy nem adunk; bofzút állunk vagy meg bocsatunk: egy szóval ollyan indulat, amely minden cselekedetinkben csak mi magunkot tekinteti.

JULIÁNNA. Hogy hogy? hát az én kegyes barátságom, a mellyel hozzád kapcsolom magamot, nem magadért vagyon tehát, hanem csak magamért?

SILVIA. Nincsen külömben. Ha valamely kedvességet nem találnál a velem való társalkodásban, ha befejezédim néked nem tettzenének, vagy ha szokásim ellenkezének a tiéiddel: se engem nem szeretnél, se hozzáam nem jönel. Hasonlót mondhatok magamtól irántad: ha nekem alkalmatlan, haszontalan, vagy unadalmas volnál, nem volnék barátságban veled. Gondolod-é azt, hogy amidőn valaki hozzánk köti magát, hogy a mi ézettünk vagyon? Nem, Juliánna, nem: hanem csak magáért, és azért a gyönyörűségért, a melyet talál a minket lévő szeretetenben. Az emberekben még nagyobb a magokhoz való szereteten, mint mi bennünk, mivel ők azt kívánnyák, hogy mi hűséggel legyünk hozzájuk, és csak őket szeressük; azonban ők szépről szépre ugrándoznak, és minden afszonynak akarnának tettezni.

JULIÁNNA. De azáltal el tőzölöd a szép hajlandóságokat, az igaz barátságokat; semmivé tézed a sympatiát, azt a titkos hajlandóságot, mely oly csudálatosan tudgya meg egyeztetni a sziveket: a leg szebb cselekedeteket meg kisebbited; és ha minden csak a magához való szeretetenért megyen végben, a hálaadáság semmivé lézzen, a köteleség csak bolondság, és a jó erkölcsöknek olyan kezdetet adz, mely azoknak nemeségeket és fényeségeket meg homályosította.

SILVIA. Én ezeket nem cselekezem: sőt még azt tartom, hogy a magához való szereteten nemzi a szép hajlandóságokat, erősíti a barátságokat, és nagy dolgokat vitet végben. Két személy, kinek természetek, szokások, akarattok meg egyeznek, egymáshoz hajlandóságot éreznek. Fel inditván a magokhoz való szereteten-től, egyenlő akaratallal fogják keresni, hogy egymást meg érdemellyék. A magunkhoz való szereteten csak azt cselekedtetni mi velünk, a mely dicséretes és dicsőséges. Azok az országokat nyertő híresek mit tekintettek mást, hanem csak magokat a hadakozásokban, és nem a magokhoz való szereteten gerjesztette-é fel őket? Egy szóval csak találunk mivel meg elégíteni a magunkhoz való szereteten a dicsőségben, állhatatosságban, hűségben, hálaadáságban — e mindenikben fel találattik.

JULIÁNNA. Atta teá állok magam is, hogy a mi azokat a nevezetes cselekedeteket illeti, hogy a magához való szeretetennek azokban része lehetett; de lehet-é, hogy a midőn én valamely nagy dologgal kedvit akarván keresni egy jó akarómnak, a melyet senki meg nem tudhattya, hogy én nem azért cselekedtem aztot, hogy őtet kötelezdem, hanem, hogy eleget tegyek a magamhoz való szeretetennek?

SILVIA. Kedves Juliánám, ha szinte a te jó akaratod el legyen is rejtve a világ előtt, de el vagyon-é rejtve te előtted, a ki azt cselekedted? Nem étezf-é magadban olyan belső örömet, a mellyel vagy a te nemesi cselekedetedhez? Ez olyan indulat, mely közönséges az emberi nemzetnél, tégedet sem vesznek onnét ki, és az az indulat nem a magához való szereteten-é, mely némelyekkel el titkolattya az adományt, némelyekkel pedig ki hirdetteti?

JULIÁNNA. Akivel én valamiben jól tettem, semmi kötelességgel nem kell tehát lenni hozzáam, mivel én csak magamért cselekedtem.

SILVIA. A mely gyönyörűséget ézettél az adásban, meg gátollya-é a másikának gyönyörűségét a vételben? A te jó akaródnak nincsen-é magához való szeretete, valamint te néked? Az őtet nem ingerli-é a hála adása? nem mondgya-é azt magában, hogy leg hálaadatlanabb lenne e világon, ha kötelességgel nem volna hozzáad azért, amit cselekedtél ő érette? A magához való szereteten fel támad a hálaadatlanosság ellen, ugyan ő is tézzen hálaadókká.

JULIÁNNA. Mint hogy már pártfogója lettél a magához való szeretetennek, és

hogy oly okoson oltalmazod, ne sajnályad meg hallgatni kérdésimet, és azokra meg felelni. Neked, aki mind iffiu, mind szép és efzes vagy, meg engedem, hogy legyen egy kevés magadhoz való szeretet: de hogy bizonyítod azt meg nekem, hogy az meg egyezzek az öregséggel, és azzal, a mi tut?

SILVIA. Soha sem erősebb, mint az ilyen állapotokban; mert a magához való szeretet minket arra vífzen, hogy azt a kárt, amelyet tett nekünk a természet formáltatásunkkor, vagy amelyet okoz öregülésünkkor, helyre hozzuk vagy efszünk által, vagy magunk szép viselése által, okosságunk által, vagy valamely jó erkölcs által. Iffiuság és szépség nélkül is nem dicsekednek-é a tudománnyal, az okossággal, adakozósággal és bőkezűséggel? És a mit dicsőségesnek neveznek, nem lehetne-é azt magához való szeretnek hionni? Ez a szeretet nem csak arra kötelez, hogy el takargassuk fogyatkozásinkot, hanem, hogy mások előtt tőkélletesek lehessünk. De még többet mondok: mert azt nem hihetem, hogy egy roz emberben magához való szeretet legyen, mivel ez a magunkhoz való jó akarat csak attól jöhet, hogy ha érezünk magunkban valamely jót. Akiben pedig semmi jó nincsen, hogy lehetne abban a magához való szeretet?

JULIÁNNA. Csak erre vártalak. Hogy bizonyíthatod meg, a mit mondasz, holott minden nap látunk olyan férfiakot és afzfzonyokat, akikben azok a jó erkölcsök, melyeket te kívánsz, fel nem találtak. Akik jó itélettel vannak magok felöl, nem ez-é a magához való szeretet?

SILVIA. Igen is, nem. Mert a mintegy szem fényvesztés az emberek között, és efszelenség az afzfzonyok között. Becsüld meg a magához való szeretetet, és ne keverjed együvé ezekkel a fogyatkozásokkal. Az okosság annya a magához való szeretnek, és te olyanokat hoz elő, a kiknél okosság nincsen. Az okoságnak világánál üsmérhettyük meg jó vagy roz természetünket, és ugyan a magához való szeretettel terjeszszük mindenenk eleiben az egyikét, és takargattjuk el a másikat. Egy szóval, kedves Juliánnám, még egyszer azt mondom, hogy mind azok, a melyekből lehet dicséretet, becsületet és gyönyörzűséget venni, csak a magához való szeretből származnak.

JULIÁNNA. Ez így lévén szép Silvia, tehát a te tartásod szerént a magához való szeretet eredete minden jó erkölcsöknek.

SILVIA. Leg alább ő az ofzlopja, és ő is terjeszti ki annyira.

JULIÁNNA. Kedves Silviam, már egészen el áltattál, és a magához való szeretet részére tértem. De hová lesz a magadhoz való szeretted, ha Télámon Diánnához kapcsollya magát?

SILVIA. Amely magamhoz való szeretetért nehezen esett az ő változása, ugyan a meg is vigasztal engem, és azt is el fogja velem hitetni, hogy nem érdemli jószágomot.

Édes néném, ezekre mit mondasz? Vagyon-é benned magadhoz való szeretet? Azt nem lehet mondani, hogy ne legyen az erdélyi leányokban és afzfzonyokban. De azt is el mondhatni felölök, hogy ők bizvást el mondhatták: «Ugy szeretlek, mint magamat.» Mert, ha magokot szeretik, másokot is tudnak szeretni, mert mind jó vér, mind jó szív vagyon bennük. De egy görög afzfzony talám káromkodásnak tartaná, ha azt mondaná: «Ugy szeretlek, mint magamat.» De ha szinte azt mondaná is, el nem kellene hinni, mert sz. Pál azt mondgya, hogy a görögök hazugok. Édes néném, én kédet úgy szeretvén, mint magamat, és magamat úgy, mint az aluvást, azért jó éttzakát is kívánok.

Frészlet egy püspöki szék díszítéséből a rodostoi muzeumban.

Rodosto, 4. decembris, 1733.

100

Tudod már azt a hírt, néném, hogy most minden órán nagy hadakozás lesz? De tudod-e annak az okát? Octobernek a vége felé a franczia, a német császárnak nagy barátságosan meg izené, hogy hadakozást hirdet neki. Ennek pedig az oka nem más, hanem mi-hent Augustus, a lengyel király, a szemét bé hunyá, a franczia udvar azon igyekezék, hogy Stanislaust válaftszák a lengyelek királynak. A midőn azt meg tudá, hogy csaknem mindnyájan reá állottak volna arra a palatinusok, Stanislaust Lengyelországban küldé a válaftásta, a mint hogy csaknem az egész ország a gyűlésben királyának válaftá, és annak fel kiáltá. De ugyan abban az időben egy néhány palatinus és egy néhány püspök eze gyűlvén, az Augustus fiát válafták királynak. Ez a kis gyűlés pedig a császár és a muzka czárné segítségével mene végben. Eleinte mindgyárt ez nem tették állandónak lenni; de kevés idő mulva a muzka had, hogy Lengyelországban kezde bé menni a fő renden lévők is meg változtaták az elméjeket, és ezte a részte állának. És mentől több had kezde Lengyelországban menni, annál többen hajolának Augustus mellé, és eztet mind a császár alattomban való munkája cselekedé. A franczia udvar azért meg haraguvék, és hadakozást hirdete mind a kettő ellen. De mint hogy Stanislausnak se oly könnyen, se oly hamar hadat nem küldhetne, a mint kívántatott volna, azért Varsovától ki kellett menni, és helyt adni Augustusnak. Mind ezért hadakozást nagyot várjunk. Mi hasznunk lesz benne, Isten tudgya. Mi csak reménlünk, csak reménlünk mind addig, még meg nem halunk. Az olofz példa befzed azt mondgya, hogy aki csak reménséggel áll, az ispotályban hal meg. Ha ispotályban nem is, talám Rodoston. Akár hol legyen a, csak bé kell a szemünket hunni egyfzet. De addig csak jó az egészségre vigyázni, édes néném, és a but el kell üzni, és ne engedgyük, hogy a gondolat, és a melancolia el fogja elménket. Ne legyünk olyanok, mint egy franczia ut volt, a ki el temetvén a feleségit, ugyan azon estve, a vacsorát hogy fel vitték az asztalza, le nem akart ülni az asztalhoz, mert nem volt jelen a felesége. A várakozást el unván, mondgya a konyha mestezinek, hogy jelenttse meg az aszszonynak, hogy az asztalon az étek. A konyha mester mondgya neki, hogy nem jöhet, mert el temették — akkor tér efire az ut. Sok féle bu van e világon.

Rodosto, 15. febr. 1734.

Ideje már egy leveledet vennem, édes néném. Én hármat is ittam ebben 101 az éftendőben. Azt itják, hogy Stanislaus Dantzkán tölti a telet. Meg lássuk, mint lesz dolga a tavaszszal. A franczia és a spanyol had erősen takarodik Olofzország felé. A sardiniai király is készül. Nem tudom, mit gondol a császár, de én azt gondolom helyette, hogy ha Stanislaussal el veszteti is a lengyel ország királyságot, attól tarthat, hogy maga is Olofzországból ki ne kötözödjék. A spanyol király fia meg nem elégszik az ő két hertzegségivel; az apja még királylyá is teheti, most van ideje.

Hát nekünk vagy-on-é most ideje, hogy várjunk valamit? A szegény urunk a mit a pennájával tehet, el nem mulattya. Eleget it minden felé; mert mi ollyanok vagyunk, mint az evangeliumbéli beteg, aki harmincz éftendeig volt a tó mellett, várván, hogy valaki vesse belé, a midőn az angyal fel zavarta. Mi is azt várjuk, hogy valaki valamely zűt zavart csinállyon, mert mi magunkkal jó tehetetlenek vagyunk. Az Isten el hozza még a mi óránkot is — ha most nem, máfzor.

Ki ne nevetné édes néném, micsoda rendezen tudod le itni, hogy a francziák micsoda állhatatlanok minden cselekedetekben. És hogy egy franczia két, három leányt, meg annyi afzszonyt is akar egyfzermind szerezni, az ugy vagy-on. Két afzszony rendezen tea vett volt egy francziát, a ki is mindenikhez játván, mindenikkel el akará hitetni, hogy szerezti. Ez a két afzszony barátosok lévén egymással, egymásnak titkokot meg vallák, és egymástól meg tudák, hogy a franczia mint hitegetné őket. Egybe beszélvén, a francziához mennek és sok szép szin alatt, mint ha csak tréfálodnának vele, ugy bé kötözik és polállyák, valamint a kis gyermeket, hogy csak a fejit mozgathatta. A meg lévén, a falhoz támaszttyák, valamint egy fa képet, és ott minden féle szép szókot mondanak neki. Annak vége lévén, az afzszonyok egyikének a szállására mennek, és két legénynyel a bé polált szerezőjüket is oda vitetik, ott enni adnak neki, valamint egy gyermeknek. Azután az afzszonyok le feküsznek, és közikben teszik az eleven bábót, és ott valamit el tudnak rajta tenni, el nem mulattják: szidgyák, pizongattyák és csufollyák, és egész éttzaka nem hadgyák alunni. Reggel felé meg igézik neki, hogy el bocsáttyák, csak tisztességesen viselje magát. A legény mindent fel fogad. Az afzszonyok fel kelnek, fel öltöznek és ki mennek a házból. Sok idő mulva egy vén afzszony bé megyen a házban, és el oldgya. A legény kérdi, hogy hol vannak az afzszonyok? mondgya a vén afzszony, hogy vagy-on már két órája, hogy hintóban ültek, és ki-ki a maga jószágában ment.

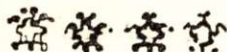
Máfzor többet, jobbat, de most nincsen egyebet mit itnom. Azért maradok az afzszonynak nem csak spárgás, de köteles szolgája.

Rodosto, 18. febr. 1734.

102 **S**oha, édes néném, nagyobb kedvem nem volt egy igen szép, csinos és takarékos levelet írni, mint ma. Se soha olyan nagy egyepetyém nem volt, mint ma a hofzu levél írása. De mint hogy attól tartok, hogy egyikét sem vízem úgy végben, hogy a kéd szép szemeinek tessék, azért el végezem leveletemet, és ebből meg tudhattya kéd, hogy még élek, és hogy vagyok és maradok az afzszonynak, jó nénémnek jó attyafia.

P. S. Edes néném, hová lehet annál szebb levél, ha rövid is, mint a melyet egy hites gyenezalis írt volt a feleséginek a hartz után, mondván: «Az ellenséget meg vertük, egy kevesé el fáradtam, jó éttzakát édes feleségem.»

Rodosto, 15. febr. 1734.

103 Mindenünnen csak az a hit, hogy mindenütt készülnek a hadakozásra. A sok német, franczia, spanyol takarodik Olofzország felé. Azt gondolná az ember, hogy talám ott valamely nagy vendégség lesz, és arra gyűlnek oda. Eugyénius pedig a Rénus vize felé igyekezik. Azt mondják, hogy a franczia is elküld oda vagy száz ezer embert. Hát ezek, édes néném, miért gyűlnek oda? Talám haláznni akarnak? Stanislaus király pedig Dantzkán vagyon. A muzkák és a saxok készülnek, hogy Stanislaust oda szorítsák. Ott meg más féle musika lesz. Mind ezekből mi lesz, Isten tudgya. Ugy tettik, mint ha Stanislaus király vesztene leg többet, ha el talállya veszteni a lengyel ország királyságot, a mint hogy a meg történhetik, a mint folynak már is dolgai. De ha azt el veszti is, franczia királyné az ő leánya. Olofzországban pedig hogy állhat a császár három király ellen, a ki mindenik azon igyekezik, hogy el vesztesse vele Siciliát és Neápolist, és oda új királyt tegyenek. De mind ezekből nekünk mi hasznunk lesz? talám csak semmi. Még a mi óránk nem jött el, addig csak barát tánczot kell járni.

Hogy valamely szomorú gondolatokon ne végezzem leveletemet, egy jó akarómnak levelit le írom kédnek — a levelet küldöttem volna el, de francziául vagyon:

«Aztot jól tudod kedves jó akaróm, hogy micsoda szeretettel voltam Juliánnához, és hogy micsoda sok féle utakon és ösvényeken hozdozott engemet. Nem voltam több hufz eztendősnél, midőn szolgálatyára állottam, harmintznál pedig többet vesztettem el, a miolta perlekedem vele. Mind addig szerettem, a még úgy meg öszült, mint egy ösz macska: de mégis olyan, a micsodás. Igen nehezen juthaték hozzája, mind azon által az én szemeimnek szép vénnek láttzik. A való, hogy sok haszontalan suhajtásokat bocsáttunk együtt azért, hogy hamarébb meg nem házasodtunk; de ő a vétkes, nem én. Aztot is tudod, hogy soha addig vég képen nem álla házaságunkra, mind addig még egy fogg marada a szájában. A jegy

gyüzümre is ezeket a szókat metztetem: «Szeretetemnek harmincz egyik eften-dejében.»

Édes néném, mit mondasz az ilyen emberről? Én pedig azt mondom, hogy az ilyen példát csudálni kell, és nem követni. Néném, az egészségre!

*

A midőn bé akartam a leveletem pecsételni, ezemben jutott a Károlus magnus leánya. Ez a császár úgy szerette a leányait, hogy férhez nem akarta adni azért, hogy el ne távozzanak tőle. Nyert is benne, mint Birtók a csikban. Az egyik leánya az apja secretáriusával jó barátságban lévén, a többi között egy estve a secretarius a fejdelem afzszony látogatására menvén, ott addig mulata hogy az alatt nagy hó esett. A secretarius el bucsuzván a fejdelem afzszonytól, és látván, hogy hóesett volna, attól kezdve tartani, hogy a nyomát meg fogják látni az udvaron. A fejdelem afzszony vévé észre, hogy mitől tartana a secretarius, mondá neki: «Majd által vizsgál az udvaron, hogy ne lássák, hogy férfit ment volna ott el.» Azonnal nem csak mondá, mert meg is cselekedé, és a hátára vevé a secretáriust, és által vivé az udvaron. Szerencsétlenségekre, vagy jó szerencséjekre, a császár azon éttzaka nem alhatott, hanem az ablakhoz ment idő tölteni. De itéld el néném, mint el bámula azon, hogy meg látá a leányát, mint vinné tezhit. De semmit nem szólla, hanem más nap a tanács utaknak meg mondá, és el végezék, hogy a fejdelem afzszonynak adgyák örökösön a kedves tezhit.

Rodosto, 12. aprilis, 1734.

Igen szépen és alázatosan köszönöm, edes néném, a halat. Amely duplán 104 érdemli a közönetet: egyszer azért, hogy nénékám küldötte; másodszor azért, mert böjtben vagyunk, mert szükségünk vagyunk tea. Mert itt ritka a jó hal: azért-é, hogy e tályékát a hal nem szereti, vagy pedig hogy a mi halászaink fiamárok. Itt igen mértékleteséggel lehet böjtölni a hallal, de a tojásban van részünk, mert csak azzal böjtölünk. Ugy tettzik némelykor, mintha pislenek járnának a gyomtombban. Talám nem is hazudok, ha mondom, hogy több két száz tojásnál napjában. Szokotállya fel két egész böjtön, és a négy után tegyen két három czifrát, meg láttya két, hogy négy ezerte megyen, még pedig el is engedek egy néhány napot. Ha a Vitellius császár asztalához járhatnánk, nem kellene rántottát enni, mert azt írják felölle, hogy egyszer az asztalán két ezer féle hal volt, ki sütoe, ki főve — és meg mászor hét ezer féle madár. Mind e soknak tettzik, fő képen olyanoknak, mint mi, a ki csak egy féle halat is kegyes szemmel tekintjük az asztalon. De ha meg gondoljuk, egy olyan császártól, aki minden nagyságát csak az asztalában tartotta, és aki a világot bírta, talám ki telhetett.

De azt kérdehetné valaki, ha vagyunk-é hét ezer féle madár? Erre Noé meg felelhetne. De addig mi csak efszük a rántottát. Nem is volna jó annyi sok féle halban bujálkodni, főképpen ilyen ritka böjtön, mint a mostani. Mert talám soha sem érte két, hogy a nagy böjtben esett volt sz. György.

A bórt is köszönöm néném, de nem annyira, mint a halat, mert borunk elég vagyon. De nem csak elég, de jó is. Afztali bornak bé vehetni; nem kényes italta való borok, se nem konty alá valók, a mint szokták mondani. De elég jók a szűksége és a táplálása — mi kell egyéb? A mértékletes ital segíti a mi édes egységünket. Azt tarttyák, hogy egy ebéd felett négyszer innya elég: az elsőt mi magunkért, a másodikat jó akaróinkért, a harmadikat a vigasságért, és a negyedikét az ellenséginkért. Eztet nem tarttyák a mi édes tündér hazánkban.

Azt mondod néném, hogy a minapi levelemben fogyatkozást találtál. A bizonyos, hogy a fogyatkozást mind meg tudod üsmézni, mind aztot megigazítani. De talám nem főben járó dolog. Talám csak abban vétettem, hogy el felejttem egy i feliben punctumot tenni? Éppen most jut ezemben, hogy egy néhány iffiu képviselőknak ajándékot tettek fel, hogy a nyerje el, amelyik közülök leg szebb képet iz. Az egyike leg szebbet izt, annak is kellett volna az ajándékot elnyerzni, a ki is a Kriztus utolsó vacsoráját le izván, szerencsétlenségite meg találta igen szépen spēkelni a husvéti bárányt, mely az apostolok előtt volt. A sidók pedig nem ették meg a szalonát — és így másnak adták az ajándékot. Ha kéd is ilyen fogyatkozást talált, talám halált nem érdemel. A mi felől izt kéd, bánadalommal bánom, hogy meg nem cselekedhetem, de mit tehetünk zolla? Meg bocsátom a kéd kérésit, bocsássa meg kéd is, ha meg nem cselekezem. De jó egészséget kívánván maradok.

Rodosto, 16. juny, 1734.

105

Most hozák hírit, hogy a muzka és a saxo obsideálta Dantzkát. Minden ősvényt, lyukat bé dugott, hogy Stanislaus király ki ne repülhessen. A várost mind lőni, mind meg venni könnyü, de azt igen nehéz meg oltalmazni, hogy a király onnét el ne mehessen. Akinek is még arra kell szánni magát, mivel a franczia hajók nem igen nyargalnak segítségite. A mely várat pedig meg nem segittenek, meg veszik. Annál is inkább, hogy soha a dantzkai praesidium olyan játéokban magát nem gyakorlotta. De hadgyuk el Dantzkát, ugvis ott most sok álgyu dörögések vannak, és sétálljunk Olofzországban, és nézzük meg, hogy ott mint vendégeskednek az oda gyült sok féle hadak.

Azt mondgyák, hogy ott már két vagy három várat meg vett a franczia. De a mi leg nagyobb, még Médiolánumban sem kiáltanak már «berdó»-t. Illyen formában nem igen jól folynak a császár dolgai Olofzországban. Hogy ha pedig a spanyol ház egyfzer gyükeret kezd vetni Olofzországban, a mint már el kezdette, félő, hogy a vendég ki ne vesse a gazdát házából. A spanyol király fia az annyára maradott három hertzegséget ment volt birni Olofzországban. De ha szerencsés lehet, talám még fel állittya a siciliai királyságot. De akár mit csinálnának ők, csak nekünk is valami cseppenre hafznunkta. De se szememmel nem hallok, se fülemmel nem látok ollyat, a mi arra fordulhatna. Az is meg lez annak idejében.

Édes néném, mi szép dolog sokáig élni. Ebben a saeculumban 33 eftendő tölt el, de azon kevés idő alatt igen nagy dolgok mentenek végben. Hát még, ha

élünk, mit nem étünk? Azt is meg értem, hogy mikor valamit küld kéd nekem, meg panaszollya. De a panaszostól az ember hizik, noha azt szokták mondani:

Nincs kesetvesb kenyér, kit adnak panaszszal,
Bövön elegyítve van mézges kovászzal.
Áztatni kell gyakran sok köny hullatással,
És annak élete van nagy suhajtással.

De édes néném, ha panaszolod is, de nem háláadatlanul van dolgod, és azt ne tarttsad azonban:

Té nagy ajándékot ne adgy barátodnak,
Mert őtet csinálod háláadatlanul.

De én is utánna teszem, ha el kellene egyik fülemet is vesztenem:

Ki ajándékjinak a számát fel írja:
Már azoknak többé érdemét ne várja.

Tudom azt fogod mondani, hogy jól aluttam az éttzaka, mert a jó aluvás után könnyebb verseket gyalulni. El rakván hát a verscsináló szerzámimot, maradok édes néném mindenkor stb.

Rodosto, 27. july, 1734.

Néném, iztoztató nagy dolgok mennek végbe ezen a mi kesetves lakó helylünkön. Mi csendesesen alufzunk, másutt meg ezövel fektetik le arra a hofzu álomra az embereket. Ha szinte azok a nagy dolgok minket ki tekefztenek is magok közül: de imádjuk az Istennek munkáit másokon is, és azután léptessünk Dantzkára. A hol is meg szüntek már az álgyu lövések, mert a várós fel adta magát a muzkáknek. A kiknek is kell fizetni egynehány száz ezer forintot, hasonló képen a saxoknak is, hogy a várost fel nem prédálták. Igen drágán fizették meg a vendég fogadást. Hihető, hogy mászor nem kívánnak szállást adni olyan vendégnek, akiért ugy el rontották a várósokot és annak hostáttyt, hogy hufz eztendeig sem állitták helyre. A várost pedig azután adták fel, minek utánna onnét Stanislaus király ki repült volna csak harmad magával. A ki is nagy veszedelemre adta magát, és akit minden rejtékben meg keresték a muzkák, de már késő volt, mert a kaliczkából ki szaladott volt a madár, és a prussiai király földére ment Kénispezzában — ott már ne féltsük a muzkáktól.

A való, hogy el hagyván Lengyelországot, a királyságát is el hadta. De a ki leg első indítója volt az akadálynak, hogy lengyel király ne lehessen, drágán fizeti meg, mert ez a példa beféd: «A ki másnak vermet áss, maga esik belé», nem csak az olyanoknak szól, mint mi, hanem a császároknak is. A mint aztot meg láttuk, mihent Dantzkáról Olofországban érkezünk. Izomtassunk oda

tehát és nézzük meg, hogy ott mint vendegeskednek, mert sok császár madarát öltek ott meg. Mivel azt bizonyosan itják, hogy a spanyol, franczia és a sabaudus meg verték volna a németet, és a hartz Párma mellett lett volna az elmúlt holnap végén. Mind ezek ötvendetes dolgok a spanyol király fiának, aki csak húszon két éftendő korában is igen közelit a korona el nyereséhez. Mi jól lovagol az, kit az Isten kegyelme hozdos! Mi könnyen végben megyen dolga az olyanak, a kit az Isten segít. A Rhenus mellett pedig a franczia meg vette Philipsburgot. Eugénius minden hadával ott volt, hogy nagyobb bizonytságot tehessen a vár meg vételéről. A mely franczia gyenetalis meg szállotta volt, azt kevés idő múlva egy álgyu golyóbis homlokban ütötte. Itéllye el kéd, ki volt erősebb? Magunk felől is itnék kédnek, ha volna mit. De mi még mind ezeket távol nézzük, mert a fzegénynek a fzerencséje is fzegény. De ez a vigasztalásunk vagyon, hogy aki ezeket a nagy dolgokat miveli, minket is lát, és meg emlékezik tollunk annak idejében. Szeress néném, és légy jó egésségben, amen.

Rodosto, 12. october, 1734.

107 Az utunk be küldötte Pápai sógorát a portára. Tudom, már eleget nevetett kétek együtt. Ha végben mehetne, a miért ment, csak hamar Francziaországban mennénk innét. Vagyon immár két vagy három hete, hogy a franczia követ meg izené az utunknak, hogy a nagyobbik fia senkitől el nem bucsuzván, minden ceremónia nélkül Bécszet el hadta, és Velenczében érkezett. Már egy Rákóczi sincsen a császár keze alatt. Azt is hallottuk, hogy még nem jó ide, hanem Rómában megyen — az apja pedig igen várja. Nekem ugy tetszik, hogy ide kellett volna jöni elsőben; de csak nehezebb és hosszabb az atyai és anyai fzeretet a fiui fzeretelnél. Eztet még az oktalan állatokban is láttyuk. Az oktalan állat mennél kissőbb, annál inkább fzereti az anyát, és a nevedéssel a fzeretetet fogy benne. Mindenik a természet munkája. Az anyai fzeretet szükséges mind a szaporításra, mind a gondviselésre. Micsoda nagy gonddal táplállya és őrzi egy tyuk a fiait mind addig, még magok is kereshessenek ételt, és módgyok fzerént magokra vigyázhassanak. A fecske csak addig hord enni fiainak, a még nem járhatnak az áerben, azután koplalni hadgya őket, hogy had hagyák el az apjok házat, és fzeretzenek magoknak más konyhát. Ezek is azután se vízjá nem tétnek, se az anyokkal többé nem gondolnak.

Mindenikében a természet munkálkodik. Ezt láttyuk közönségesen az embezekben is, noha mind más formában. A mely fiu láttya, hogy semmit nem várhat a szüléitől, olyan könnyen el hadgya a házat, valamint egy fecske fiu. De a szüléihez való fzeretetnek meg kell benne maradni mind azért, hogy okos teremtettt állat, mind pedig azért, hogy azt parancsollyák neki. Hogy ne kellene a spanyol király fiának fzeretni szüléit, a midőn egy szép takarékos királyságot fzeretnek nekie? mivel az elmúlt holnapban az apja hada ismét meg verte a németeket. A hartz Guastalla nevü város mellett ment végben. Már el mondhatni, hogy el vesztette a császár Olofországban a két Siciliát. A spanyol király el vevé tölle Spanyolországot, annak a fia most el veszi tölle a neápolisi koronát. A ki is, ha

jól jut ezemben, harmadfél száz eftendő mulva fel állittya ismét a franczia házból való neápolisi királyságot. Meg kell vallani, hogy a császár drágán fizeti meg a Stanislaustól el vett koronát. De a példa befédnek bé kell tellyesedni. De a levelemet el végezem; mert ha a levél kicsid, a hír elég nagy, és a hajós utánnam várakozik. Jó egészséget.

Rodosto, 14. decembris, 1734.

Édes néném, itt elég hó vagyon, a mely itt nem igen közönseges. Azt mondhatnák, hogy itt némelykor csak azért havaz, hogy az örmények vendégeskedhesse-108nek. Ezt neveti kéd talám, de ez ugy van; mert ők el mennek, egy nagy tálat meg töltenek hóval, de annak harmad vagy negyed napi hónak kell lenni, mert ugy mind jobb izü, mind pedig keményebb és porczogósabb. Azt a tál havat azután nyakon öntik pezsmeggel. De tudgya-é kéd, mi legyen a? A szállót nagy üstökben meg főzik, mind addig, a még olyan sütü nem lesz, mint a ser élesztő; azután lefütik, hordókban töltik. Ollyan finü és ollyan édes, mint a méhser. Igy el kézfítvén tehát azt a levegő égből le hullott étket, a ház közepire teszik. Akor a gazda az egész cselédivel körül veszi, kinek-kinek egy kalán lévén kezében és azt csak hamaz fel kalánozzák, valamint a téjfelt. Abból pedig kell enni még a szopó gyermekeknek is. Azt pedig ne gondollya kéd, hogy a gazda afzszony ily vendégellye minden nap a gyermekeit — a már sok volna. És nem minden nap pap sajttya, hanem csak akor, a mikor kedvit akarja keresni a gyermekinek, és hogy ki-ki jó kedvü legyen a háznál. Mikor a tél ollyan fösvény, hogy hó nem esik a városon, ollyankor a cselédes gazda egy mély földnize is el megyen hóért, és azután abból kedveskedik az attyafainak. De most ki vannak, mert mind hó elég van, mind pedig e lakadalmas holnap lévén, a két huzu hegedüt eleget rángattyák nekik.

De az csufos szokás nálók, hogy mihent egy gazda afzszonynak a fia a feleségit a házhoz viszi, a szegény menyecskének a száját bé zárják, valamint a pápa a cardinálisoknak, és mind addig nem szabad neki szólni, valamég az utának az annya arza szabadságot nem ad. Addig ollyan a háznál, mint a néma, csak az utával beszélhet, de mással senkivel sem. Mikor a gazda afzszony hozzá szól, vagy valamit parancsol neki, a menyecskének csak inteni. Az illyen némaság pedig el tart némelykor hat-hét eftendeig. Ha a gazda afzszony szereti a fia feleségit, hamarébb fel szabadittya a némaságból; de ha nem szereti, tiz eftendeig is némán kell maradni, noha egy házban laknak. Ennek a szokásnak pedig az az oka, hogy a menyecske ne perzelhessen a háznál, hanem nagy csendeséggel függjön az ura annyától. Vallyon nálunk nem volna-é jó ez a szokás? Elég már az örményektől itni, de nem lehet nem itni, mint hogy közöttök lakunk.

Minden felöl csak azt hozák hízü, hogy a spanyolok mennyi várat, várost vettek meg Olofzországban, talám semmit nem hadnak a jövő eftendőre. Ettől jut ezemben, hogy Carolus quintus nem tudom micsoda várat szállott meg az impériumban, de mint hogy későre adták fel a várat, azért meg haragudott az egész lakosokra, és meg izente nekik, hogy csak az afzszonyoknak kegyelmez meg, az embereket mind le vágattya. Azért más nap valamennyi afzszony vagy leány

vagyon, takarodgyék ki a várból; hanem azt meg engedi nekik, hogy a mit a hátakon el birnak, azt el vihetik magokkal. Másnap a császár el hül bele az egész táborával, a midőn láttya, hogy az afzfonyoknak, akik a várból mennek, mindenikének egy férfit a hátán: az afzfonyoknak a férjek, a leányoknak az atyafiok. A táborra érkezvén így meg terhelve, mondák a császárnak, hogy az engedelem szerént ők drágább portékával nem terhelhették meg magokat, mint a férjekkel. Erre meg kegyelmezett a császár az egész vároznak. Nám, az afzfonyok is cselekefznek valaha valami jót. Jó egészséget, édes néném. Engedgye meg az Ur, hogy meg érhessük az új esztendő, nem csak ebben a bőzünkben, hanem még az egészségünkben is.

Rodosto, 16. janu. 1735.

109

Ha minden dolgunk úgy fog folyni ebben az esztendőben, valamint a Pápia sógor munkája a portán, úgy minden dolgunk hátra máz, nem elő. A porta nem adta tellyeséggel válaful, hogy az urunkot el nem bocsáttya Franciaországban, hanem hogy most nem jóvállya, és hogy még annak nincsen ideje. De a császárok nem jóvállása parancsolat, és a mi elmenetelünkben semmi nem telik. Ki volt annak meg gátolója, Isten tudgya, de azt hinnünk kell, hogy ő mindent a mi jóvunkra cselekezik. Ez is jóvunkra fordul, hogy el nem bocsáttnak. Eztet most lelki szemmel nézzük, de még jövendőben testi szemmel is meg fogjuk látni; mert ugyan is hát ha a békeséget oly hamar meg akarják csinálni, mint a mely hamar el kezdék a hadakozást, akkor ott mit csinálnánk? Vifá fogadnának-é fézükben vagy sem? Nyugodgyunk meg tehát azon, hogy jobban tudgya a mi Atyánk nálunknál, hogy mi jó nekünk. Hálálljuk meg neki, amidőn kérésünket meg hallgattya, és áldgyuk őtet, a midőn akaratunkot meg gátoltya. Ide az Isten olyan nép köziben hozott, aki a másokkal való jó téteményt követi, és az ő kezek által bővségesen táplál minket, akiért háláadással kell lenni a kézhez is. Micsoda szép dolog, édes néném, a jó tétemény! soha senki azért meg nem szégyenedett; de sok gazdag ház pufztult el azért, hogy abban az adakozást nem követték. Az adakozásnak meg becsülhetetlen hasznát veszük; de ha szinte nem vennék is (a mely nem lehet), micsoda belső örömet nem érez egy nemes szív, amidőn valakivel jót teszen, a midőn szükségiben valakit meg segít. Vifgallyuk meg eztet magunkban és meg láttyuk, hogy inkább vigad akkor a szívünk, mint az estig való tánczolásban. Ne szégyenellyük-é, hogy ettől egy pogány császár mi szép példát ad? akinek is estve eziben jutván, hogy azon a napon semmi kegyelme-ségit nem mutatta, mondá: «A máj napot el vesztettem, mert senkiel jót nem tettem.»

A minap olvastam, hogy egy adakozó embernek ezeket a szókat írták a koporsójára: «A mit el költöttem, azt el vesztettem; a mit birtam, azt másnak hadtam; és amit másoknak adtam, azt maradandó helyre el tettem.» De attól nem tartok néném, hogy az egetek meg egyenek a fősvénységért, mint egy lengyel királylyal bántak. Hát az egészség mint van? mert régen nem vettem leveledet — vagyon harmad napja. Polatéli.

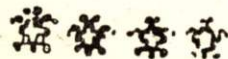
Érdélyi varrás ornamentje.

Rodosto, 12. májty. 1735.

Talám májusunak nevezhetném ezt a holnapot, olyan szép idők jáznak. 110
 És az idő sokkal vidámabb az elmémnél, mert már egy néhány napoktól fogvást nem látom az urunkot olyan állapotban, mint az előtt. Mert ha igen titkollya is, de észte lehet venni, hogy vagyon valamely belső baja. Az ő természet szerént való mindenkozi jó kedve most nem olyan gyakorza való, és mint ha erőzakkal volna. Azt is hozzá teszem, hogy már egy kevés időtől fogvást igen kezd apadni, az ő kövét teste és ábrázattya igen vékonyodik. Mind ezek, édes néném, egy kevés nyughatalanságba vetettek engemet, mert ha ezek a belső szomoruságtól, vagy valamely belső nyavalyától, vagy egyfetsmind mind a kettőtől jönnek, a meg gyujtott gyerttyát nem kell csudálni, ha fogy.

A jésuiták superiorja itt vagyon, aki is olyan papi ember, hogy az időt nem vesztik el véle. Az urunk véle tölti az időt, és a munkásával, mivel kertet és házat épitet. Isten után csak azzal vigasztalom magamot, hogy az urunk igen erős természetü, és hogy ötven kilencz éftendőt könnyen el bírhat. Tudom, hogy az ilyen vigasztalás csak fővenyre van építve és boldog, akinek nem kell küzködni a betegséggel, mert akár mely erősnak is le kell esni alatta. De a mi állapotunk olyan, hogy csak kell valami vigasztalást keresnünk szomoruságunkban. Noha nem kellene, ha jó keresztény volnék, mert mindent az Isten akarattýára kell hadni. De amikor erősen szeretünk valakit, akkor a látható el felejteti velünk a láthatatlant.

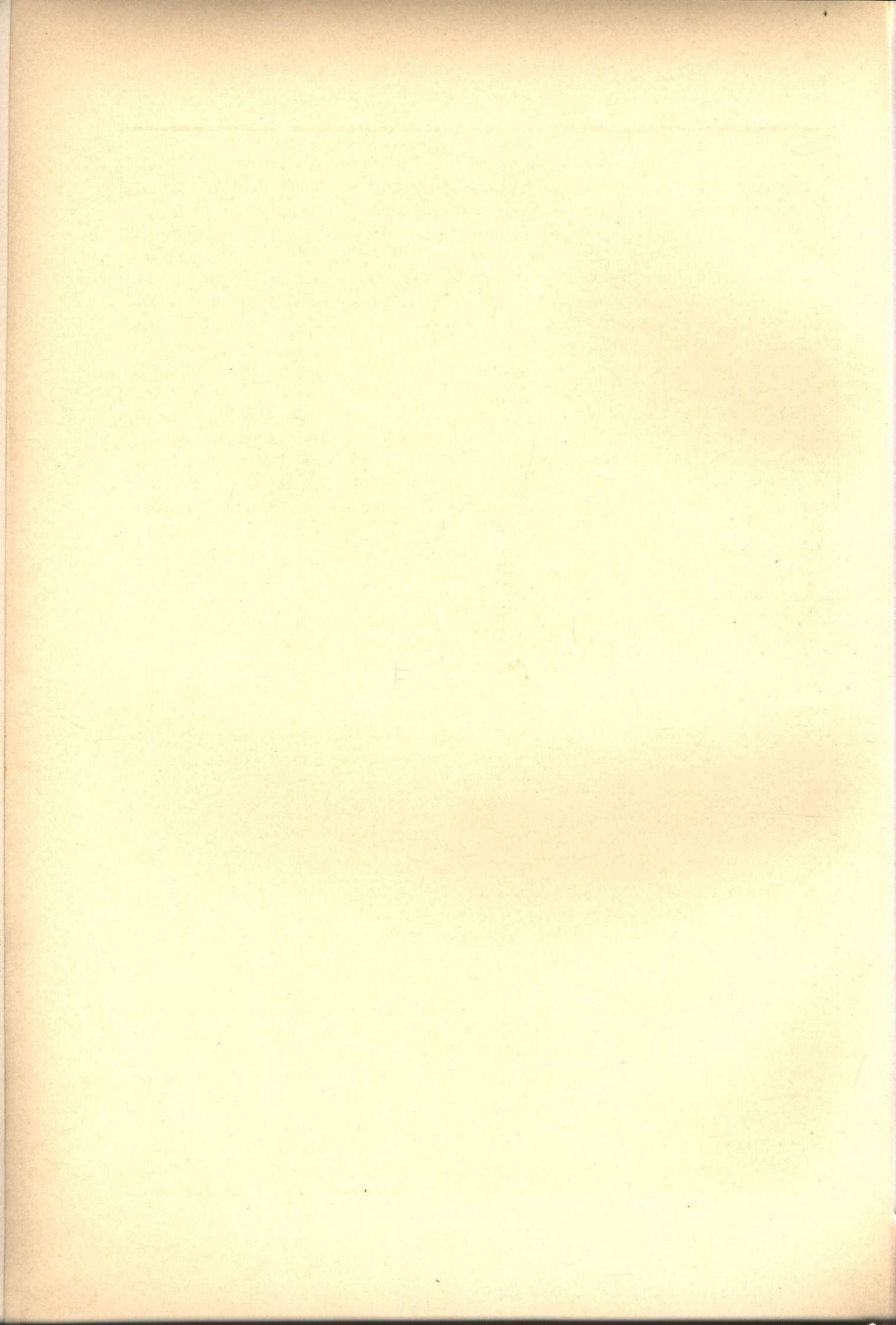
Hogy tellyességgel predikáczió ne végezzem levelemet, azt izom, hogy Abdulla, akit most tettek jancsár agának, és aki sok éftendőkig mellettünk volt úgy mint csorbasi, olyan nagy tiszttségiben is meg tartván az urunkhoz való kötelességit, tegnap egy szép pacipát küldött több egyéb persiai ajándékokkal. Édes néném, ha jobb hízt írhatnék egynehány nap mulva, mint nevetném, mert most nem nevetek.

RÁKÓCZI EBÉDLŐ SZOBÁJA RODOSTÓBAN

Rodosto, 25. máty. 1735.

111

Edes néném, ha nyughataatlan elmével irtam az előbbeni leveletem, ezt szomorúsággal írom: mert az urunkot éppen nem jó állapotban látom. Ki is nyilatkoztatta már magát a betegsége. Tegnap előtt a szokás szerént nyolcz órakor estve le akarván vetkeződni, a hideg borzongatta. Én jelen lévén, kérdé töllem, ha én nem fázom-é? Felelém, hogy az idő elég meleg, és nem fázom. Erre felelé, hogy igen fázik. Ezen mindgyárt meg ijedék, de meg azután gondolám, hogy tavasz felé valami változás esik az egészségben. Az urunk le vetkezik és le fekszik, én is a szállásomra megyek. Egy kevés idő múlva hozzám jönnek és mondgyák, hogy hánt volna. Én arra mondám, hogy talám valamit ollyat ett, amit a gyomor nem szenvedhetett. Másnap hat órakor, a mikor fel szokott öltözni, a házában megyek, de micsoda ijedtségben nem esém, mihent meg látám az ábrázattyát. Aki is természet szerént mindenkor piros lévén, ugy el sárgult, valamint ha sáfrány-nyal meg kenték volna. Már két naptól fogvást nagy gyengeséget érez, szüntelen való hideglelés van rajta, és mint ha az egész vére sárré változott volna, ugy el sárgult az egész teste. Ma innep lévén, fel öltözött, és a nagy misét meg hallgatta. De nem kell csudálni, ha igen keveset ehetett. Legkisebb fájdalmat nem érez, de nagy bádgyattságot. Édes néném, kérjük az Istent, hogy tarttsa meg ezt a nagy embert, a kit az ellenségi is nagynak tartanak.

Rodosto, 8. aprilis, 1735.

112

A mitől tartottunk, abban már benne vagyunk. Az Isten árvaságra téve bennünket, és kivévé ma közüllünk az mi édes urunkot és atyánkot, három óra után reggel. Ma nagy péntek levén, mind a menyei, mind a földi atyáinknak halálokat kell siratnunk. Az Isten mára halasztotta halálát urunknak azért, hogy meg szenteltye halálának áldozattyát annak érdemével, aki ma meg holt érettünk. A micsoda életet élt és a micsoda halála volt, hiszem, hogy meg mondták nékie: «Ma velem léfz a paradicsomban!»

Hullassuk bővséggel könyveinket, mert a keserűségnek ködgye valóságosan reánk szállott. De ne azt a jó atyánkot sirassuk, mert ötet az Isten annyi szenvedési után a mennyei lakadalomban vitte, ahol a gyönyörűségnek és az örömek poházából itattya, hanem mi magunkot sirassuk, kik nagy árvaságra jutottunk. Ki sem lehet mondani, micsoda nagy sirás és keserűség vagyon itt mi közöttünk, még csak a leg alább valón is. Itéld el, ha lehet, micsoda állapotban írom ezt a levelet. De mivel tudom, hogy örömet kívánnád tudni, mint esett szegénynek halála, mind téntával, mind könyhullatásimmal le írom, ha szinte az által meg szaporitom is keserűségemet.

Ugy tettük, hogy az utolsó levelemet az elmúlt holnapnak 25-dik napján írtam vala. Azután szegény mind nagy bádgyattságokat érzett. Igen keveset, de másként mindent a szokás szerént vitt végben. Abban a gyengeségiben is az eztergában dolgozott első aprilisig. Az nap pedig a hideg erősen jött tea, és annál inkább meggyengította. Másnap jobbacskán volt. Virág vasárnap a gyengeség miatt nem mehetett a templomban, hanem a közel való házból hallgatta a misét. A mise után a mely pap oda vitte neki a szentelt ágat, térdén állva vette el kezéből, mondván, hogy talám több ágat nem fog venni. Hetfün jobbacskán volt, kedden hasonló képen, még a dohányt is meg kívánta és dohányozott. De azt csudálta mindenikünk benne, hogy ő semmit halála órájáig a háznál való rendben el nem mulatott, se meg nem engedte, hogy ő érte valamit elmulassanak. Minden nap szokott órában fel öltözött, ebédelt és le fekütt. Noha alig volt el, de mégis úgy meg tartotta a rendet, mint egészséges korában. Szeredán dél után nagyobb gyengeségben esett, és csak mindenkor alutt. Egynehányszor kérdeztem, hogy mint vagyon? csak azt felelte: «Én jól vagyok, semmi fájdalmat nem érzek.» Csötörtökön, igen közel lévén utolsó végéhez, el nehezédék és az urat magához vette nagy buzgósággal. Estve a le fekvésnek ideje lévén, két felől a karját tartották, de maga ment a háló házában. A szovát igen nehéz volt már meg érteni. Tizen két óra felé éttzaka mindnyájan mellette voltunk. A pap kérdezte tőlle, ha akarja-e fel venni az utolsó kenetet? Intette szegény, hogy akarja. Annak vége lévén, a pap szép intéseket és vigasztalásokat mondván neki, nem felelhetett teája, noha vettük észre, hogy ezin van. Azt is láttuk, hogy az intéskor a szeméből könnyhullatások folynak. Végül szegény ma három óra után reggel, az Istennek adván lelkét, el aluvék — mivel úgy holt meg, mint egy gyzmek. Szüntelen teá néztünk, de még is csak azon vettük észre által menetelit, a midőn a szemei fel nyiltak. Ő szegény árvaságra hagyta bennünket ezen az idegen földön. Itt írtóztató sívás-rívás vagyon közöttünk. Az Isten vigasztallyon meg minket.

Rodosto, 16. aprilis, 1735.

Itt, édes néném, köny hullatással eszszük kenyerünket, és olyanok vagyunk, mint a nyáj páfstor nélkül. Másnap szegénynek a testámentumát fel nyitottuk és el olvastattuk. Mindenik cselédinek hagyott. Én nekem ött ezer német forintot, Sibrik uzamnak is annyit. De mindenikünknek azt a pénzt Francziaországban kellene fel vennünk — mikor veszszük fel, Isten tudgya. A vezérnek szálló levelit is el küldöttük, a melyben kézi szegény, hogy bennünket el ne hadgyon. A testet másnap fel bontattuk és az aprólékját egy ládában tévén a görög templomban el temették. A testet pedig a borbélyok füvekkel bé csinálták, mert még nem tudgyuk, mikor vihettük Constancinápolyban. A borbélyok szerént nem kell csudálni halálát, mert a gyomza és vére tele volt sáttal. Az egész testit el borította volt a sát. Az agya veleje egészséges volt, de annyi volt, mint két embernek szokott lenni — ez is volt annyi, mint 12-nek. A szivét Francziaországban hadta, hogy küldgyük. A testet husvét után egy nagy palotán ki nyujtótattuk, a hol isteni szolgálát volt harmad napig. Mindenféle embernek szabad volt a testet meg látni.

Harmintz török is volt egyfzer mind, a ki látta és akik jól üsmerték fzegényt, de még is nem hiszik, hogy meg holt, hanem azt hiszik, hogy titkon el ment, és mi mászt öltöztettünk fel valakit helyében. Bár igazat mondanának! Tegnap az Isten szolgálat után a testet koporsóban zártuk és egy kis házban tettük, ahol lefzen mind addig, még szabadság nem lefz, hogy Constancinápolyban vihessük.

Rodosto, 17. maji, 1735.

114 Rend szerént, édes néném, mennél inkább távodik az ember az keserüségét okozó októl, a keserüségnek sullya annyival inkább könnyebbedik, és az idő lassanként mindent el felejtet velünk. És mennél távulabb legyen az ember valamitől, annál kisebbnek tettzik. De itt nem úgy van, mert úgy tettzik, hogy nevedik és nem kisebbedik az utunk után való keserüségünk. Mert hová tovább jobban éfzte veszfzük, hogy micsoda atyánkot vesztettük el, és hogy micsoda páfztorunk hagyott el. De a mi jó Istenünknek ha egyik kezében a veszfő, a másikában a vigasztalás. A porta ide küldötte Ibrahim effendit, hogy itt nézze meg, miben van dolgunk, és végezzen Csáki urtal és a több magyarokkal, kik itt vagyunk, ha akarjuk-é, hogy az fzegény üdvezült utunk nagyobbik fiát ide hozassa? Erre mindenikünk tea állott. Azután, hogy bezélljen Sibrik utammal, az utunk hofmesterével, a kite szállott az egézf háznak gondgya, a tahin iránt, a melyet zendelt nekünk a porta — tíz tallért minden naprá, hogy aztot fel ofzfzák a magyarokra, kik a fejedelmet szolgáltuk; de erre se Sibrik utam, se én tea nem állottunk, hogy csak mi teánk ofzfzák, mivel sok régi idegen szolgái maradván az utunknak, nekik semmi nem jutott volna. Hanem úgy végeztük el, hogy mind azok, akik meg akarnak maradni, abból a pénzből éllünk mindnyájan mind addig, még az iffiu fejdelem el érkezik.

Édes néném, eddig csak belső képen voltam magyar, vagy fzekely; de már külső képen is: mert hufzon két efszendő mulván ma tettem le a francia köntöst.

Rodosto, 18. july, 1735.

115 A porta meg engedvén, hogy titkon a fzegény utunk testét Constancinápolyban vihessük, egy nagy ládát csináltatván, a koporsót belé zártattam, hajóra tétetem és egy nehány magammal 4-dik meg indultam, 6-ik Constancinápolyban érkezoén, a ládát, akiben a koporsó volt, a jésuitákhoz küldöttem. A koporsót ki vevén belölle, felnyitották, hogy a testet meg lássák. Sirt pedig azon a helyen ástak, a hová temették volt az utunk annyát. Akinek is csak a kaponyáját találták meg, és aztot a fia koporsójában bé zárták és együtt el temették.

Mely csudálatos az Isten zendelése! A még abban a nagy városban mulaték, a vezért le tévék. Én is onnét meg indulék és tegnap ide vízfá érkezém a szomorúságnak helyéte, a hol is minden szomorúságra gerjefzt. Akát hová fordullyak, mindenütt azon a helyeket látom, a hol az utunk lakott, járt és bezéllött velünk:

most pedig azokat a helyeket csak puztán látom, és azok a puzta helyek keserűséggel töltik bé sziveinket. El hagyatattunk jó atyánktól, és köny hullatással vigasztallyuk árvaságban való maradásunkot. Mint ha ez a szomorúság nem elég volna rajtam, mert még attól is kell félnem, hogy az egész háznak gondgya zeám ne szálljon, mivel a Sibrik utam betegsége nehezebbedik minden nap. És mikor meg gondolom, hogy ha meg talál halni, micsoda bajra jutok mind addig, a még az iffiu fejdelem el nem érkezik: az én velem szomorú órákat töltet. El vőgzem ezt a levelet, mert magamot kesergetvén, kédet is keseritem. A szomorúan írt levelek ugy jobbak, ha mentől tövidebbek.

Rodosto, 15. septembris, 1735.

A micsoda állapotban vagyunk, ha lehetne vigasztalást venni, a leveleiden, 116
néném, eleget találhatnék. Az is a valóságos vigasztalás, melyet az igaz szív ad; mert itt egynehányan vigasztalnak olyanok engem, akik belső képen özülnek szomorúságomon, és annak még meg szaporodását is akarnák, de az Isten, aki-ben kell biznunk, kívánságokat bé nem tölti, erőt és értelmet ad annak a kereftnek hozdozására, melyet zeám adott.

Noha szabadságot adtak kinek-kinek azra, hogy innét el mehet, a hová tettzik, de kevesen akartak még eddig azzal a szabadsággal élni, és meg akarják várni a fejdelem eljövetelét. Isten tudgya mikor léfzen a! Vagyon már egy holnapja, hogy el küldöttünk utánna. Addig pedig itt senkinek fizetése nem jár, hanem kinek-kinek asztala meg lefzen, mint az előtt. A ki telik a tíz tallérból, melyet adnak napjára, de senki nem várhat többet. Harmincz vagy negyven személyt el lehet tartani a tíz tallérből, de nem lehet se fizetést, se ruházatot abból adni. A szegény utunknak hatvan tallérja volt napjára. Jól fizethetett, jól is fizetett, mert kinek 6 száz, kinek 4 száz, és sokaknak 2 száz tallérjok volt. Most pedig a kevésből keveset sem adnak — először azért, mert a rendelt pénz esztendő által az ételte el megyen, másodszor, mert abból kell fizetni az alacson cselédnek, kik a konyhán szolgálnak, harmadszor azért, mert ha egynek adnának, a többi is kérne és zugolódnék: de hogy senkinek semmit nem adnak, a zugolódásra sem adnak okot. Jó egésséget kívánok, édes néném.

Rodosto, 8. octobris, 1735.

117

Amely kezefztet még előre el láttyuk, hogy viselni fogjuk, ugy
settzik, hogy aztot könnyebben kellene viselni. A szegénységet
is könnyebben tűzik, ha csak lassan-lassan esnek abban, mert
hozzá szokik. Édes néném, a jó Isten ujjabb kezefztet adott
reám, amelyet még előre által láttam volt, hogy reám fog szállani,
de azzal könnyebbnek nem találom. De reménlem, hogy a ki reám adta, ezöt is
ád a hordozására. Itéld el néném, ha nem nagy kezefzt-é rajtam, hogy a mi jó
Sibrik apánkot el kelle tegnap temetnünk. Annyi nagy és hozfas betegsége után
az Isten magához övé. Egy részint halálán nem kellene szomorzkodnunk, mert
az Isten végit vetette sok szenvedésinek, de más részint lehet szomorzkodnom, mert
az egész gond és baj reám szállott, a mely nem kevés olyan állapotban, mint a
melyben vagyok. Két féle nemzettel van bajom, akik egymást nem szeretik. Vannak
ilyenok, akik nem voltak kezem alatt, és akik nem szoktak a töllem való füg-
géshez, akik azt tarttyák, hogy már most fel szabadultak minden más alatt való
lételtől, akik azt gondollyák, hogy az fejdelem csak hamar el érkezik, azért addig
nem szükséges függeni valakitől. Azt is tekintik, hogy én töllem, a kitől kell
függeniek igazság szerént, én magam sem üsmerem a fejdelmet, azt sem tudom,
mint lesznek elméjiben; mivel az gyakorza történik, hogy a kit az atya szeretett,
azt a fia nem kedvelli. Azt is hozzá teszem, hogy akitől se adományt, se büntetést
nem várnak, ott az engedelmeség sem egész, mert az embereket vagy a hafzon
keresés, vagy a félelem vezéréli — ritkán a szeretet, vagy a becsület. Egy fellyebb
valónak pedig nem lehet magának azzal igen hizelkedni, hogy szeressék minde-
nek csak ajándékon, hogy ha tölle valamit nem várhatnak, mint én töllem, hogy
nem várhatnak. A való, hogy mindenkor csak azon kell igyekezni, hogy az alat-
tunk való inkább szeressenek, mint féllyenek. De azzal nem kell magunknak
hizelkedni, hanem azt kell egy fellyebb valónak magában fel tenni, hogy kinek-
kinek a maga rendihez való becsületit meg adgya. A maga hivatallyát ne az
emberekért való nézve kívánnya jól végben vinni, hanem az Istenért, és igen
szeresse az igazságot. De ámbár mindeneket jól végben vigyen is, hadgyák-é szó
nékül? Nem. A tiszttségben lévőkre mindenkor bal itéletet szoktak tenni, de aki
az igaz uton jár, van mivel vigasztalni magát. Vigasztaly édes néném, mert van
szükségem rea. De egyik vigasztalásom a, ha az egésségedre vigyáfsz.

A vezérnek itott bucsuzó levelét urunknak, most jut efszemben, hogy eddig el
kellertt volna kednek küldenem. Soha kezefztény fejdelemhez a porta olyan
hitellel nem volt, mint ő hozzája szegényhez. Az ő tanácsát mind becsülte, mind
követte. Hidd el néném, hogy tudott is jó tanácsot adni.

GÖRÖG TEMPLOM RODOSTÓBAN

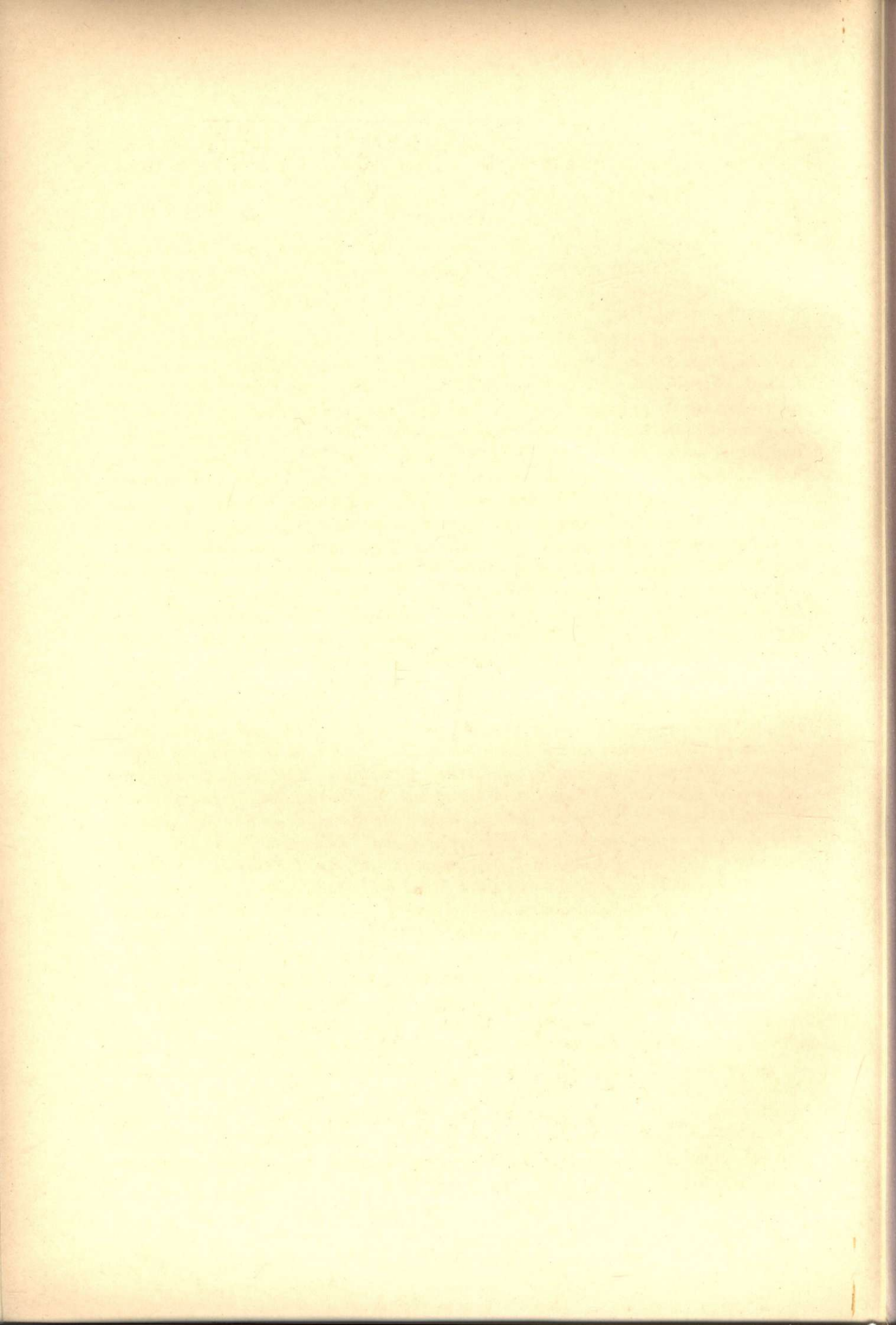
(a hol Bercsényi, Sibrik és Eszterházy voltak eltemetve).

I. L. S. P.
1876

E. L. S. P.
1878

*A fényes porta fő vezérjének, Ali pasának, halála előtt írott
bucsuzó levelének párja.*

*Ezen dicsőséges bizodalom első méltóságában tündöklő, nagy bölcseséggel
fel ékesített fő vezér, kedves szívbeli barátom, kit Isten mindenható
jókka! meg áldgyon.*

*Kétség kívül tudálkozni fog a vezér, kedves barátom, a midőn halálom híré-
vel ezen levelemet fogja venni. De mivel az emberi természetnek halandósága a
halált el kerülhetetlennek lenni mutatta, az Istenhez való szeretet hívott, hogy
hozzá készüljek, és a győzhetetlen császárhoz való hálá adóságom öftönözött,
hogy bucsu vétlen e világból ki ne menyek. Melyre nézve még egésséges voltom-
ban mindenektől rendelést tévén, az udvarom fő tizteinek meg parancsoltam,
hogy halálom történoén, amidőn a vezért tudósítani fogják, kedves barátomnak
ezen levelemet meg küldgyék. Hassanak azért szivére igaz baráttjának utolsó
szavai, és mutassa bé a császárnak, kegyelmes utamnak, igaz hálá adósággal
tellyes szivemnek utolsó beszédit. Mindenkör az Isten meg foghatatlan bölcsesége
rendelésének tulajdonítottam ezen fényes bizodalomban való jövetelemet. De kivált
képen azon indulatomot, a melytől viseltetvén, oly időben jöttem, amidőn a hada-
kozás szerencsétlen sorsa által leg nagyobb változások között forgottak a bizo-
dalom dolgai. Meg győzte vala elmémet az Istenben vetett bizodalom és fényes
portában helyheztetett reménségem, hogy engemet el nem hágy. És imé életemnek
utolsó órájában is mondhatom, hogy meg nem csalattam, mert személyemet becsü-
letben tartván, a velem lévő kevés számu hiveimmel táplált, és az ellenségim
szándékitól meg oltalmazott. Én is mind ezeket szemem előtt viselvén életemben,
örzám pítulása nélkül mulok ki ezen halandó világból, mert nem vádol lelkiem
üsmereite, hogy a bizodalomban valakit meg bántottam volna, és hogy a fényes
porta valóságos jóvát minden töllem lehető módok szerént nem kerestem volna.
Vigasztalásomza volt életemben sokszor, hogy ezen egyenes szándékomot a porta
ministeri meg üsmerevén, hozzám jó szíivel voltanak. És így csendes nyugodalom-
ban élvén, ezen utolsó órához készültem, a melytől egyedül várhattam minden
nyomorúságimtól való fel szabadulásimot. Mivel pedig törvényem azt parancsolta,
hogy az Istent mindenek felett és fele barátomot ő érette mint önnön magamot
szeressem, mondhatom, hogy mind azokat, akiket Isten ezen a világon gondvise-
lésem alá bizott, ámbát szolgálatomza rendeltettek, fiaim gyanánt tartván, szeret-
tem, és ezen indulattól viseltetvén, írásban tett rendelésim szerént, a mim volt,
közikben öftottam. De nem szégyenlem meg vallani oly meg szükült állapotomot,
hogy a császár mellém rendelt, és engemet jó szíivel, szorgalmatos hiosséggel szol-
gáló tizteinek illendő meg jutalmazásokza semmit sem hagyhattam. Melyre nézve,
ha a győzhetetlen császár előtt valamely érdemet tulajdonithattam volna magam-
nak, azon kértem volna, hogy mind azokhoz, akik mellém rendeltettek vala, én
érette mutassa kegyelmességét. De mint hogy magam is annyi öftendőktől fog-
vást inkább terhézé voltam a portának, mint sem hafznáza, egyedül csak a csá-
szár kegyelmességében ajánlom egyenként őket, de kivált képen Ibrahim hív tol-*

mácsomot. A minden ható Isten jutalmaztassa meg leg drágább áldásával velem tett jó tétéményit, és azon Isten nevében kérem, engedgye meg, hogy kevés számu hiveim, mintegy páfzor nélkül hagyatott juhok, itásban tett zendelésimet véghez vigén — testemet az édes anyám mellé minden világi pompa nélkül nyugofztatván — minden háborgatás nélkül bátorságosan követhessék más országokra utyokat, vagy, akinek tettzeni fog, a bizodalomba meg maradhassanak. Mind ezek után pedig azon Istentől minden testi és lelki áldást kívánván a vezérnek és az egézf bizodalomnak, végzi szavait holtig hűséges baráttya, már portá és hamuvá leendő

R. F.

Rodosto, 15. novembzis, 1735.

118

Egy néhány levelidet vevén, néném, a sok vigasztalásid között annak leg inkább örülök, hogy egészségben vagy. Az iffju fejdelemtől is vettem egy vigasztaló levelet, amelyben szép ajánlásokat teszen. E mind jó, csak füstben ne mennyenek. Ha üsmerném, tudnék itéletet tenni felölle, és tudnám, mit várhatok tőlle. De ki tudgya, micsoda természetü? Az attya ugyan nagy reménsséggel volt felölle, csak meg ne csalta volna magát. Én semmi itéletet nem teszek felölle — meg lássuk, mikor eljő. Az Isten segítségével azt fel tettem, hogy ugy adom keziben minden jószágát, a mint az apja hadta. És ha lehet, az igazságot előttem viselem, hogy mindenektől számot adhassak, nem azért, hogy kedvit talállyam, hanem azért, hogy Isten áldása legyen rajtam. Hogy ha már is sok bal itéleteket tettek és tesznek felöllem a velem valók, hát még ezután mit fognak itántam mondani magának is a fejdelemnek. De én azt csak nevetem, mert nem igazat mondanak, és az Isten pártfogója azoknak, kik az egyenes uton járnak. Ha ötet kátomlották, hát engemet miért nem? Talám kéd még maga is azt gondollya, hogy a szegény utunknak sok jószága maradt. Sokan meg csallyák az itánt magokat. A mi leg drágább a portékáji között, az asztalhoz való ezüst mivek — a sem sok. Mostani állapottyához elegendő volt, de másutt egy kalmárnak is több ezüst mive vagyon. Ládabéli portékája igen kevés, köves portékája éppen nem volt. Két gyémántos gyűrűje volt, annak is az egyikét nekem hadta. Két lóra való szefzám, de házi eszkösz elég, mert ő azt örökké csináltatta. Ládabéli vagy köves portékát ő soha sem vett, mert azon éppen nem kapott, hanem csak éppen ami nélkül nem lehetett, olyat vett. Két sebbe való órája maradt; egyikét a szegény Sibriknek hadta, a másikat nekem. Ezek ből észte veheted néném, hogy nem sok drága jószága maradt, mert ő szegény egy asztalt vagy egy széket, a melyet ő maga talált ki, nem adta volna a köves portékáért. Olyan pedig sok volt, mert az olyanért a pénzt nem kimélte. És az olyanoknak se a fia, se más hafznát nem tudgya ugy venni, mint ő vette, mert neki semmi házi eszköze olyan formában nem volt csinálva, mint másoknak szokott lenni. Azok mind más formájuk voltak. A székek, asztalok, ugy el bomlottak egymástól, hogy kis ládákban lehetett el rakni. El itélheti már kéd, hogy az asztalos és a lakatos többet nyertek rajta, mint sem az ötvesek. Egyfzóval, néném, a francia példa beféd bé nem tölt rajta, a mely azt mondgya, hogy boldog fju az, akinek az apja el kárhozott, értvén

A fényes porta fő vezényének a li papá
nak halála előtt írt bucsuro levelének párja.

Ezen diószerűes bírodalom első méltóságában
tündöklő, nagy bölcseséggel fel ékesített fő vezér
kedves fivő éli barátom, kit Isten mindenható joga
meg áldogyon.

Kétség kívül tsudalkormi fő a vezér kedves barátom,
a midőn halálom hírével, ezen levelemet fogja verni, de mi
vel az emberi természetnek halandósága, ahaldát el kerül
hetelelennék lenni mutatja, az Istenhez való peresett hívót hogy
honá képvisélyek és a győrhetselen csápárthoz való halá adó-
ságomat öftönözöt hogy bacsu vilten eritágból kine men-
nyek. melyre néve, még egépiéges voltomban mindenek
rőt rendelést tévén, az udvarom fő díftvénék, meg parva
osoltam, hogy halálom történevén, amidőn a vezért tudosi-
tani fogják, kedves barátomnak ezen levelemet meg
küldgyék. kapának ariett fivőre igaz barátságának utob
fő parva; és mutapa bé a lápárnak tegyelmes uram-
nak, igaz halá adóságal, tellyes fivőmmek utolsó bepe-
dit, mindenkor az Isten meg foghatatlan bölcsesége ren-
delésének tulajdonítottam ezen fényes bírodalomban va-
la jövetelemet, de kívált képen azon indulatomot, a
melytől viseltetvén oly időben jöttem, amidőn aha-
dakozás perenesetlen forsa által leg nagyobb változások.

mácsomat A minden ható Isten istelen

tett jó té
híveim,
civén
cán
utyokat,
ezek után
és az ego
hamuá

köröt forgassak a birodalom dolgai. meggyőzte vala elmém az
Istenben vetett birodalom, és fényes portáiban helyhez tetet re
mémégem. hogy engemet el nem hágy, és imé életemnek utol
so orájában is mondhatom. hogy meg nem csalattam, mely fe
mélyemet besüsterben tartván, a velem lévő kevés páma híve
immel táplált. és az ellenségim ~~gyorsan~~ pándékitól megoltat
marot, és is mind ereket szemem előtt viselém, életemben, or
cám pituldom nélkül mulok ki ezen halando világból.
mert nem vádol lelhem ismerete, hogy a birodalomban
valakie meg bántottam volna és hogy a fényes porta
valóságos jóvat, minden töltem lehető módok ferent nem
kerestem volna. vigasztalásomra volt életemben. Sokkor
hogy ezen egyenes pándékomot a porta ministeri
meg ismerém, korám jó fiúval voltak, és így ezen
de nyugodalomban élém ezen utolsó orám kor képül
sem. a melytől egyedül várhattam minden nyomorúsá
gimtól való fel szabadulásimot, mivel pedig törvényen
azt parancsolta, hogy az Isten mindennek felet. és fele
barátomat ő érte mint önmön magamat ferepen

Egy
inkább ö
levelet, az
Ha üsme
tudgya, n
meg ne c
mikor elj
jőzágát,
mindenek
hogy Isten
nek felölle
nak is a
Isten párt
engemet m
ucunknak
leg drágát
Mostani a
mive vagy
gyémántos
szám, de h
portékát ö
ami nélkü
szegény Sib
nem sok d
melyet ö m
vott, mert a
hasznát nem
formában n
májuak volt
lehetett el c
rajta, mint
rajta, a mely

mondhatom hogy mind azokat akiket Isten ezen a világon
 gondviselésém alá bízott, ámbár szolgálatomra rendel-
 tettek. fiaim gyarant tartván szerettem, és ezen inda-
 lattal viseltem, irásban tett rendelésem szerint, a
 min volt körülben óltudam, de nem fejeztem meg
 vallani oly megfűtött állapotomat, hogy a Császárt
 mellem rendelt, és engemet jó fiúval szolgálmatos
 hírséget szolgáló tífteinek illendő meg jutalmazások-
 ra. semmit sem hagyhattam, melyre nézve ha a győ-
 hetlen császárt előtt, valamely érdemet tulajdonít-
 hattam volna magamnak azon kértém volna, hogy
 mind azokhoz akik mellem rendeltettek vala, én
 érdemem mellette kegyelmességét. de mint hogy ma-
 gam is annyit érdemeltől fogván. inkább terhém.
 voltam apottánsak minis sem háfnára. egyedül csak
 a császárt kegyelmességében ajánlom ezzenként őket.
 de kívánla képen ibrahim hív tolmácsomat, a min-
 den ható Isten jutalmaztapa meg leg drágább áldásával.

velem tett jó teteménnyel. és azon Isten nevében kérem, engedje meg hogy kevés frámú híveim, mint egy püspök nélkül hagyatott juhok, irásban tett rendelkezésem véghez vivén, testemet az édes anyám mellé minden világi pompa nélkül nyugodtatván, minden háborgatás nélkül bátorrágoron kivetheték más országokra utyokot, vagy akinek tetterni fog a birodalomba meg maradhatának, mind erek után pedig azon Istenből, minden testi és lelki áldást kívánván arverőnek és az egész birodalomnak, végig frávait holtig hűséges barátja, mit portá, és hamuvá leendő

R. F.

az olyan apát, aki sok hamis kezesettel való jószágot hágy a fiára; mert ő szegény az igazán való kezesetből is igen keveset hagyott. Hat vagy hét aranyát találtam a kalamátis ládájában, és minden kincse, mikor meg holt, öt száz tallérből állott. Azt kérdehetné kérd, hogy hová tette a pénzt, mivel hol hetven, hol hatvan tallérja járt egy napra? Két szóval csak azt felelem kérdnek, hogy sok embert tartott, azoknak sok fizetést adott, és meg annyit költött az építésre; a harmadik és a leg hasznosabb költsége az isteni szolgálatért és a kápolnájáért volt. De ő annak hasznát is vette szegény. Nem is lehetett volna neki azt mondani, amit mondtak egy francia kizálynak, a ki is egy spanyol követet a vizá menetelekor meg akarván ajándékozni, mondá az urak előtt: «Ezt a követet meg akarném ajándékozni, de olyan portékát szeretnék neki adni, a mely nekem sokban tölt, de a melynek nem veszem hasznát.» Egyik az urak közül, aki tréfás volt, mondá a kizálynak: «Ad oda a kápolnádod, mert arra sokat költöttél, de semmi hasznát annak nem veszed.» A bizonyos, hogy tudta szegény hasznát venni a kápolnájának. De sok más olyan költségeket tett, melyek haszontalanok voltak. Talám az is haszontalan volna, ha többet ilyeneket itnék. Azért el végezvén maradok, kedves néném, bajban, szomorúságban ufzkáló szolgád.

Rodosto, 18. január, 1736.

A mindeneknek teremője meg adta éznünk ezt az efsztendőt, hálá legyen az ő szent nevének. Én elég bajban és szomorúságban értem meg, de a ki a kezesetet adgya, a vigasztalást is attól kell várni. A fejdelem levelét vettem. Gróf Bonválnak el küldötte a prokuratioját, hogy a még ide érkezik, addig minden dolgát folytassa, és minden jószágát kezéhez vegye. A nekem nagy könnyebbségemre lesz, mert a ki panaszolkodik, lesz kire igazitanom. De a szegény urunk, ha ezt láthatná, keserves szemekkel nézné a fiának ezen cselekedetét, hogy inkább bizza egy idegenre dolgát és jószágát, mint sem olyanokra, kik gyermekségekől fogvást szolgálták az apját. De abban menthetem a fiat, hogy az attya szolgáit nem üsmerti, Bonvált pedig Bécsben, minek előtte a hitet meg tagadta volna, még gyenezáliságában üsmérte. Akinek is a portán, hálá Istennek, igen kevés hitele vagyon. Isten azt ugy rendelte azért, hogy mások, kik őtet akarják követni, tanulnyanak rajta.

Azt itod, néném, hogy a vezér helyett, kit az elmúlt holnapban le tettek vala, a sziliktár agát tették helyében. Illyen a világ. Hihető, hogy alkalmasabb a hadakozásra, mivel nincsen több negyed napjánál, hogy itt a vártoson ki hitdették a muzkával való hadakozást. Hadakozzanak, nem bánom, nekünk abban semmi kárunk, se hasznunk, csak az Isten az elménkben való békeségit adgya meg. Amen.

Rodosto, 15. maji, 1736.

120

Azt ne gondold néném, hogy meg holtunk volna. Még élek, mezt eszem és itok; a halottak pedig ugy reá tarttyák magokat, hogy egyiket sem cselekszük. A testünk minden nap jól lakik, de az elménk igen koplal a vigaságtól. A többi is érzi a maga bibijét, de én duplán érzem — mind a magamét érzem, mind a másét kell nézmem, ha szinte nem tehetek is colla. Én soha ilyen állapotban nem voltam, ne is adgya Isten, hogy többfzör legyek. Leg kisebb vigasztalásom nem lehet, az jó Isten valóságosan magamra hagyott engemet. Minden nap a sok bofzut látom, de Isten kegyelme nem engedi, hogy étezzem. Akikkel leg többet vagyok, és akik leg több jó fzót adnak, és nagyobb barátságot mutatnak, ugyan azok akarják meg homályosítani becsületedemet. Egy kis jó kedvem nekik méreg, és kedvetlenségem előttök kedves. Minden nap ujjittyák ellenem való bezfédedeket. Mind ezeknek pedig, néném, nem más az oka, hanem hogy ki nem ofztogatom nekik a fejdelem jófzágát. Hogy pedig ki nem ofztogatom, azt gondollyák, hogy magamnak tartom. Had bezfellyenek, csak én az igaz uton járjak.

Már másutt meg csillapodott a hadakozás. Augustus lengyel király, Dom Cárlos neápolisi király. A loteringus hertzegnek Loteringyiáért a toscanumi hertzegséget adták, és Loteringyiát a franczia Stanislaus királynak adta, hogy bírja holtig, és így ki-ki meg elégzik a részivel. Itt pedig más hadakozás kezd gyuladni a töröknek a muzkávál. Már a boncsokokot ki tették Constantinápolyban, az a jele a hadakozásnak, és hogy egy holnap mulva a vezér meg indul a hadakkal. Az Isten, a ki minden dolgokot vezérel, adgya vigasztalását nekünk.

Rodosto, 15. augusti, 1736.

121

Egy néhány leveleimre csak nem vehetek válaft. Már el kezdettem volt magammal hitetni, édes néném, hogy a vezérrel el mentél volt táborban. De hiszem onnét is lehetett volna már válaft adni leveleimre. Itt az a híre, hogy a vezér a Duna mellé szállott táborban. A muzkák pedig Tatározfzágban igen vadáfzák a tatározkot — ha mind meg efzik, sem bánom. De azt bánom, hogy itt olyan fzomorú életet kell élnünk. El lankadott fziöünk és kedvünk, csak a sok suhajtást kell hallanom. Egy néhány rend béli leveleit vettem a fejdelemnek, a melyekkel még is meg vigasztaltam a több kenyeres társaimot. De a vigasztalás csak harmad napig tart, azután ismét a suhajtást kezdik el. Én nekem mindenikét kell vigasztalnom és biztatnom, énnekem pedig még nagyobb fzükségem volna a vigasztalásra, mint másoknak, de engemet csak az egy Isten vigasztal, és ő ad erőtt a kezefzt hozdozásra. Magamban kell meg fojtanom fzomorúságimot. Hafzontalan volna sok bajomot mások eleiben terjefztenem. De söt még, ami leg nehezebb,

meg kell magamot tüztöztetnem, és ugy tétetnem magamot, mint ha leg jobb kedvű volnék, holott belső képen mind mást érez a szívem.

Minden leveleiben a fejdelem írja, hogy el jó, de még itt nincsen. Azonban a szükség szaporodik, a baj és a panasz nagyobbodik, és mint hogy nem tudnak kit okozni, engemet szüntelen látván teám fordították panaszokat. Azt sem bánám, csak nekik használna. A mely állapotban teszen Isten, ahoz kell magunkot alkalmaztatni. Sokszor jut ezemben a szegény urunk jövendőlése. Mert egyszer a többi között a vásárlástól való számadást hogy oda adtam volna (mert én vásároltattam, a mi a köntösihez és a ház beli eszközökhöz kívántatott, a fizető mester, aki vásárolta parancsolatomból, nekem számot adott, én pedig azt a szám adást meg mutattam a fejdelemnek), de azt jó meg tudni előre, hogy szegénynek olyan természetű volt, hogy a számadásban nem nézte, hogy miért adtanak harmincz vagy negyven tallért, hanem, ha tíz vagy tizenkét poltura éző portékát öltésön vettek-e vagy drágán — az olyan apró állapotban mindenkör gántsot talált — a szám adásban tehát egy néhány poltura éző portékán meg akad a szeme, és kezdi mondani mintegy nehezteleléssel, hogy drágán fizettek, nem kellett volna ugy venni. Én azon szokásom ellen fel indultam, mert nekem ugy tettett, mint ha bennem kételkedett volna, és mondám, mint goromba, ha bennem kételkedik, parancsollyá másnak, aki vásároltasson. Erre szegény semmit nem felel, csak a kezemben adgya a szám adást, és el fordul töllem érdemem szerént. Én is ki megyek. Másnap semmit sem szól hozzám, én pedig csak várom, hogy szölylon. Még másnap, akor sem szól semmit is — a már nekem nehéz volt, mert meg üsmértem volt ostoba cselekedetemet. Harmad napján már nem tűrhettem, bé megyek utánna az itó házában, ott eleiben borulok, és könyves szemmel csókoltam kezét, és kértem bocsánatot. Erre az a ritka és nagy ember meg ölel, és mondgya: «Megbocsátok. Sokszor ezedben jutok én neked, ha meg halok, sokszor meg emlegetz engemet; de akor késő lesz.» Ha akor sírova halottam ezeket a szókat, most könyves szemmel jutnak ezemben. Bé is tellyesedtek! Isten így akarta, mindenben dicsértessék sz. neve. Meg mondottam, hogy a szomorú levélnek rövidnek kell lenni, azért el is végezem.

Rodosto, 6. decembris, 1736.

Hála legyen Istennek, ha sokára is, de el érkezék Rákóczi Joseph. Azt gondoltuk, hogy mind a kettő eljö, de csak a nagyobbik jött el. A hajó Gallipolinál maradt, maga egy néhányad magával ide jött szárazon. Tegnap este nem akarván közinkben jöni, csak a vendég fogadóban szállott. El érkezésit tudomra adatván, oda mentem hozzája. Ma is voltam egy néhány órát vele, mivel Constantinápolyban ment. Még nem tudhatok ítéletet tenni felölle. Isten tudgya misodás lesz. Csak azt vettem észre, hogy haragos. Éppen jókor érkezett. Nekem azon özülni kell: a sok bajtól meg menekedem. Nem volt több tíz tallérnál az egész ház költsége. De aki a fogat adta, ennünk is ad.

122

Rákótzsi Josef fejdelemnek ebben az országban érkezéséről
való levelek.

Rodosto, 2. január, 1737.

123

Adgya Isten, hogy az ő áldásával és vigasztalásával kezdhessük és végez-
hessük ezen esztendő. A fejdelem egy néhány napot mulatoán Constanci-
nápolyban, a bujdosó felekezeti közt az elmúlt holnapnak 17. napján ide
vifzá tért. Ennek a hirtelen való vifzá tézésnek pedig oka az, hogy
mihent a porta meg tudta, hogy Constancinápolyban érkezett, mind-
gyárt meg izente, hogy ide vifzá térjen. Nem is kellett volna oda menni, de
Bonneval volt az oka. Mert mint hogy a portának a császárral való békesége
még tart, de sőt még mint hogy a császár a porta és a muzka között való köz-
ben járó, a porta nem akart okot adni a császárnak a panasza, hogy miért
hozatta maga mellé a fejdemet, mert itt igen tartanak attól, hogy a császárt
valamiben meg bosszontsák, mert nem akarnak két ellenséget csinálni, az egy is
elég most nekik. Ezen okból küldék oly hamar ide vifzá a fejdemet, a ki is
mint fogja magát hozzánk alkalmaztatni, nem tudhatom, de a mint észre kez-
dem venni, igen mefze esett alma fájától. Légyen Isten akaratya. Máfzor többet.

Rodosto, 8. máty, 1737.

124

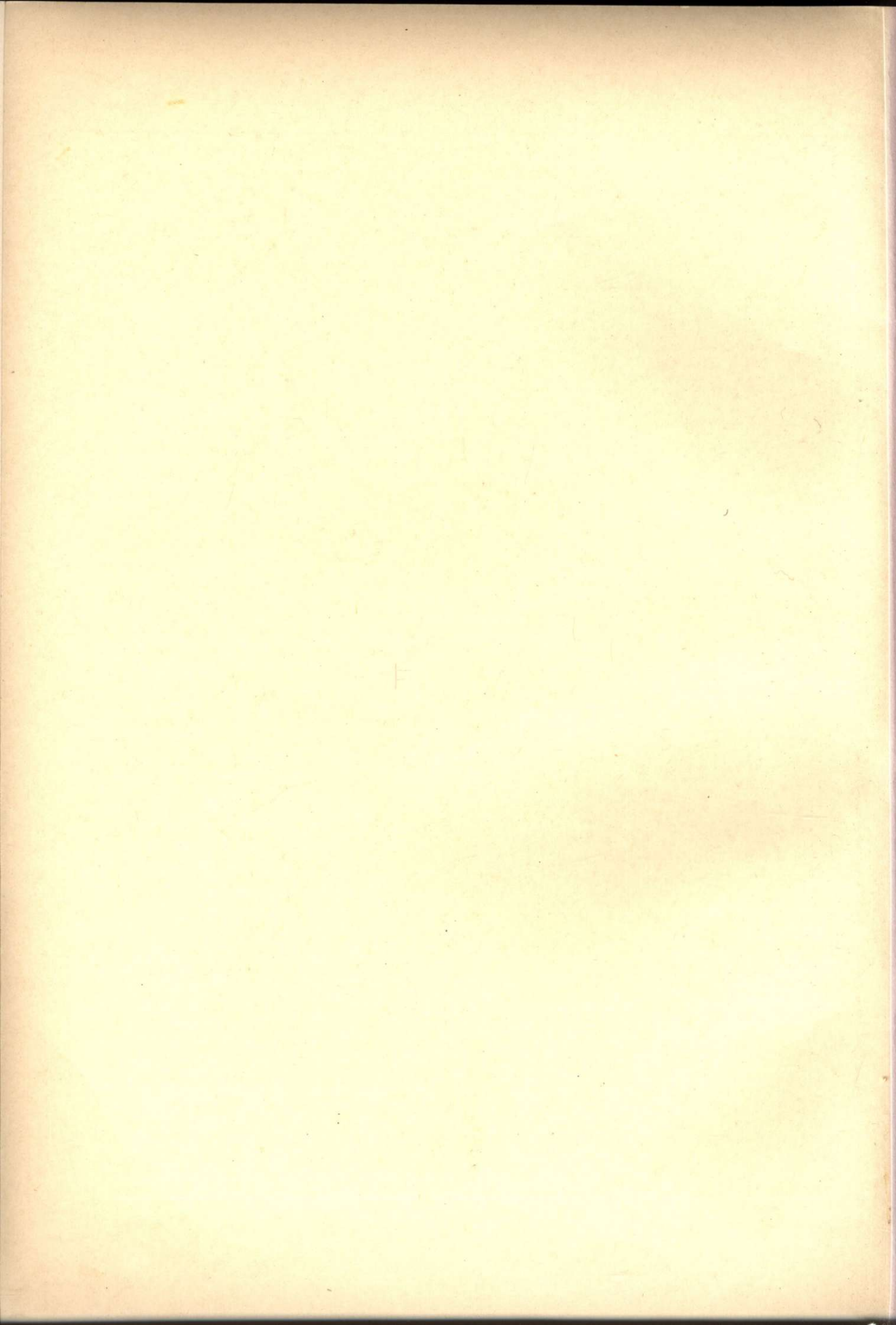
Bezzeg néném, nyertünk mi a változásban, mint Bertók a tsikban. Vigasz-
talásunkra vártuk ezt az ifjú fejdemet, de szomorúságunkra jött. A szép tend
tartást, a melyet az atya szabott volt közöttünk, és a melyet oly igen igyekezett
annyi esztendő alatt meg tartani és meg tartatni velünk mind holtig, azt a fia
harmad nap alatt fel fordítá, és annak el rontásán kezdé el az itt való életét
ugy annyira, hogy olyan kevés idő alatt abban a keresztényi és fejdelemhez
illendő tend tartásban csak egy kis fótocska sem marada meg. Minden el töröl-
tetett, és csak a nagy rendetlenségnek ködgye szállotta meg a házunkot. Csak
ebből el ítélheti akárki, hogy mit remélhetünk, kivált mi, akik olyan nagy fej-
delmet szolgáltunk volt, a kinek minden dolga okoságból, rendből és kegyeségből
állott. Most pedig mind ellenkezőt látunk, mert a rendet nagy rendetlenség követte,
az okoságot a hebehurgyaság, a kegyeséget a harag és idegenség, ugy annyira,
hogy harmintz esztendőtlől fogva való bujdosásunk oly sulyosnak nem tettett,
mint már ez a három holnap. Most suhajttják leginkább a mi meg holt uzun-
kot, mert szomorúan kell néznünk az atya és a fia között való nagy különb-
séget. De már ebben benne vagyunk.

Mihent ide érkezett, az atyának minden jószágát hiven kezében adtam.
Való, hogy káromlás nélkül nem maradtam, mert a hamis atyafiak sokkal vádol-
tanak, és a hamis vádolása a fejdelem sokat vizsgálódott utánnam alattomban;

SZÉKELY KAPU ZÁGONBAN.

de betsületem meg sértésére valót semmit sem talált. Ezt nekem maga is meg vallotta. Nintsen semmi jobb, mint az igaz uton járni. A volna kívánatos dolog, hogy az atya nyomdokát követné, mert a bizonyos, hogy a porta vizsgálódik utánna, hogy mitsoda természetű? Azt kérdehetné néném, hogy én mint vagyok az elméjében? Tsak ugy, mint a többi. Nekem tsak «Isten fizessé»-t sem mondott azért, hogy jószágára, tselédire viseltem gondot. Itt tegnap nagy föld indulás volt. A föld sem nyughatik alattunk. Jó egészséget, néném.

Rodosto, 20. july, 1737.

Itt néném, minden dolgaink zendetlenül és zűtzavaz módgyára folynak, és ¹²⁵ minden felfordulva — tsudálom, hogy mi is a lábunkon és nem a fejünkön járunk. A bizonyos pedig, hogy az Isten ebben a fejdelemben sok szép talentumot adott. Ezet szépet adott, és ha azt ugy oktatták, nevelték volna, a mint kívántatik, ditséretre méltó dolog lett volna. De a természetit kellett volna meg zabolázni és zendben venni még igen ifiu korában. De mindenben szabaddá hagyták, és a természet zendetlené, változóvá és állhatatlanná lett: azért is oly haragos és változó. Azta soha sem tanították, a természet sem vitte reá, hogy azon inkább igyekezzék, hogy szeressék, mint sem félyenek tőlle. Mint hogy bővségben nem neveltetett volt, hanem tsak nagy szabadosan, azért se azt nem tudgya, hogy mi a fősvénység, se a helyes meg tartás, se azt, hogy mi légyen a helyes adás, se azt, hogy mi légyen a nemzetihez való szeretet, mert soha a nemzetivel nem társalkodhatott.

A már bizonyos, hogy ebben a holnapban a császár a paszovovitzai békeséget a törökkel fel bontotta, és letévén a mediátorságát, a muszka mellé állott. Ha lehet-é olyan formán a békeséget fel bontani, vagy sem, azt a theologusok végezzék el; mert azt el végezték, hogy nem kerefztyéni tartás a hitetleneknek a hitet meg nem tartani. Mivel a töröknek az Isten szintén olyan igaságos és örökös Istene lévén, mint nekünk, ő hozzája is olyan igasággal vagyon, mint hozzánk. Azt nem tudom, mikor bontotta volna fel a török a békeséget, de azt tudom, hogy egy kerefztyén császár fel bontotta — meg is büntetődött érte. Az olyan példán most is lehetne tanulni. A törökök, ha azt nem zemenének, hogy az Isten most is igaságot tesz nekik, kétségben esnének. A mint hogy igen tartanak, méltán is, mert két nagy és hatalmas császár ellen kell hadakozniok, a kik ketten Euró-pából ki üzhetik (de tegyük utánna, ha Isten ugy zendelte). Talám már ezte való nézve a portán is inkább néznek reánk, mert még most igen tofz zenden vannak dolgaink. Érdemlünk-é egyebet?

Temető Konstantinápoly falai mellett.

Rodosto, 13. szeptemberis, 1737.

126

Abékeség fel levén bontva, azért a portának sem lévén szükséges, hogy arra vigyázzon, a mire eddig kellett vigyázni: erre való nézve a kalmakán egy levelet küldé ide egy vezér agától, a melyben tudtára adgya a fejdelemnek, hogy a porta kíványa Constančinápolyban való menetelét, a porta meg akarván ezzel mutatni, hogy tellyeséggel való ellensége a német császárnak, és belöllünk ijesztőt akar csinálni. Szegény fejdelem, ha most élne, mit gondolna és mit csinálna? mert azt sokszor hallottam szegénytől, hogy nem kíványa a portának a némettel való hadakozását, mert irtózik a törökkel való hadakozástól, és hogy inkább szereti itt halálát, mint sem azt látni, hogy érette rablásokat tegyenek Erdélyben. Elég a, hogy mi bé megvünk, Isten tudgya mire. Azt is jó meg tudni, hogy új vezért tettek a táboron. Többet nem irtok, mert készülni kell. A mely helyben pedig sok eftendőket töltött valaki, onnét nehezen mozdul ki. Jó egészséget, néném.

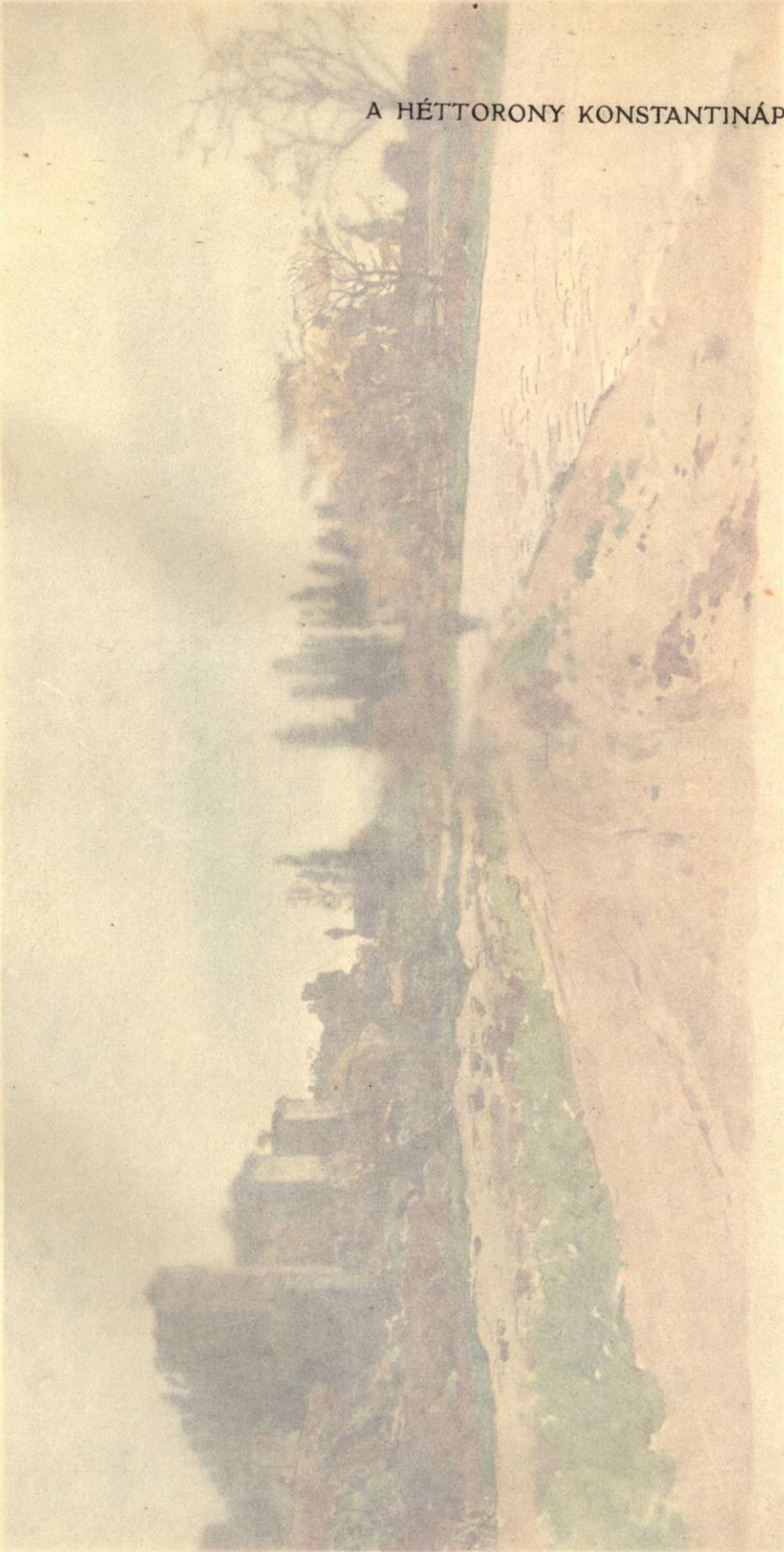

Constančinápoly, 21. szeptemberis, 1737.

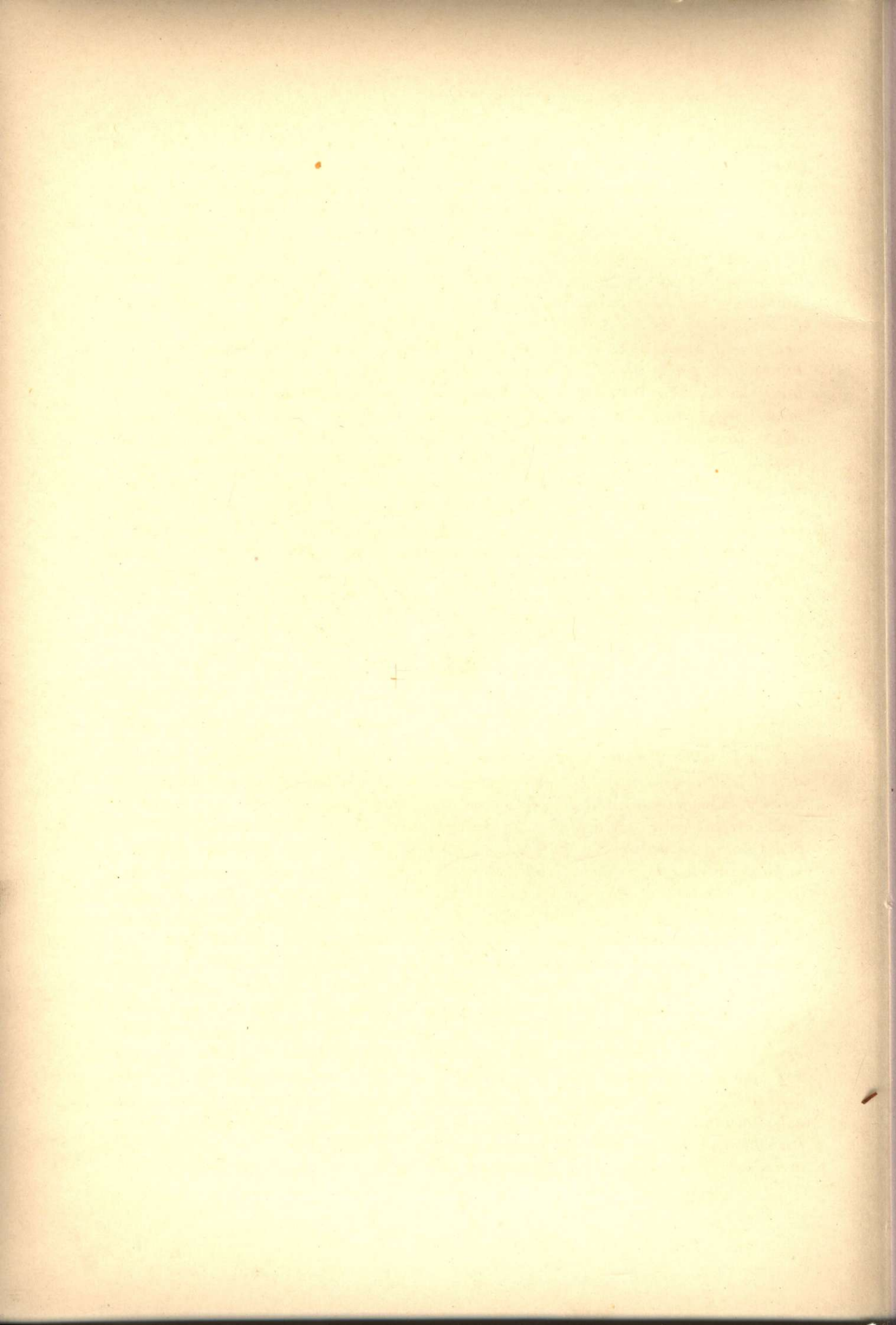
127

Elhagyók, néném, Rodostot anyi eftendők mulva. Ki bontakozánk onnét, de hogy? tsak herdibuzdi módgyára. A fejdelem tsak kevesed magával indula meg, de ugy, mintha az ellenség lett volna a hátunkon. Még tsak anyi időt sem adott magának, se nekünk, hogy a portékájit el rakják. E talám tsak arra való volt, hogy el mondhassa, a mit nekem mondott: «Nem halok én itt meg, mint az apám.» Nem felelek teá, de gondolám, hogy talám még Erdélyben sem. Elég a, hogy tegnap ebéd tályban a város mellé érkezvén, egy udvarházhoz oivének. Ott a császár tisztei a fejdelmet meg vendéglék. Ebéd után mind a fejdelem, mind mi aláink papipákot adának. Onnét meg indulván pompával kísérték a császár tisztei a szállására, a mely tsak egy szőcs háza, de kényesen el lakhatik egy fejdelem benne. A házak mind fel voltak ékesítve az ide való mód szerént a császár parancsolattyából.

A HÉTTORONY KONSTANTINÁPOLYBAN

Mint hogy még itt igen ujak vagyunk, azért semmi új dolgot nem írhatok többet, hanem csak azt írom idő töltésért, hogy olyan nagy állatot láttam, a ki felől gyermekségetől fogvást hallok beszélni, és kívántam látni. Már ebből érzte vezi kegyelmed, hogy az egy éléfánt. Ez a nagy állat egész szőrű. A feje olyan, valamint izják. A fülei, valamint az afzonyok legyezője. A szájából két felől két vastag fog nő ki, mint a karom, azok pedig hosszúak, az ételte azok neki nem használhatnak; de az is bizonyos, hogy a természet azokat neki hasznáta adta, az is bizonyos, hogy az eztergárosok sok szép drága munkára fordítják azokat. De a mit leg inkább tudáltam abban az állatban — az orrát; de orznak nem mondhatom, mert az orra végiből jő ki egy olyan fityelék, valamint a puskának. Az pedig hosszabb fél ölnél, és vastag mint a karom. Az úgy hajlik, mint egy korbács, annak a vége olyan, mint egy díznónak az orra, két lyuk megyen fel rajta mind végig, valamint két szivárványon. Azon szija fel a vizet, mikor iszik, vagy mikor magát mossa, azzal fecskendezi. Azzal ad magának enni, a neki oly, mint nekünk a kezünk. Ő azzal egy poltuzát fel veszen, ő azzal egy csomó szalmát fel veszen, és magát mindenütt legyezi, mert a farkának azt a hasznát nem veheti. Akit pedig azzal meg üt, meg vagyon ütve. Egy szóval, nem lehet kigondolni, a ki azt nem látta, hogy menyi féle hasznát vezi ő annak. A lábai mindenütt egyaránsu vastagságúak, mint az orzlop, vannak olyan vastagok, mint egy embernek a czombja. A magosága 13 arafz volt, de e még csak a kisdedek közül való. Tudálatos az Isten az ő munkáiban. Elég már arról a nagy állatról beszélni.

Constancinápoly, 11. octobris, 1737.

128

A fejdelem 7-dik a kalmakánynál volt audencián, a ki is egy papipát küldött a fejdelem számára. Hasonló képen mindenikünk alá is szépen fel öltöztetett lovakat. A csauz pasa jött a fejdelem után, és nagy pompával vitte a kalmakányhoz. Ott csak kevés ideig lévén, egy nufztos mentét adata a fejdelemre, mi reánk pedig mindenikünkre egy kastánt, és azután mind nyájan meg tsókolók az ő kalmakányi kezét, és vizzá tézénk hasonló pompával. El kezdők a komédiát, mert itt azt gondolják, hogy mentől nagyobb betsületet tesznek nekünk, a német annál inkább meg ijed. Én már másodszor látok ilyen komédiát ebben az országban. A theatrumról hogy szállunk le, meg lássuk. Gratianus azt mondgya, hogy mihent a czitomból a levit ki facsarják és vetik; és mikor az ember a csorgóból akat inya, meg hajol előtte, de azután hátat fordít neki. Ilyen a világ!

A tegnapi napot nem mondhatom, hogy el vesztettük volna, mert a moldovai és a havasalföldi vajdánéket volt a fejdelem látogatni csak kevesed magával. Mindenik reá tudta magát tartani. A fejedelmet meg ajándékozták, bennünköt is egy-egy kezkendővel. Mindenik tisztán volt. Mindenikének pedig a szépségével a férje meg elégedhetik. Férfiu tselédgyeket igen keveset láttam, de szolgálót mindenikénél nagy sezeggel, valamint egy majoz háznál a sok tyuk. A való, hogy a mi fejedelmünk igen hideg szemekkel nézte ezeket a görög fejdelemnéket, se a szép tyukoknak bal felől való gondolatot nem adott, mert még abban az órában is a hideg volt rajta, a mely

már egy darab időtől fogva csaknem minden nap nagyon rajta, és a mióta ebben az országban érkezett, az egészsége tellyeséggel meg romlott. Talám az is okozza a minden kitsidért való hazagját. Való, hogy egy szempillantás alatt el mulik, de minden szempillantásban meg ujjul. Jó egészséget, néném.

Constancinápoly, 3. decembris, 1737.

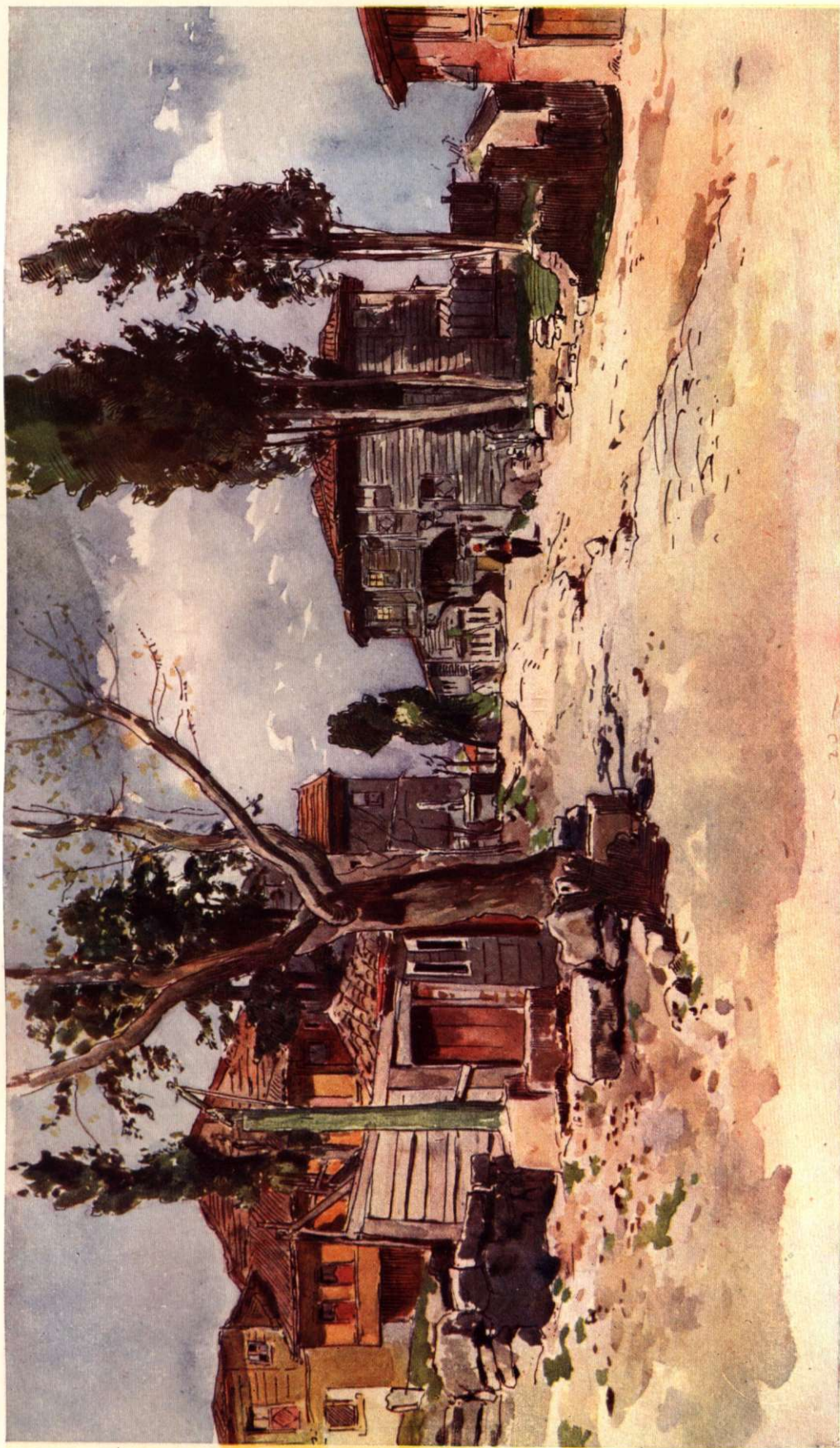
129

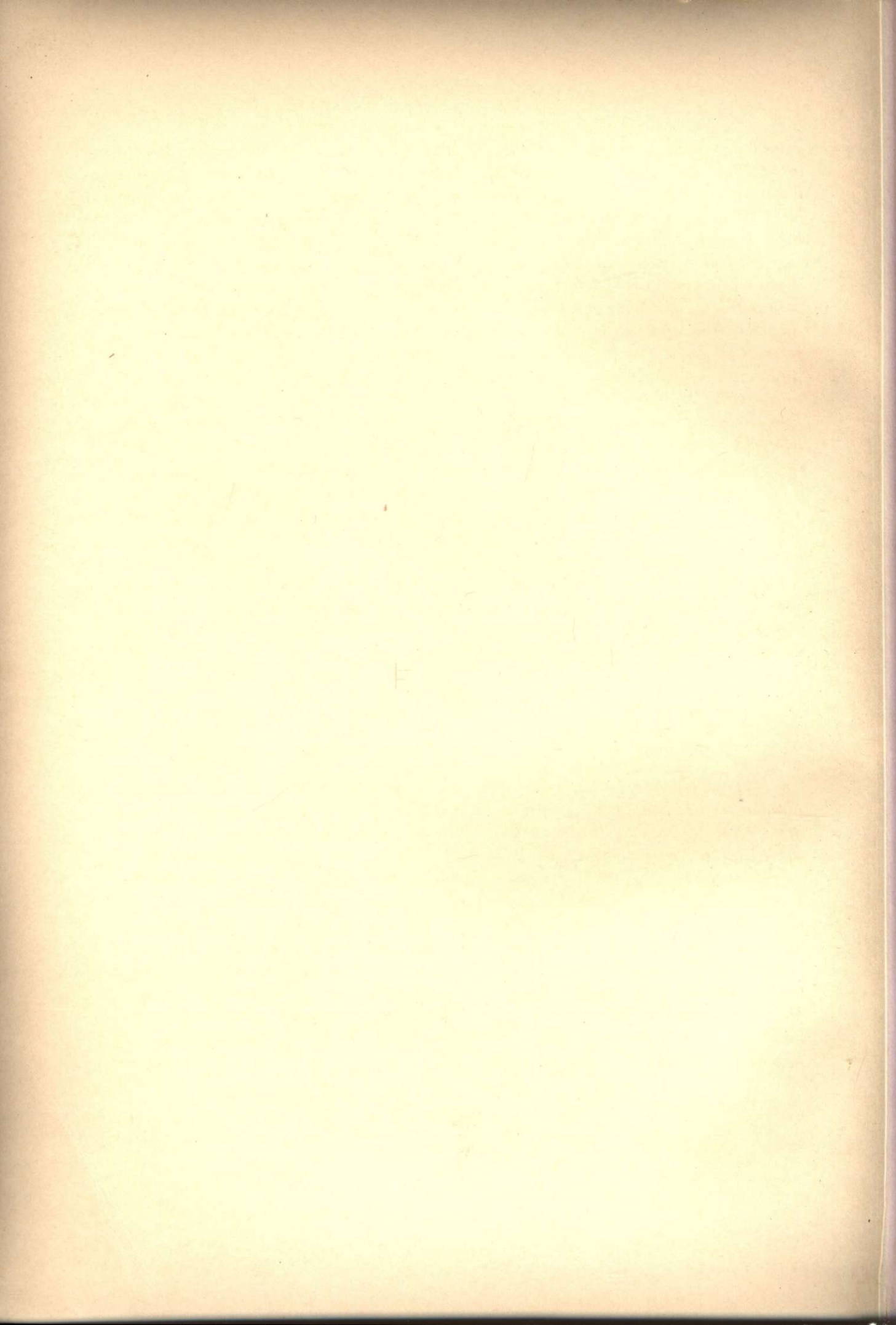
Már ezután, néném, csak a pompától kell iznom. Ma egy nagyon menénk által, a melyet le izom, ha unadalmas lesz is.

Tegnap a porta tudtára adatván a fejdelemnek, hogy ma audienciája lenne a császárnál, azért ma jó hajnalban a fejdelem hajóta üle az egész udvarával, és a constancinápolyi kapu előtt ki szálla, a hol már várt bennünket a császása sok csauzokkal és lovakkal. A fejdelem a császár patipájára ülven, mi is más patipákra, 8 órákot a császár második kapujához ézünk. A fejdelem a lóól le szállván, egy kevesé a kapu között le ülteték. E pedig csak azért volt, hogy meg mutassák, hogy a császár kapujánál várakozni kell, akár ki legyen az. Egy kevés idő mulva a császása meg jelenté, hogy már bé lehetne menni. A második kapun bé menven csaknem olyan udvarra találánk, mint az első. Ebben az udvarban pedig jobb kéz felől valának egy tsuportban mintegy ezetig való jantsátok, az udvaron pedig vala le takva mezze egyik a másikatól ött száz tál étek. A midön az udvar közepin valánk, egy kiáltásza a jantsátok nagy zugással a tálakra rohanának, valamint az ellenségze, hogy ki kaphat el hamarébb egyet belölle — egy szempillantás alatt egy tál sem marada a földön. A pedig szokás, hogy a császár így meg vendégellye a jantsátokot azon a napon, a melyen fizet nekik. A pedig igen roz jel a császárnak, a midön a jantsátok nem akarnak futni az ételze. Bal kéz felől pedig az ut mellett tizenkét patipa volt sorjában, mindenikét két ember tartotta ezüst lántzokon, és mindenik gazdagon fel volt ékesítve, kivált a négy utolsó, mindenikének rubintos szerzása volt, a fejeken toll és gyönggyvel varrott tzaftag rajtok. Ezeknél se szebb lovakot, se cziftábbakot nem lehet másutt látni. A fejdelem előtt két császása menven, a diván házba bé mene. A kalmakán és a több fő zenden lévők fel kelének, és közönték, és a szokott helyze le ülteték. A diván ház pedig négy szegeletü nagy bólt hajtásos palota. A kalmakán a vezét helyett középben a fal mellett ült, a több tiztek két felől. A vezét felett pedig egy kis ablak vagyon, a honnét a császár mindent láthat és hallhat, de ötet nem láthattják. Azután a szokás szerént olyan embereket hívának bé, a kiknek valamely pezek vagy panaszok volt. Ezek egyenként menven a kalmakány eleiben, suplicatiot adának neki — a suplicatiot fel szóval el olvasák — egy-két szóval, arza mit felett a kalmakán, a suplicatiota fel iták, és a kézőnek a keziben adván a házból ki igazították. Azután más zendbélieket vivének eleiben, azokkal is ugy bántanak. Fél óra alatt husz személynek elvégezé minden baját és pezét. A vezét egy szóvával minden törvénykezésnek véget vett, igazágot tezen egy szem pillantás alatt akár mely nagy dologról, a kit halálza itél, azt mindgyárt vizik akasztani, a kinek a jószágát vizá akarja adadni, a mindgyárt végben megyen. Ezek a rövideden való törvényes dolgok véghez menven, azt szép dolog vala nézni,

RÉSZLET SZKUTARIBÓL.

azután a palota közepiben három sorjával kilentz száz erzfény pénzt rakának mind bőz zacskókban. Egy keves idő mulva érkezék a csauz pasa a császár parantsolatlyával, a kalmakány eleiben mene az ajtóig, el vevé tölle a parantsolatot, a fejéze tevé és meg tsókolá, és helyéze üle, és el olvasá. A melyben az volt, hogy fizessen a jancsátoknak. Azonnal parantsolá, hogy kezdgyenek a fizetéshez, Egy óra alatt azt a sok pénzt mind ki hozdák nagy renddel és tsendeséggel. A meg lévén, valakik a divánban ültenek, mindenik eleiben egy afztalt tevének, és mindenik afztalta egyaránsu étket vittek egyfzeremind. Leg alább mindenik afztalta vittek egymás után hufz-hufz tál étket. De azzal az ebéd nem tartta tovább fél óránál, mert a török gyakorza efzik, de keveset egyfzer. Egy tálból két-három falatot efzik, azt mindgyárt el vífzik, mást tefznek helyiben — abból is anyit, és így mind végig, ha száz tál étek volna is. Ebéd után a diván házban olyan fjomoru hallgatás volt egy óráig, mint ha senki nem lett volna a házban, noha tele volt. Azután két csauz pasa az ajtóig jövének, a két kadilefzkeret ki fzőlítették, és a császárhoz vívék. Egy fertály óra mulva ismét vífzá jövének a kalmakányézt, a ki is fel kelvén a kaptán pasával a császárhoz menének. Egy kis idő mulva a fejdelemézt is eljövének, és oda vívék, a kite egy nufztos kaptánt adának. Mihent a császár eleiben érkezék, a kit is köfzöntvén a császár felelé néki: «Az apád én hozzám sok ideig való hüséggeel volt, gondolom, hogy te is fogod aztot követni.» A fejdelem ki jövé a császártól, mi is mindnyájan kaptánban lévén, a másodík kapun kivül a császár patipájára üle, a kit is ide ajándékozák; mi is lóra ülven a fzállás felé indulánk. A csauz pasa a fejdelem előtt ment, a fzállásig kísézté, és vége lett a komédiának, és ennek a levélnek.

Constancinápoly, 16. decembris, 1737.

Ma meg láthatók, hogy miért kap az ember e világon. Az Esopus mondása minden nap bé tellyesedik; mert ez a bölcs, ha pogány volt is, de igazat mondott. Mivel egyfzer azt kérdették tölle, hogy mit tsinálnak az istenek az égben? azt felelé teá, hogy: «Minden dolgok tsak a, hogy kit fel magafztallyanak, kit megalázzanak — egyiktől el vegyék, a másíknak adgyák.» E ma meg történék a vezéren. Aki is a táborról vífzá tévén, nagy pompával ment kezéftül a városon. Talám ugyan éztette, mert fjomoru ábrázattal láttuk. A Mahomet záfz-lóját a császár udvarában le tévén, a házához alig érkezék, hogy a petsétet el vették tölle, és a vezérségből ki iktatták. Mindenit el petsételték, és a kalmakánt tevék a kezékze, hogy ott üllyön, a még lehet. Ennek a neve Mehemet Gyümtühsí. Még eddig hozzánk jól volt. De még eddig mi sem tudgyuk, miben vagyon dolgunk. Ez a vezér fő vámos volt — el ítelhetni, ha tud-é hadakozni. Ó lássa, tsak hozzánk ó legyen. Jó egéséget, néném.

190

Constancinápoly, 25. január, 1738.

191

A vezér tegnap meg ízené, hogy három vagy négy nap meg kellene indulnunk, és hogy ma a vezérhez kellene menni. Oda is menénk nagy vizes pompával, mivel nagy eső volt. A vezér melléje ültetvén a fejedelmet, egy kevés idő múlva kávét adata, és a fejdelemre egy nufztos mentét adának, és minket fel kastányozának. E meg lévén, a vezér és a fejdelem fel kelének, és a vezér a fejdelem kezébe adá az ethnámét, a mely levélben a császár erdélyi fejdelemnek üsmézi lenni a fejedelmet; a fejdelem is a vezér kezibe adá a portával tsinált szövettségnek levelét, és el butszának egymástól — és a nagy esőben meg áztatók a kastánt. Ebéd után pedig a császár harmincz lovat küldé a fejdelemnek — a fele szép pazipák voltak, a fele közönséges lovak, és ezek mellé és bétsi hintót hat lóval. Elég az, hogy mi készülünk a már bé vett szokás szerént, tudni illik igen szép rendtelenséggel, mert holnap után el kell indulnunk, vagy akarjuk vagy sem. Azért nem írhatok többet.

Dzinápoly, 5. február, 1738.

192

Kedves néném, mi ide érkezénk ufztatva, mert azt el mondhatni, hogy mindenütt ufztattunk a sárban. De már azt is meg kell mondani, hogy mikor indulánk ki abból a császári városból. El végezvén tehát ott a komédiát az elmúlt holnapnak 27. napján, el készülvén nagy hirtelenséggel, el indulánk ebéd után ritka és fényes rendtelenséggel. Mert hogy a portán és másutt nagyobb gondolattal legyenek irántunk, a porta 2 kapitási pasával kísérteté ki a fejedelmet a városból. Egy pediglen mindenkor mellettünk fog lenni, hogy gondgya legyen az uton mindente, és egy testerdáct, a ki fizessen. Még itt leszünk vagy két nap. Előtte el látjuk, micsoda kedvetlen utazás lesz a miénk, mind az időre, utra és más okokra való nézve. Itt nagy tisztelettel és becsülettel fogadták a fejedelmet. Az utban hofzu levelet nem lehet írni, azért el végezem és jó egészséget kívánok kegyelmednek.

Cseznavoda, 19. február, 1738.

193

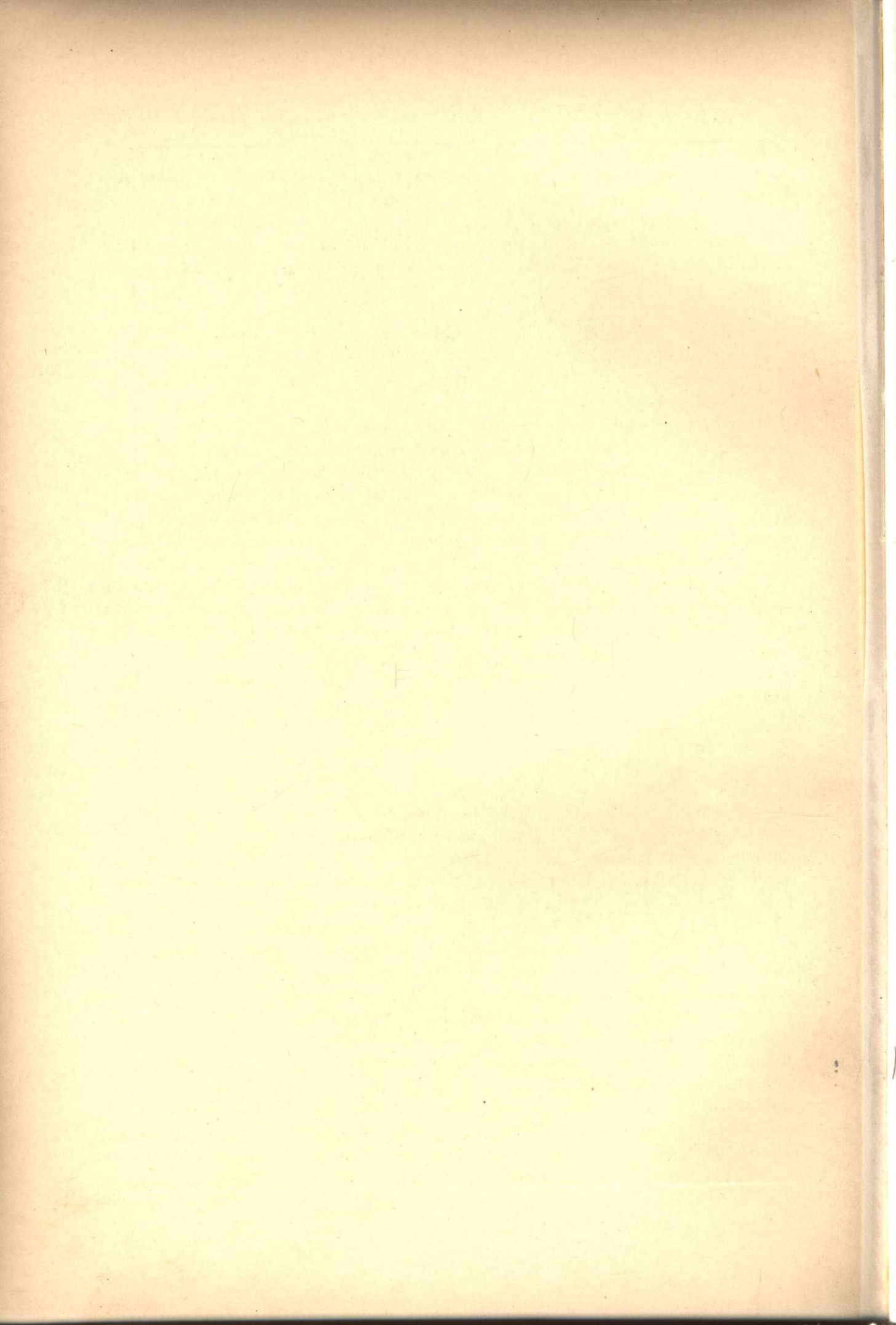
Mi Istennek hála, ide érkezénk tegnap, igen nagy bajjal, de egészségesen. Tegnap hus hagyó kedd volt, de mi még tegnap kezdtük a böjtöt, és ha mind ugy böjtölünk, a mint el kezdtük, koplalás lesz a vége, mert semmit sem találtunk. Talám jobban lesz ezután, mert itt fogunk maradni egy darabig. Utunk pedig igen havas volt, fő képen, hogy által jöttünk a hegyeken. Tsaknem mindenütt jó bulgár faluk vannak, ahol enni valót lehetett találni, bort eleget. Már azokban a falukban szalonna elegendő, a mely Törökországban igen ritka liktárium. De

RÉSZLET DRINÁPOLYBÓL.

BRANDENBURG

elsőben a bulgár afzony előtt kereftet kell vetni és ugy ad szalonát: más képen nem adna. Oka ennek az, hogy ha egy töröknek adna szalonát, azt mások meg látnák, lakoznék étette. Csetnavoda igen ocsmány helyt vagyon, de nagy falu, szép házak vannak benne. Fele oláhok, fele bolgárok lakják, kevés török. De gazdag kereskedők vannak itt. Mind inkább Erdélyben kereskednek. A házak mind egy formára vannak építve. Többet is iznék, ha volna mit. Én pedig maradok kegyelmednek.

Csetnavoda, 5. martj, 1738.

Talám már az irást el is felejtette kegyelmed. Én még el nem felejtettem, azért azt írom, hogy tegnap érkeztem vízá Bukuresttől. A fejdelem Constantinus vajdát küldött volt köszönteni. A ki is nagy betsülettel fogadott, és pompával vitete magához. A még ott voltam, a vajda tartott tisztességesen, és betsületesen is bocsátott el. A Dunán száraz lábbal mentem, és jöttem által. Attól igen féltem, hogy a lábam belé ne sipadgyon. Rozzabbul jártam volna, mint szent Péter. A vezér levele ma érkezék, a melyben minden fele ígézetek bővölködnek. Abban a sok biztatások, hogy 30 vagy 40 ezer embert adnak melléje, de abban Thamás vagyok. Véglire azt írják, hogy innét Vidinben kell menni. Mire, mivégte? Isten tudja. Csak ugy bánnak velünk, mint a gyermekkel, és várt akarnek belöllünk tsinálni, mert azt gondollya a portá, hogy mihent Vidinben érkezünk, az egész Magyarország és Erdély lóra ül, és hozzánk jó. Talám ugy lehetne, ha az öreg utunk élne. De most, hogy hozzánk jöjjön valaki, Isten ne adgya; hanem kédet tarttsa meg.

194

Vidin, 7. Aprilis, 1738.

Már azt is végben vittük, hogy ide jöttünk, de postán, mert mi egyéb képen nem tudunk jázni, ha szinte tíz napig voltunk is az uton. Elég a, hogy az elmúlt holnapnak 27-dik napján szaladánk ki Csetnavodától. Azt nem kell gondolni, hogy az ellenség üzött volna ki, hanem hogy mi mindent szaladva tselekszünk. Posta lovakot mindenütt adának alánk, és a portékánk alá. Azt el mondhattuk, hogy a portékánk több pénziben áll már a császárnak, mint magunknak, mert a sok posta lovat mind a császár fizeti. Az utunk nem volt unadalmas, mert igen szép földön jártunk — tsaknem mindenütt a Duna mellett. A való, egy kevéssé pufztás, mert a faluk is pufzták most a hadakozásban. Azt a szép földet mind rázok bírják, a kik nem igen dolgozók. A fejt nép igen tsufos süveget visel. Tegnap, a midőn két mély földnize lettünk volna Vidintől, a pasa három vagy négy százig való lovasokot küldé elönkben, a kik mind tisztán, mind jó patipások valának. A Duna parton pedig egy kis mély földnize a várostól a pasa sátorai fel valának vezetve. A tihája elönkben jövé a pasa nevével köszönté a fejedelmet, és a sátorok alá vivé, ahol meg vendégelé a fejedelmet. Ebéd után a fejdelem a pasa patipájáza ülven nagy pompával érkezénk a városban álgyu dörgések között. Nem a városban, hanem a külső városban vagyunk szállva. Mászor mástól írok, most ez elég.

195

Frészet Vidinből, a török városrészéből.

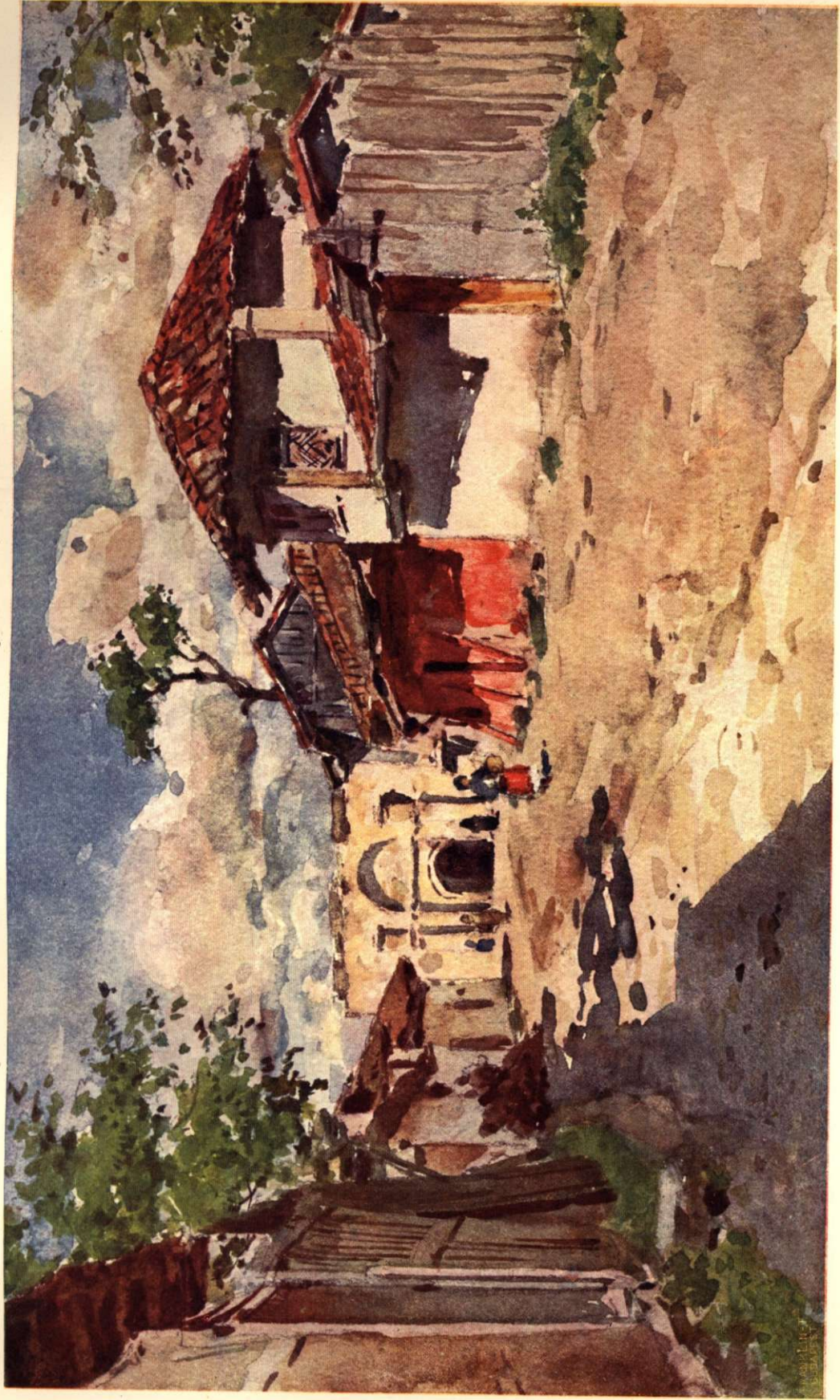
Vidin, 11. aprilis, 1738.

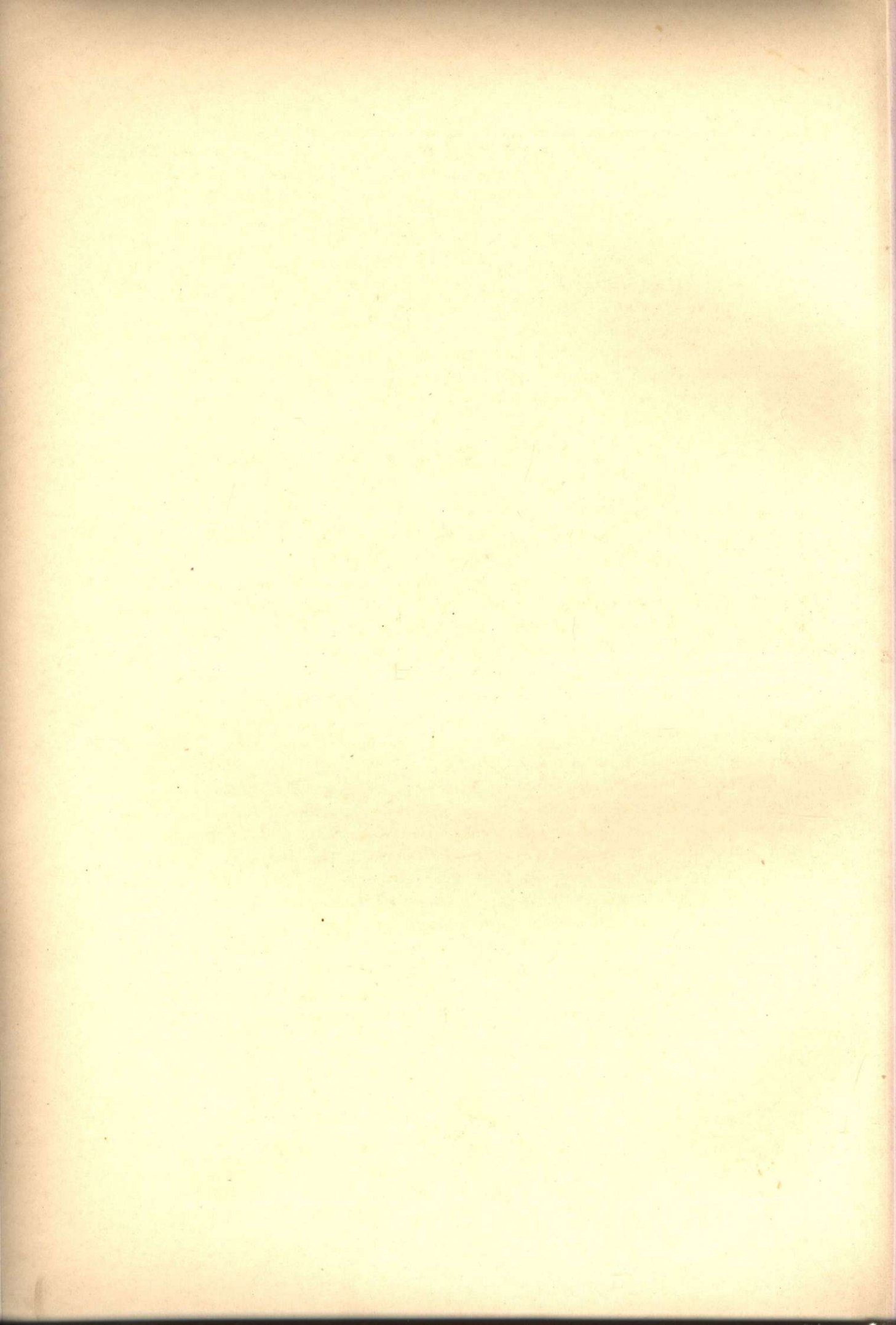
136

Tegnap a mi fő generálisunk meg vendégelé a fejedelmet. Ugy tettik, hogy ezt a pasát méltán nevezhetem generalisnak — ha e nem elég, gubernátornak nevezem, mert a hátom bontsokos vezér, és leg alább hatvan vagy hetven ezer embernek parancsol hadakozás idejében. Az ő pasasága pedig mind félyesebb, mind hosszabb, mint tsaknem kétféle Erdély országa. Hát az ilyet nem lehet-e hini generalisnak vagy gubernátornak? Ő pediglen az ő tantományának mintegy örökös ura, mind addig, valamég ki nem tesz belölle. A pasa tehát sátorokat vonatoán fel a városon kívül, tegnap 8 órakor oda menénk nagy pompával. A pasa is egy óra mulva nagy ceremóniával oda érkezék, és a maga sátorában le telepedék. Erte jó vigyázni, hogy nem ő várt minket a sátorok alatt, hanem mi őtet; mert a török igen meg tudgya tartani a ceremóniát. Egy óra mulva a fejdelem hozzája mene, és a befélgetés egy óráig tartta. Ez a pasa szép ember, vezéri módon termett. Ez örmény volt, azért is nevezték Halváts Mehemetnek. Igen kegyes és okos ember. Való, hogy nem volt hadi ember, mivel a fő harminczadoságból tették pasának. Ebben az országban egyfzersmind nőnek fel az emberek az ilyen nagy pasaságra, valamint a gomba. Elég a, hogy most minden órán meg fog innét indulni legalább ötven ezer emberrel Orsovát lötetni. A befélgetés után a fejdelem a maga sátorában mene, és a tífzteivel ebédhez üle, a melyet a pasa kézfitetett volt: leg alább ötven tál éték volt egymás után az asztalon. A pasa a maga sátorában ett. Ebéd után vagy hatvan jó paripással dsidáztatott a pasa, azután tzelt lödöztetett flintákból, azután nyilakkal; a paripáit meg jártatta. Mind ezeknek vége lévén, ött órakor a vatsorát el hozák, és vatsora után lóra ülénk és haza ballagánk. Egy kevés idő mulva a pasa is vizá mene a várban. A török vendégség ilyen szomorú vigaság. Ebédre hivott, de velünk nem ett. Azután nem is láttuk. Mikor el jöttünk, nem kívántott el butszuzni tölle. A nagy török utak így szokták vendégelni fő kerefztyéneket, a kik bort ifznak.

RÉSZLET VIDINBÓL.

A belső város nem szép, a külső rut, pufztás és sáros. De a városon kívül szép térségek vannak. Itt pedig minden nap szomorú állapotokat látunk, mert minden nap látjuk, hogy uttzától-uttzára hordozzák a rabokat, hol férfiakot, hol leányokat, hol gyermekes afzonyokat. Boldog afzony az olyan, a kit gyermektől együtt veszik meg; mert sokszor történik, hogy egy az afzonyt veszi meg, más meg a gyermeket: egy órában úgy el válnak egymástól, hogy soha többé ezre nem kerülnek. De a zendes dolog volt, hogy török egy szegény németet akarván el adni, uttzától-uttzára hordozta, kiáltván: «tiz tallér, hat tallér, ött tallér az árta» — de senki nem igézte semmit is érte. A török szegény lévén, nem hogy a rabját tarthatta volna, de magának sem volt egy potturája is. Haragjában, hogy senki meg nem akarta venni, a kávé házban vízi, ott el adgya egy fincsa kávéért. Ilyen oltsu itt a tsáfát madár!

Vidin, 9. july, 1738.

Mi repülő félben vagyunk, mert innét is szokásunk szerént szaladva kell készülnünk és meg indulunk. Kivel és hová? hallgassad békeséges türelessel. E holnapnak ötödik napján a vezér Nissa felől ide érkezék nagy siettséggel. Vagyon vele fegyverfogható 80 ezer ember. Mint hogy siet, azért a hadát tovább nem nyugofztallya, és ma meg indulunk Orsova felé. Oka ennek a, hogy az ide való pasa már vagyon más fél holnapja, hogy Orsovát meg szállotta és lötette. De már annak vagyon két hete, hogy Königfzeg generalis el igazította volt alolla, és a várat meg segítte. A vezér ezt meg tudván, azért jött ilyen siettséggel erre, és azért is indulunk ma meg, hogy a pasát meg segítse. Nagy álgjukot vízen magával, és mindent, a mi kívántatik a vár oiváshoz. Olyan álgyu is vagyon, akinek előtte hatvan bival sétál.

137

Tegnap előtt a vezér meg izené a fejdelemnek, hogy hadná el Vidint, és menne táborban vele. El készülnék tehát a bé vett szokásunk szerént, és a vezér táborzára menénk. De hogy menénk? — mert példa nélkül való dolog a mi dolgunk: senkinek közüllünk lova nintsen, se semi tábori eszköze. Lovakat eleget adatott a vezér alánk és a katonák alá, de azok posta lovak — el lehet itélni, ha posta lovakon kell-e táborban menni! Elég a, hogy mi azokon megyünk, ugyan postán is tétünk vízá. De e mind meg lehet a komédiában. Ugyan azért is hutzol oda a vezér, gondolván, hogy ha a táborban lézünk, sok magyarok jönnek hozzánk. De hálá Istennek, egy valamire való nem jött. A kik jöttek, azok a fára való fel magafztaltatást kezülték el. Csak a sok szép szót adgyák, de nem akazják egyéb hafznunkot venni. Kedves néném, egy kis imádság hafznos volna az olyanért, a ki posta lovon táboroz.

